

România literară

Scrisoare din Avignon

de Al. Balaci
(Paginile 12-13)

VAST GENERATOR DE CULTURĂ

EXPOZIȚIA din sala Dalles, inaugurată simbatică trecută de tovarășul Nicolae Ceaușescu, se constituie ca un argument major în demonstrarea concretă — prin cifre statistice și exponate — a ceea ce înseamnă în anii 1976 și 1977 expansiunea revoluției culturale prin carte și mijloace de informare și educație a oamenilor muncii.

În acest ansamblu de factori, observatorul atent poate desprinde o serie de coordonate specifice construcției multilaterale a orânduirii socialiste în patria noastră, incredințându-se în plus de temeinicia culturii, în diversele ei aspecte funcționale, și de perspectivele ei de dezvoltare ca una din forțele-motrice ale edificării noului societăți. Elocvența cifrelor este într-adevăr impresionantă. Cele 4500 de titluri, selectate dintre apa-lilie editoriale din primii doi ani ai actualului cincinal, sînt o mărturie izbitoare a bogăției noastre spirituale, expoziția asamblînd semnificativ lucrări ale oamenilor de litere, știință și artă, români și din rîndul naționalităților conlocuitoare, care, prin strădania lor, au dat și dau expresie climatului de efervescență creatoare caracteristic întregii dinamici a propășirii noastre contemporane. Pentru că cele 4500 de titluri au fost selectate din 7505 titluri, publicate în perioada 1976—1977 într-un tiraj de peste 160 milioane de exemplare, în limba română și în limbile naționalităților conlocuitoare. Iar dintre acestea, deosebit de elocvent este volumul mare al tipăriturilor social-politice: 718 titluri în aproape 15 milioane exemplare, la care se adaugă consultări și teze în sprijinul învățămîntului politico-ideologic, în două milioane și jumătate de exemplare. Standurile speciale consacrate celor 57 de volume, cuprinzînd biografia și selecții din vasta operă a tovarășului Nicolae Ceaușescu — ce au apărut pînă acum în 25 de țări — constituie prin ele însele un izvor de mîndrie națională pentru înalta apreciere de care se bucură în lume contribuția deosebită a președintelui României la rezolvarea, în interesul popoarelor, a problemelor majore ale contemporaneității. Acestora li se adaugă volumele XIII și XIV, în limbile română, maghiară și germană, precum și volumele XI și XII în limbi de circulație internațională, apărute în ultima perioadă, din opera secretarului general al partidului, România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate. Lucrări social-politice, tratînd aspecte ale procesului de făurire a noului orînduirii în patria noastră, completează firesc acest ansamblu, caruia i se alătură cartea de istorie care în ultimii ani a căpătat o dimensiune de proporții nemaiîntîlnite în domeniul cunoașterii trecutului național.

Într-un asemenea context, ne explicăm cu atît mai lesne bogăția — mereu crescîndă — a cărții beletristice originale (1317 titluri în peste 23 milioane de exemplare). Semn al timpului, o asemenea eflorescență a creației și muncii literare — de la poezie, proză, dramaturgie la teorie, critică și istorie literară — relevă, totodată, parametrii tot mai înalți în arta cuvîntului, exigența crescîndă în valorificarea — odată cu moștenirea literară — a talentului și demersului critic contemporan. Într-o sugestivă armonizare a efortului editorial, cele 1063 de titluri, din toate domeniile activității editoriale, apărute, în anii 1976—1977, în peste 8 milioane exemplare în limbile naționalităților conlocuitoare marchează pregnant calea democratismului societății noastre, condițiile de deplină egalitate în drepturi de care se bucură toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, posibilitățile largi de afirmare continuă a culturii proprii și limbii lor materne.

În toate sectoarele editoriale se constată expansiunea cu adevărat remarcabilă în acești ultimi doi ani a coeditărilor, a

„România literară“

(Continuare în pagina 2)

■ 15 MAI 1978. Capitala Republicii Populare Chineze a făcut o primire sărbătorească tovarășului Nicolae Ceaușescu. Sute de mii de locuitori au salutat cu deosebită căldură, de-a lungul străzilor Pekin-ului, pe înalții oaspeți români. Primindu-l ca pe un oaspete stimat, ca pe cel mai de seamă sol al poporului frate român, ei și-au exprimat vibrant deplina satisfacție față de noua vizită a conducătorului partidului și statului nostru în China, față de întîlnirea dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Hua Kuo-fen, moment de deosebită importanță și semnificație în dezvoltarea și adîncirea solidarității militante și conlucrării rodnice, multilaterale, dintre cele două partide și țări, în interesul și spre binele ambelor popoare, al prosperității lor, al cauzei generale a socialismului, păcii și colaborării în lume.

În imagine: Pe aeroportul din Pekin, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Hua Kuo-fen își string călduros miinile.

Coloană nesfîrșită

Ce hotărît e glasul ! Culorile sînt vii
Pe-mbrățișate steaguri și izbucnește-n ele
Voința neînfrîntă-a țării mele
De-a fi solia vieții în vaste geografii.

De-a fi solia vieții și-a caldelor solștiții
În care stăpînește lumina mult mai mult
Decît sinistrul armelor tumult
În umbra ucigașelor muniții.

Sărbătorit e Solul de-al inimilor cor
Și fragedele dansuri cu zborul lor magnetic, —
Coloană nesfîrșită a marșului pacific, —
Sărbătoresc, de-asemeni, o țară și-un popor.

Virgil Teodorescu

România literară

DIRECTOR: George Ivascu. Redactor
șef adjunct: G. Dimisianu. Secretar
responsabil de redacție: Roger Câmpeanu.

DIN 7 ÎN 7 ZILE

ÎN SPIRITUL DEZVOLTĂRII RELAȚIILOR ROMÂNNO-CHINEZE

INTR-O atmosferă sărbătorească, reflectind sentimente de profundă prețuire, l-au întâmpinat locuitorii Pekinului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, care întreprinde, începând de luni, 15 mai, o vizită oficială de prietenie în Republica Populară Chineză, la invitația tovarășului Hua Kuo-fen, președintele Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, premierul Consiliului de Stat al Republicii Populare Chineze.

Presă română și radio-televizată, precum și cea chineză, a consacrat pagini întregi și emisiuni speciale desfășurării acestei vizite al cărei dens program de convorbiri, ca și de manifestări din cele mai semnificative, marchează în mod deosebit evenimentul — de proporții, la scara mondială —, pe care-l concretizează. Agențiile de presă din numeroase capitale ale globului, ziarele ca și celelalte mijloace de informare în masă acordă o atenție excepțională desfășurării itinerarului președintelui României. Desigur, vii comentarii la prilejul în primul rând însăși ambianța entuziastă în care tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au fost întâmpinați pe aeroportul din Pekin, ambianță multiplicată în intensitatea ei festivă și pitorească de pe parcursul coloanei de mașini oficiale de la aeroport, la acea poartă străveche a Capitalei Chinei — de unde se deschide o vastă perspectivă deopotrivă asupra vechiului Pekin cîț și a celui nou, cu impunătoarele sale clădiri ridicate în anii puterii populare —, apoi cea de pe bulevardul principal, care se întinde pe o lungime de 12 kilometri, bulevard de-a lungul căruia, într-o mașină deschisă, înalții oaspeți români împreună cu tovarășul Hua Kuo-fen au răspuns cu căldură ovațiilor de „bun-venit” ale mulțimii.

IN ACEEȘI ZI, la Palatul Adunării Reprezentanților Popolari ai R. P. Chineze au început convorbirile între delegațiile oficiale ale celor două părți, în frunte, respectiv, cu tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Hua Kuo-fen. S-a procedat la un schimb de informații și păreri în legătură cu dezvoltarea construcției socialiste din Republica Socialistă România și Republica Populară Chineză, cu evoluția relațiilor de prietenie și colaborare dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist Chinez, dintre cele două țări și popoare, precum și în legătură cu situația internațională, cu problemele principale ale vieții publice mondiale, ale luptei popoarelor pentru progres, socialism și pace. Aceste convorbiri au continuat și în cursul zilei de 16 mai, în acest context trecîndu-se în revistă o serie de probleme ale aprofundării colaborării economice, îndeosebi în domeniul industrial și tehnico-științific, în ramuri de vîrf, ale extinderii schimburilor comerciale, evidențindu-se existența unor largi posibilități și necesitatea concretizării lor sub forma unor înțelegeri și acorduri pe termen lung, care să contribuie la progresul rapid al economiei ambelor țări. S-a apreciat că amplificarea relațiilor româno-chineze, a colaborării prietenești între partidele și țările noastre corespunde intereselor celor două popoare, precum și cauzelor generale a socialismului și păcii în lume. Convorbirile au evidențiat convingerea comună că legăturile trainice dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist Chinez, dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Chineză vor cunoaște o nouă dezvoltare în urma vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu, a convorbirilor cu tovarășul Hua Kuo-fen.

IN cadrul convorbirilor a fost abordat, de asemenea, un cerc larg de probleme ale vieții internaționale. Schimbul de păreri a evidențiat necesitatea așezării relațiilor între toate statele lumii pe baza principiilor respectării stricte a independenței și suveranității naționale, a egalității în drepturi între toate statele, a excluderii forței și amenințării cu folosirea ei, a înlăturării oricărui amestec în treburile interne. A fost reafirmată hotărîrea ambelor părți de a acționa pe mai departe pentru lichidarea politicii imperialiste, a oricărui forme de dominație și dictat, a politicii rasiste și de apartheid. S-a reafirmat, totodată, voința celor două țări de a adînci conlucrarea în soluționarea problemelor complexe care confruntă omenirea, de a-și aduce contribuția la lupta popoarelor pentru libertate și independență națională, pentru dreptul de a fi stăpîni pe destinul lor, de a folosi bogățiile proprii în interesul progresului lor economico-social, de a-și hotărî în deplină libertate calea dezvoltării lor. În această ordine de idei, s-a relevat importanța deosebită pe care ambele țări o acordă lichidării subdezvoltării, instaurării unor raporturi echitabile între toate statele lumii. Cele două părți și-au reafirmat sprijinul și solidaritatea cu toate forțele progresiste, democratice, antiimperialiste, cu toate popoarele care luptă pentru transformări revoluționare, sociale și naționale, pentru o lume mai dreaptă și mai bună.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășii Hua Kuo-fen și-au exprimat deosebită satisfacție față de caracterul rodnic al convorbirilor purtate pînă acum, apreciînd că ele deschid perspectiva dezvoltării și mai puternice a relațiilor tradiționale româno-chineze, manifestîndu-și convingerea că, pe baza celor convenite, prietenia revoluționară, solidaritatea militantă și colaborarea fructuoasă dintre partidele, țările și popoarele noastre se vor întări tot mai mult, în interesul construcției socialiste în România și China, al cauzei socialismului în lume, al păcii, cooperării și înțelegerii internaționale.

VIZITA multiplu semnificativă a înalților soli ai poporului român în Republica Populară Chineză continuă sub excelente auspicii.

Cronicar

Viața literară

Cluj-Napoca, 16 — 18 mai 1978

Colocviul național de literatură dramatică

Marți, 16 mai 1978, la Cluj-Napoca, în sala Teatrului Național, au început lucrările primului Colocviu național de literatură dramatică organizat de Consiliul Uniunii Scriitorilor, în colaborare cu secția de dramaturgie a Asociației scriitorilor din București și cu Asociația scriitorilor din Cluj-Napoca.

Participanții la colocviu au fost salutați, în numele conducerii locale de partid și de stat, de tovarășul Aurel Negucioiu, secretar al Comitetului județean Cluj al P.C.R. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de tovarășul George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România (textul în pagina alăturată).

O relatare asupra desfășurării colocviului va fi publicată în numărul viitor al revistei noastre.

Sedința Biroului Uniunii Scriitorilor

● Miercuri, 10 mai 1978, la București a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi: — Aprobarea noului Regulament privind acordarea de pensii și asistență socială scriitorilor membri ai Uniunii Scriitorilor și urmașilor acestora; — Propuneri pentru componenta Comisiei de pensii a Uniunii Scriitorilor; — Propuneri pentru includerea unui articol nou în Regulamentul cu privire la acordarea premiilor Uniunii și ale Asociațiilor de scriitori; — Aprobarea listei de propuneri ale Asociațiilor de scriitori, pentru plecări în străinătate, în cadrul înțelegerilor de colaborare cu uniuni de scriitori din unele țări socialiste; — Diverse.

La dezbatere au participat scriitorii: Ioanichie Olteanu, Traian Iancu, Ov. S. Crohmălniceanu, Dumitru Ghisi (vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste), Theodor Bals, Mircea Iacoban, Geo

Dumărescu, Anghel Dumbrăveanu, Laurențiu Fulga, Titus Popovici, Virgil Teodorescu, Ion Hobana, Constantin Chiriță, Radu Bouréanu, George Bălăță, Constantin Toiu, Mircea Dinescu, Dan Tărchiță, Mircea Tomus.

Biroul a hotărît ca toate problemele înscrise la ordinea de zi să fie su-

puse spre ratificare Consiliului Uniunii Scriitorilor, care se convoacă în plenară pentru ziua de vineri, 26 mai 1978, ora 10 dimineața, la București.

Lucrările Biroului au fost conduse de George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

În spiritul colaborării reciproce

● La invitația Uniunii Scriitorilor a sosit la București Julien Weverbergh, cu soția — directorul Editurii „Manteau” din Bruxelles — Belgia.

● Conform înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din țara noastră și Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S., ne-a vizitat țara Mihail Fridman, traducător de literatură română din Uniunea Sovietică.

● A sosit la București în schimb redacțional între revista „Plamak” și revista „România literară” scriitorul bulgar Dimităr Tanev.

● A plecat la Praga, pentru a participa la Conferința științifică internațională organizată cu ocazia celei de-a 100-a aniversări de la nașterea scriitorului Zdenek Nejedly, criticul și istoricul literar Z. Ornea.

● La librăria Mihail Eminescu din Capitală a avut loc luni, 15 mai, lansarea volumului Reintitulirea de Dimos Rendis, apărut la Editura Eminescu. A prezentat Romul Munteanu.

TELEGRAMĂ

Stimate tovarășe HARRY BRAUNER,

Luminoasa retrospectivă a aniversării zilei dumneavoastră de naștere oferă Președintelui Academiei de Științe Sociale și Politice, Secției de teorie și istoria artei și literaturii, mie personal, plăcutul prilej de a vă adresa, din toată inima, călduroase felicitări și cele mai bune urări de sănătate, viață lungă, plină de bucuria împlinirilor.

Admirîndu-vă pentru dăruirea și înalta probitate științifică ce caracterizează întreaga dumneavoastră activitate, de cercetător distins și pasionat al folclorului muzical românesc, în special, și al culturii noastre populare, în general, îngăduiți-mi să vă urez, încă o dată, mulți și fericiți ani. Cu o căldură stringere de mină.

Președinte,

Prof. dr. docent MIHNEA GHEORGHIU

Vast generator de cultură

(Urmare din pagina 1)

numărului crescînd de traduceri din cărțile valoroase de pe toate meridianele globului, după cum demn de reținut este faptul că din producția națională, purtătoare ale mesajului românesc peste hotare, sînt publicate cărți în peste 50 de țări ale lumii, printre care, nu puține, și volume prezente, în excelente condiții grafice, artele plastice. Concomitent, cele peste 750 de traduceri din literatura universală, într-un tiraj depășind 27 milioane exemplare, marchează creșterea volumului de traduceri la noi din literatura universală.

Dar, într-o firească dinamică a efortului cultural în România de astăzi, presa tipărită, radiodifuziunea, televiziunea au rol în viața ascensiune și ca atare sînt prezentate cifre statistice din cele mai elocvente. În domeniul cinematografiei, e de notat că în 1977 au fost realizate 28 filme artistice de lung metraj, 8 filme pentru televiziune, 323 filme documentar-științifice, 34 filme de desene animate, iar pe ecranele noastre au fost prezentate, în anul precedent, aproape 1500 de filme, din care 213 românești. În teatru: din iulie 1976 pînă în decembrie 1977 au fost puse în scenă 117 spectacole în premieră, din care 201 piese românești contemporane, 79 premiere absolute și 89 în limbile naționalităților conlocuitoare. În domeniul artelor plastice, în anii 1976—1977 au intrat în patrimoniul național peste 2400 opere de artă (pictură, grafică, sculptură, artă decorativă).

Toate aceste cifre semnifică ritmul de îmbogățire continuă a climatului caracteristic unei societăți în care revoluția mijloacelor de culturalizare, de informare, de educare a oamenilor muncii, de toate categoriile, a înscris și înscrie necontenit noi înalți, cantitativi și calitativi. Nu în ultimul rând, în această privință, expoziția de la Dalles marchează la loc de cinste, prin afișe și grafice sugestive, un fapt de proporții majore: cel al „Cîntării României”, festival care adună în cele două ediții ale sale impresionanta cifră de peste 540000 participanți. Este o uriașă mișcare cultural-educativă, al cărei potențial de creație și de inițiativă va cuceri încă noi și vaste proporții.

În circuitul valorilor culturale dintre România și tot mai numeroase țări de pe glob, cifrele statistice sînt de asemenea tot mai elocvente: s-au înmulțit substanțial numărul de schimburi culturale pe bază de reciprocitate, pe tot mai multe meridianele literaturii, artei, ca, de altfel, știința și tehnica României socialiste își află tot mai valoroși receptori. Este un vast și profund proces al cărui prim factor generator îl constituie însuși prestigiul, de o continuă, tot mai puternică strălucire, al patriei noastre. Al conducerii ei înțelepte, în frunte cu președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Căci și peste hotare, pînă în cele mai îndepărtate puncte ale globului, identitatea, încărcată de multiple semnificații: România — Ceaușescu este o realitate în mers.

Colocviul național de literatură dramatică

ORGANIZATĂ de către Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, de Asociația scriitorilor din Cluj-Napoca și de Secția de dramaturgie a Asociației Scriitorilor din București, această reuniune este concepută ca o formă de lucru, ca o metodă de dezbateri a problematicii literaturii dramatice din țara noastră. Ne amintim că la Conferința scriitorilor ținută acum un an, secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-a îndemnat să ținem ședințe cu o largă participare, tot ceea ce reocupă viața scriitoricească și în special tot ceea ce reprezintă procesul de dezvoltare a literaturii române contemporane.

Primul colocviu a fost consacrat criticii literare și a avut loc la București.

Al doilea colocviu național este consacrat literaturii dramatice și se revine în acest oraș transilvănean. De ce în orașul Cluj-Napoca? Ne întâlnim într-un oraș cu mari tradiții culturale, cu mari tradiții în domeniul teatrului. Ne întâlnim acolo unde teatrul românesc și teatrul maghiar au avut în trecut succese strălucitoare și unde astăzi, în societatea socialistă, vechile tradiții sunt ridicate la valurile spirituale pe care le impune evoluția spirituală a poporului nostru, le cere socialismul. Ne întâlnim într-un oraș cu un teatru înflorit în care trăiesc și muncesc împreună scriitorii români, maghiari și de alte naționalități și care împreună, fiecare în limba lui maternă, dar în limba comună, aceea a patriei și a comunismului, produc valori care îmbogățesc literatura contemporană.

Lucrările Colocviului național de literatură dramatică — primul în țara noastră — se concentrează asupra problematicii acestui gen literar privit în faza actuală de dezvoltare a literaturii române contemporane. Există, oare, o asemenea problematică? În definitiv, de ce se discută astăzi atât de mult despre literatura dramatică din România? Desigur, au fost și se fac destule afirmații despre această literatură. Uneori, s-au emis aprecieri exagerate cu privire la unele piese de teatru, supralicitându-se valoarea lor. Altele, de cele mai multe ori, s-au făcut aprecieri negative adresa literaturii dramatice contemporane, încercându-se să se plasată într-o poziție inferioară față de celelalte genuri literare. Niciodată exagerările nu pot clarifica, nu pot ajuta, nu pot da soluții. De aceea, discuțiile din acest colocviu trebuie să pornească de la o analiză concretă și lucidă a realității actuale din domeniul dramatic, lăsând de o parte orice complex, fie el de superioritate, dar mai ales, de inferioritate. Nu există temeuri pentru ca dramaturgia noastră să fie domaiată și de asemenea complexe. Situația trebuie să fie altfel.

Prin natura lui, teatrul are un impact deosebit asupra publicului. Nu este tot una să citești numeroase ore un roman voluminos sau să stai două ore într-un fotoliu și să îți acționezi în fața ta, pe scenă, o lume vie, pe care a agitat-o și a creat-o dramaturgul. Prin teatru, prin spectacolul teatral, ideile și sentimentele pe care un dramaturg le transmite și le transmite multe mai ușor, mai direct, conștiința celui cărui i se adresează. De aici izvorăște responsabilitatea deosebită a teatrului în educația estetică, politică și socială a maselor, a celor milioane de spectatori care anual intră în sălile de spectacol sau privesc micul ecran al televiziunii. Cu atât mai mult apăsătoare este responsabilitatea autorului dramatic, a creatorului de literatură dramatică, a celui care prin scrisul său generează spectacolul de teatru. Pentru că, să fim bine înțeleși, fără teatru literar, fără piesa de teatru, nu poate exista spectacolul teatral.

Si pentru că am făcut această afirmație privind raportul dintre text și spectacol, se cuvine să spunem câteva cuvinte despre valoarea literară a dramaturgiei, a piesei de teatru. Discuția în jurul întrebării dacă dramaturgia este sau nu este literatură mi se pare a fi pură cazuistică. Este adevărat că a circula și mai circula încă ideea că piesa de teatru ar fi un pretext — uneori minor — pentru crearea unui spectacol operă de artă, dar părerea noastră este că aceasta nu s-a verificat în practică. Marile spectacole nu sunt altceva decât transpunerea în scenă a unor mari piese de teatru, a unor mari valori literare, a unor creații care sunt caracteristice unei mari literaturi. Este adevărat că o piesă jucată pe scenă poate avea un impact mai mare decât o piesă citită în cărți, dar tot ceea ce este adevărat este că o piesă trăiește prin ea însăși atât ca entitate literară. De aici, rolul dramaturgului ca creator de valori literare. De aici, conștiința pe care trebuie să o aibă dramaturgul că numai creând o literatură de mare încărcătură estetică și ideologică poate oferi

posibilitatea unui spectacol teatral de o calitate deosebită. De aici izvorăște convingerea noastră că acest colocviu va discuta despre valoarea literaturii dramatice, pentru că aceasta este problema și nu aceea stîrnită de întrebarea dacă dramaturgia este sau nu literatura dramatică.

În cadrul celorlalte genuri literare, dramaturgia își are specificul ei. De cînd a apărut acest gen, piesa de teatru, fie ea tragedie, dramă sau comedie, s-a construit pe un puternic conflict, pe înfruntarea unor caractere puternice, distincte prin personalitatea lor, prin psihologia lor, prin modul lor de a acționa, prin limbajul lor. Or, una din slăbiciunile dramaturgiei noastre postbelice a fost determinată de apariția teoriei că realitatea societății socialiste fiind lipsită de conflicte, opera dramatică nu poate fi construită pe conflicte. De aici, expuneri teziste în tiradele personajelor, sau conflicte artificiale care restrîngeau aria de investigație a dramaturgului și deci capacitatea de creație. Teza era că se poate de falsă, de antidialectică. Realitatea, natura, viața sînt dialectice, sînt expresia luptei contrariilor, sînt o permanentă sursă de teze, antiteze și sinteze. Societatea socialistă nu este lipsită de o asemenea dezvoltare dialectică, nu poate să înainteze decît în cadrul unor asemenea contradicții, al unor conflicte între vechi și nou. Ceea ce astăzi este nou, miine devine vechi, ceea ce astăzi este pozitiv miine devine negativ. A nega o asemenea realitate înseamnă a nega dialectica, deci esența naturii, a vieții. Pe noi, pe marxisti, nu existența contradicțiilor trebuie să ne preocupe, ci rezolvarea acestor contradicții trebuie să stea în centrul atenției noastre. Un atare proces trebuie să se producă și în crearea literaturii dramatice. Reflectînd realitatea existentă sub ochii noștri, nu putem evita contradicțiile dintre tendințe, dintre oameni, dintre om și societate. Problema este de pe ce poziții se reflectă această realitate, ce soluții literare se dau conflictelor, cu ce concluzii părăsește sala spectacolului. Mă gîndesc la soluții simple, la happy-end-uri, la falsificări ale realității și ale cerințelor artei literare de dragul unui conformism care la rîndul lui nu ține de esența socialismului. Mă gîndesc la acele soluții care chiar dacă sînt dure în aparență lor, în fond conduc omul spre marile idealuri, îi îmbogățesc spiritualitatea, îl fac să fie un component valoros al societății în care trăiește.

Toate acestea cer autorului dramatic nu numai talent nativ, ci o deosebită cultură, un deosebit nivel ideologic și politic, un deosebit curaj în a aborda problemele și dificilul ale înaintării noastre pe drumul socialismului și nu îl împing să navigheze confortabil în apele liniștite ale unor conflicte scornite, artificiale, conformiste.

Toate acestea solicită autorului dramatic capacitatea de a crea personaje puternice, ale căror trăsături trebuie să fie reliefate cu vigoare. O explorare în universul psihologic al omului de azi din țara noastră duce la descoperiri excepționale. Sentimentele fundamentale care caracterizează ființa umană sînt aceleași, dar caracteristicile lor, nuanțele lor se schimbă în raport cu realitatea istorică și socială.

SINTEM incredințați că schimbul, confruntarea părerilor se vor situa la mari înălțimi, unde ideile și argumentele vor străluci și vor face cinste autorilor lor și acestui for al dramaturgilor. Totul civilizatul nu trebuie să tempereze spiritul critic. Cei ce înfruntă focul rampei nu de critică se tem, dar le-ar displice aprecierile gratuite sau cele care, eventual, ar ascunde altceva, străin de interesul nostru comun de a vedea dezvoltîndu-se în țara noastră o literatură dramatică de o înaltă ținută estetică și ideologică.

Așa cum s-a procedat și cu ocazia Colocviului național de critică, lucrările de acum vor fi stocografiate și vor fi publicate în întregime în revista „Viața Românească”. Editura Eminescu a anunțat că va tipări în volum lucrările noastre. Să considerăm aceasta ca un bun început al atenției pe care și pe plan editorial trebuie să o dăm literaturii dramatice din țara noastră.

Să apreciem acest Colocviu ca un îndemn pentru o dezvoltare, a continuă, prin toate mijloacele care ne stau la îndemînă, a problematicii literaturii dramatice din România, pentru că numai o discuție colectivă, în care vor fi luate deoparte orice alte considerente străine de interesele reale ale dramaturgiei, poate contribui la clarificarea unor probleme de creație, la înlăturarea unor obstacole, la deschiderea unor orizonturi noi.

Teatrul din România are nevoie de opere dramatice valoroase. Autorii au cuvîntul.

George Macoveșcu

■ Evenimentele anului 1848 au inspirat numeroase opere literare și artistice. În numărul precedent, am publicat, în pag. 12-13, tabloul III din piesa lui ION BRAD, Nu pot să dorm, evocînd incipurile revoluției din Transilvania și Bucovina. Din operele recente de artă plastică, inspirate de același „an revoluționar”, redăm compoziția lui GH. PĂTRAȘCU, intitulată Cîmpia Libertății.

Scrisoare de pe Cîmpul Libertății

Să scrii la Blaj, lingă statui
De iarbă ce tresar cumintă,
Alunecînd în singe, torță
De neam, de-a purtare fierbinte.

Să scrii la Blaj, la cruce, sus,
Cu Iancu — stampă veche-n grai —
Iluminînd soare de stîncă
Învrednicirea trainicului plai.

Să scrii pe Cîmpul Libertății —
Liniște aspră cum e para —
S-auzi la căpătii ca și atunci
„Noi vrem să ne unim cu Țara !”
„Noi vrem să ne unim cu Țara !”

Bat clopotele-n dungă primăveri
La Blaj, și-n lacrimă se frîng,
Arsura lor picură griu
Și cer ce-n litere se strîng.

Să scrii la Blaj cu oseminte,
Și cu statura viselor să scrii
Încredințat că ești un cîntec
Din numele frumoasei Români !

Ion Mărgineanu

POEȚI STUDENȚI

Cenacul de luni

DE MAI multă vreme, în fiecare luni seara la ora opt și jumătate, au loc, într-o sală a Casei Studenților din București, ședințele unui cenacul al Centrului Universitar, organizat pe lângă revista studențească „Convingeri comuniste”. S-a născut din inițiativa studenților, care i-au dat și numele, simplu, sugestiv: Cenacul de luni. Mă ocup de el, în calitate de profesor și critic literar, de peste un an. Cenacurile studențești, în București și în alte orașe, sînt astăzi foarte numeroase, unele cu tradiție („Junimea” de la Facultatea de limbă și literatură română, „Amfiteatru” de pe lângă revista cu același nume), altele recente (la Facultatea de matematică). Rolul lor constă în a oferi celor mai tineri iubitori de literatură posibilitatea afirmării. Sînt forme deschise, comunicante, bazate pe schimb de experiență mai degrabă decît pe un spirit îngust de competiție. Fiecare citește unde crede de cuvîntă, uneori în mai multe cenacuri, spre a verifica impresiile. Cenacul de luni are caracterul unor întîlniri de lucru, fără altă pretenție decît aceea de a supune discuției colegiale producțiile literare ale participanților. Deși am condus în decursul anilor și alte asemenea cenacuri, mărturisesc că am pornit la drum cu oarecare scepticism. Din două motive: eu însumi m-am format ca scriitor în afara cenacurilor, înclinat fiind de aceea să bănuiesc acest fel de manifestare ca lipsit de mare utilitate; și, apoi, știind că un cenacul nu înlocuiește o revistă și nu dă celor care citesc o satisfacție publică în deplinul sens al cuvîntului. M-am înșelat: am descoperit curînd că interesul studenților era atît de mare, încît lecturile și controversele deveneau incontestabil folositoare. Cri-

tici spontani ai propriilor producții, studenții înțeleg să fie sinceri, pînă la cruzime, unii cu alții și fiecare cu sine însuși. Își lasă la ușă prietenii, complexitatea, interesele egoiste: se supun regulii jocului care cere ca un cenacul să nu fie — spre a-și atinge scopul — o meschină coterie literară. Un cenacul nu poate crea poeți sau prozatori: dar poate fi o școală de literatură; căci dacă scriitorul se naște, scrisul se învață.

Din cei care au citit în Cenacul de luni am ales pentru „România literară” doisprezece poeți. E un început: prozatorii, criticii și dramaturgii își așteaptă rîndul. Valoarea poeziei citite în cenacul (chestiune de vîrstă?) impune deocamdată această ordine. Selecția conține, desigur, o doză de arbitrar. Cu cîți dintre cei pe care i-am ascultat am fost nedrept, neoferindu-le deocamdată un loc în aceste pagini? Asupra celor doisprezece m-am oprit după o mai lungă chibzuință: ei se află reușii și într-un volum colectiv, încredințat unei edituri, care, dacă va apărea, va putea constitui un debut remarcabil. Nu știu dacă, din atît de puține poezii cite poate publica „România literară”, cititorul va avea sentimentul că se află în fața unei noi promoții de poeți, poate a unei noi generații, cu profil unitar și distinct. Eu am avut acest sentiment și nu mă dau în lături de la a o spune de pe acum: mi-l vor confirma oare poezii?

Cel mai vîrstnic dintre ei are aproape douăzeci și opt de ani; cel mai tînăr, aproape douăzeci și doi. Zece din doisprezece s-au născut între 1954 și 1956, ani în care generația mea intra în facultate, avînd aproximativ vîrsta lor de azi. Unul singur are deia o plachetă publicată; cinci debutează în reviste abia acum. Majoritatea sînt to-

tuși bine cunoscuți în mediile universitare, primînd premii ale Festivalurilor de artă studențească din cadrul „Cîntării României”. Depinde de ei ca acest început promițător să se transforme într-o adevărată consacrare; dar și de noi, care avem obligația să-i sprijinim, publicîndu-i și comentîndu-i cu spirit de răspundere. Un cenacul nu trebuie să rămînă un cerc închis: el nu este decît o repetiție în vederea marelui spectacol cu public.

Ce pot să spun deocamdată despre fiecare dintre ei trebuie primit sub rezerva unei evoluții care seamănă prea puțin cu a scriitorilor maturi; e mult mai rapidă și imposibil de prevăzută. Dar critica implică totdeauna acest risc inevitabil. *Domnița Petri* scrie o poezie proaspătă, de o mare bogăție senzorială, mergînd direct spre lucrurile simple, concrete ale copilăriei și adolescenței ei. Este peste tot o autenticitate de univers familiar, o vie prezentă a naturii, în poeme discret erotice sau în evocări vibrante și ceremonioase. *Elena Ștefci* preferă transcripțiile senzoriale, imaginile neocogulate, dar pregnante, ale unei feminități ce interiorizează la tot pasul o lume observată cu ochi atent. *Radu Călin Cristea* e un poet cultivat, cu emoții prelucrate de lectură, și un critic inteligent. Confesiunile lui, patetice, disimulează mari simboluri culturale, oarecum în felul lui Blaga, din care sînt unele reminiscențe. *Ion Stratan* scrie o lirică de epură, foarte concisă, de cifruri ale simțirii. Senzualitatea impune ca un virf de ac: îmbrăcat în platină și dirijat de canalele invizibile ale discului ce se rotește. Aceași oroare de explicitare prozaică, la *Călin Vlăscu*: lirism intelectualizat, de contururi nete, care distinge luminile de umbre. Fînetea scriiturii (observabilă la toți) caracterizează pe *Matei Vișniec*, ce stă cu o candoare, dezarmată parcă, înaintea unor spectacole ciudate ale existenței. El e un participativ ce nu se recunoaște, mărturisindu-se ca și cum

ar contempla. Timbrul e totuși al unui sentimental. Ironia devine esențială la *Florin Iaru*, ce pare un Tonegaru al generației lui. E un sentimental care sfidează: veselie, bufoneria, jocul și măscă unei tristeti iremediabile. *Buculescu* seamănă cu o paradă, îndrăznelele cu o bravadă. *Traian T. Cosovei* e un ingenuu care iubește galanteria și jerbele de artificii, poet de ceremonii superbe, gratioase, deși în fond grave. Are o capacitate uimitoare de a scoate poezie din orice. Copilăros cu spirit critic e *Alexandru Musina*, intelectualizînd senzualitatea cea mai pură. Inocența e filtrată cultural (ca și la ceilalți), însă ea rămîne fondul adînc al acestui lirism. Influența poeziei americane se simte la *Romulus Bucur* (Lowell, Cummings, Olson, poezii anilor '60), în sinceritatea bruscă și banalitatea voită, în luciditatea care veghează emoția. E un sentimental fără retorică. Din contra, *Viorel Padina* e prezentă la *Mircea Cărdărescu*, a cărui poezie e acumulativă, imprevizibilă lexical, cu un vocabular ce caută cu tot dinadinsul cuvînt din științe, din biologie, fizică, chimie. *Viorel Padina* are simțul grotescului și al parodiei. Totul la el se îngroașă caricatural; motivul folcloric, prelucrat în spiritul lui Anton Pann ori M. R. Paraschivescu, limbajul sarcastic uzînd de cuvîntele siluite, schilodite, imposibile. Elementaritatea aceasta aparentă e însă semnul unei rafinate contorsuni stilistice. Îi leagă — dincolo de înerețele deosebiri — spiritul de reformă tinerească a poeziei; o voință de a fi altfel, care implică un crez estetic limpede, disprețul față de clișeu împins pînă la teribilismul ce-l întoarce pe dos ca pe o mînușă, sinceritatea de a scrie o poezie a vîrstei lor, nemistificată, care-si are (cum s-ar putea altfel?) problemele și limbajul specific.

Să le așteptăm cu încredere primele cărți.

Nicolae Manolescu

ELENA ȘTEFOI

● Născută la 19 iulie 1954. Studentă la Facultatea de filosofie-istorie. Debut în ziarul „Zori noi” din Suceava (1970). A colaborat la „Amfiteatru”, „Viața studențească”, „Tribuna”, „Cronica” ș.a. Premiul revistei „Tribuna” la Concursul Național de Poezie, Suceava, 1976. Premiul anual de poezie al revistei „Tribuna”, 1976.

Nici o prăpastie

În loc de visle
două cuvinte trăgeau orizontul spre inimă.
Gîndeai poate
cum își urcă ninsoarea potecile dincolo
de această bănuială a verii.
Nici o prăpastie
nu are coperti mai frumoase
decît fagurii pe care asfințitul ni-i pune în brațe.

Într-o cameră vinovată

Jocul
pînă ce subteranele cerului
erau atît de aproape
încît în copilărie
precum într-o cameră vinovată stăpîneam.
Cine-și amintește
bănuiala dinții
între lanțuri de purpură ?
în urma secerătorilor,
dragostea macilor, tîlpile
amețesc.

FLORIN IARU

● Născut la 24 mai 1954 în București. Student la Facultatea de limbă și literatură română. Premiul II al Festivalului de artă studențească din cadrul „Cîntării României”, fază pe Centrul Universitar București, 1978.

Fiul risipitor

Întră tu primul
Eu am să fac oficiile de gazdă
Peisajul se compune din: pietre tombale
păsări cîntătoare
și biografii romanțate.
Nimeni nu știe să citească
în cimitirul acesta hilar
toată lumea învață să vadă:
Pietre tombale păsări cîntătoare
și biografii romanțate
Dacă ai să te uiți cu atenție la mine
ai să vezi sufletul meu negru
din ochii mei albaștri
Mai ieri a ieșit unul la lumină
obosit
întrebindu-mă ce mai nou
— Ce să fie tată, i-am răspuns
pietre tombale păsări cîntătoare
și vechile biografii romanțate.

VIOREL PADINA

● Născut la 29 octombrie 1950 la Gura-Padinii, Olt. Student la Facultatea de drept. Debut în „Amfiteatru” (1975).

Mașina

A venit mașina în fața mea
huruia și cînta.

— De ce hurui, de ce cînti,
de ce plîngi, iubita mea.

Dar ea nimic nu-mi răspundea
și muncea, huruia
și cînta
și muncea
huruia

Ferice, doamne, de ea !

Melancolia erotică

Melancolia erotică doarme
în aerul cărții lasciv;
se scoală însă brusc și mă face
hoț și parșiv

Meretrice îi zic fii cuminte
de ce mă cerți cu ascuțitu-ți dinte ?
destrăbălatu-ți dinte otrăvit
mă a jicnit...

Ursa polisportivă iată
de subsuori mă cuprinde
mă frînge și mă biruie
vinat m-aprinde...

Rară melancolie apoi
în coastă dureros îmi apasă
și mă adulmecă...

MATEI VIȘNIEC

● Născut la 29 ianuarie 1956 la Rădăuți. Student la Facultatea de filosofie-istorie. Debut în „Cutezători”, elev, remarcat fiind de poetul Virgil Teodorescu. A publicat în „Luceafărul” ș.a. Premiul revistei „România literară” în cadrul Concursului Național de Poezie „N. Labiș”, 1977. Premiul III al Festivalului de artă studențească din cadrul „Cîntării României”, fază pe Centrul Universitar București, 1978.

E cineva-n...

Hei, e cineva-năuntru ? întrebă fluturile
Așezîndu-se pe gura fierbinte a puștii
Hei, e cineva-năuntru ? repetă ecoul
Alunecînd de citeva ori în jos și în sus
Prin țeava înroșită
Hei, e cineva-năuntru ? repetă pădurea
Cu rădăcinile adînc înfipte în fuga animalelor
E cineva ascuns
În nașterea amiezii din ocean ?
Repetară și ciclopul neliniștii

E cineva în miezul adormit al materiei
Și are nevoie de ajutor ?

Decapitarea soldatului dezertor

Eram singur în interiorul securii, așteptam
Decapitarea soldatului dezertor
Mulțimea contempla securea, unii o atingeau cu sfiat
Era cald și sudoarea cădea din cînd în cînd
pe tăișul metalului

Vedeam atunci mari boabe transparente despîcîndu-se
Aș fi vrut să privesc mai îndeaproape
Cum arată o secțiune prin sudoarea mea
Dar tocmai atunci tobele au bătut scurt
Soldatul a apărut în capătul străzii
era singur
fără escortă imperială

Mulțimea făcea loc soldatului, îl privea nedumerită
Războaie nu se mai țineau de o mie de ani
Și totuși soldatul, unicul soldat al imperiului
dezertase

Pe corabia sa regina purta încă urmele fugii
Coiful său fusese biciuit de crengile copacilor
Netulburat soldatul se opri în fața securii
își sprijini mîinile
de ruceala ei

Și privi adînc înlăuntru în ființa mea.

DIN BUCUREȘTI

ALEXANDRU MUȘINA

● Născut la 1 iulie 1954 la Sibiu. Student la Facultatea de limba și literatura română. Premiul I al Festivalului de artă studențească din cadrul „Cintării României”, faza pe Centrul Universitar București, 1978.

Întimplare XVII

Prietenă mea amăruie îmi zice
„Tu, adolescent întirziat, bintuie străzile
Cu craterile ochilor tăi cei albaștri,
Adună derbedeii în piețe monumentale
Și vorbește-le despre viitor”
„Dar eu cu tine vreau să cutreier frunzele
Să cutreier coaja hiriitoare a stejarilor, vreau
Cu tine de mină să trec labirintele
Furnicilor cele roșii”
Prietenă amăruie își lăsă pletele negre
„Un gând ce nu-l voi mai avea nicicând
Să o curgă întregă și zise :
„Tu, adolescent întirziat, tu dragule
Nu vezi guzganii cum se cațără prin coapse,
Cunoaște orașul întii și pe urmă
Vino și-mi spune cit e trupul meu de clar și de plin”
Dar eu cu inima ca un cățelandru pe coastă
Într-o dimineață a primăverii, -i cîntam :
„Ce-ți pasă, prietenă-a viselor mele :
De e noapte eu sint scarabeu de aur
De e zi eu sint lăcustă verde
Nimeni nu mă știe să culegă
Nimeni nu mă are a mă pierde”.

TRAIAN T. COȘOVEI

● Născut la 28 noiembrie 1954 la București. Student la Facultatea de limba și literatura română. Premiul de poezie „Ienăchiță Văcărescu” în 1976. Premiul III al Festivalului de artă studențească din cadrul „Cintării României”, 1977. Premiul I, același Festival, faza pe Centrul Universitar București, 1978. Debut în „Convingeri comuniste”. (1977).

Spune-mi

Spune-mi că viața mea va continua să existe,
spune-mi tu, gură a s'labelor magnetice,
respirație a'doma unei cupole de aer —
tu, planetă cu dinți în orbitele zeului de neon.
Vom trece mai departe peste trupurile
de gheață ale secundelor.

Desigur vom trece.

Iată zeul somnului,
zeul marsupiu tăiat la beregată,
iată femeia iubită, dimineața
aplecându-se peste trupul tău ca prin fereastra
deschisă.

Spune-mi că viața mea va continua să existe.
Spune-mi tu, atom de spaimă al inimii mele,
tu, lacrimă de metal
pe obrazul frumosului miraj de gheață al ideilor
spune-mi că viața mea va continua să existe.
Urca-vor la cer noi piramide de ceață,
noi inmuri de slavă ca niște lame de sticlă,
pentru mine măscăriciul sărută oglinda,
pentru mine moare trist iarba.

Vino și spune-mi,

strălucește-mi în umăr, în frunte,
deasupra,
oricît de lipsit de înțeles ar părea faptul
că foștii veterani dormitează prin parcurile orașului
și că biserica Sf. Gheorghe stă în același loc
electrificată.

RADU CĂLIN CRISTEA

● Născut la 30 aprilie 1955 la Ineu, Arad. Student la Facultatea de limba și literatura română. Debut în revista „Orizont” (1973). A mai publicat în „Amfiteatru”, „Familia” și „Săptămîna”. Premiul III al Festivalului de artă studențească din cadrul „Cintării României”, faza pe Centrul Universitar București, 1978.

Niciodată Atlas

Te iubesc pămînt
cu buza arsă de patimă
zdrălită mi-e ceafa
de munții tăi colțuroși și niciodată
apa din fluvii nu mă adapă destul

în genunchi sint sub tine
născut astfel și mort în chipul acesta
cocoșat nebun stringînd în palme
turnuri de catedrală

hei
niciodată Atlas niciodată Atlas
nu zeu nici titan e cel care cîntă
singur pe mările tale

te iubesc pămînt
ca fiul lingă mama ce naște
trebuie că ești frumos trebuie
să sin e acesta că lumină e asta
că singe îți curge din ochi ori lacrimă

apasă-mă cu teama ta de moarte
lovește-mă cu sclavi și cu mutilații în luptă
bintu'e-mă cu furtuni și părăsit
nu-mi întinde pe țărîm cana cu apă

al tău sint frate și soră și tată
vin de parcă n-aș mai pleca
și iartă-mi ochiul ce nu te poate vedea
și iartă-mi gura însetată de sărut.

ROMULUS BUCUR

● Născut la 11 mai 1956 la Arad. Student la Facultatea de limba și literatura română. Premiul I al Festivalului de artă studențească din cadrul „Cintării României”, faza pe Centrul Universitar București, 1978.

Ulise

Prin noianul de lume al gării
a apărut un bărbat cu inițiușare ciudată
cerînd un bilet
spre Ithaca

M-am uitat la îmbrăcămintea lui sărăcăcioasă
la fața lui brăzdată
la tremurul ușor al miinilor

Și am încercat să nu mă gîndesc la nimic
decît la fericirea simplă a acestui om
ce se întoarce
acasă.

Ușor de zis destin

Ultima noapte departe de casă
și cirna mereu îndreptată
spre port

istoria gesturilor unui om — citeva cuvinte
etichetă de borcan în farmacie

și te agăți disperat
de acele ceasului

viața ta ca o boabă de strugure
strivită pe limbă.

MIRCEA CĂRTĂRESCU

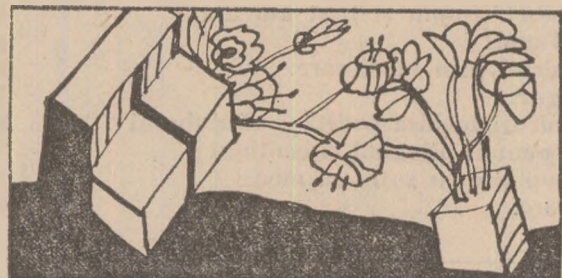
● Născut la 1 iunie 1956 la București. Student la Facultatea de limba și literatura română.

Poem de dragoste

Ție n-am să-ți zic niciodată domniță
prințesă sau jupineasă
niciodată n-am să caut un epitet pentru tine
crinolone nu vei purta, nu-ți vei profila chipul pe nori
cînd toamna are hematii de aur în singe,
n-ai să fii gazela sau licornă, sinii tăi
nu vor fi pui de ciută din țara lui Israel
nici cupe de crin cu un mic paianjen în ele
și de culoarea abominabilă stacojiu
dar te vei oglindi în băiți primăvăratic
de-a lungul șinelor de tramvai, cînd casele
par decupate pe azur și cînd ace și foițe de gheață
innegresc arborii,
căci tu ești femeia mea, apriori ca spațiul și timpul,
dată mie odată cu scînteietoarele constelații
nemuritoare ca însăși ideea de existență.
zîmbetul se desface ca nimic altceva
decît ca zîmbet de femeie, filmat cu încetinitorul,
și mereu reluat, în interioare și peisaje cu valuri
și lună

tu ești femeia mea, odată am fost reptile,
odată fluturi și odată păsări, noi nu ne-am născut
pe aceeași planetă, în trupuri asemănătoare și diferite
în același oraș și cu același sufocant aer primăvăratic
în oase

ca să fim străini, ca să ne fim doar oglinzi
de la o vreme visăm aceleași vise
în care visăm aceleași vise
în care visăm aceleași vise.

Vignete de Nicolae Alexi

DOMNIȚA PETRI

● Născută la 14 mai 1956 la Nepos, Bistrița-Năsăud. Studentă la Facultatea de automatizări. Debut în „Lucefărul”. 1973 A publicat în „România literară”, „Convorbiri literare”, „Steaua”, „Tribuna”, „Familia”, „Cronica”, „Amfiteatru”. Premiul Editurii Junimea la Festivalul „N. Labiș”, 1974. Premiul I al Concursului „Tinere condee”, 1975. Premiul I al concursului „N. Labiș”, 1975. Premii ale revistelor „Cronica”, 1976, „Tribuna”, 1977. Premiul II al Festivalului de artă studențească din cadrul „Cintării României”, faza pe Centrul Universitar București, 1978. Plachetă de debut : Timpul sevei, Junimea, 1976.

Octombrie

Sint condamnată de coacerea merelor,
merelor, grave năluci ale celor ce
calzi încă, dorm în brumatul octombrie,
amanții diluviului sevei,

cei care cad la picioarele merilor.

Din sărutări cresc cetățile timpului ;
trec prin odăi, prin chelare și tainițe
ca să mă nasc.

Este cel orb, cel cu seara în palme
care îmi scrie epistola voastră,
și fețele voastre clar se respiră
dintr-o suflare.

Încă o dată, aveți îndurare,
această putere, lințoliul zilei
să-l maculați, ca din putredul mărului
nou să renasc.

Ora de cuarț umple cerul cu purpură ;
limpezi, izvoarele venelor varsă
toamna înaltă. Absența acelor
din care-ntrupată-s,

pe stînsul ornic al ierbiu uscate
este simțită, și dintr-o adîncă,
neiertătoare strălimpezime
fețele lor luminează.

Dintr-o profundă strălimpezime
pe mere de aur
fața Părinților.

ION STRATAN

● Născut la 1 octombrie 1955 la Ploiești. Student la Facultatea de limba și literatura română. Debut în „Amfiteatru” (1973). A mai publicat în „Lucefărul”. Premiul III la Festivalul de artă studențească din cadrul „Cintării României”, faza pe Centrul Universitar, București, 1978.

Rima

Odată uscam în pupilă
rădăcinile acestor lucruri

odată mă-nveșmîntam
cu mierea dintre fapte

odată numele meu
rimă cu numele cerului.

Cîmp

Eu și stîrșitul strigam
el gheață, eu umă de dropii
cu fiecă e chemare
de celălalt te apropii.

CĂLIN VLASIE

● Născut la 21 mai 1953 la Buzău. Student la Facultatea de filosofie-istorie. Debut în „Lucefărul” (1973). A publicat în „Argeș”, „Amfiteatru” și „Lucefărul”. Poeme din ciclul Plante de protocol. Premiul I al Festivalului național studentesc de poezie. Iași, 1976.

Epitaf pentru un căruțaș

N-a fost decît un căruțaș
care se întorcea în fiecare seară acasă
intrînd din ce în ce mai adînc
sub crucea asfaltului,

un om care credea că lumea
se mișcă
cu viteza unui cal.

Festina lente

De la o vreme diminețile au riduri
mari foște
în bobul de nisip
ard ca niște umede torțe

Din arhetip
mi-am făcut oglindă,
uneori dintr-o ghindă
aș vrea să cînt
sătul de instrumente
electrice
În general lumea luptă pentru echilibru,
noul amin : festina lente !

Vlaicu Bârna

Anotimp

Amprenta vintului
pe arini
a trezit mugurii,
aşa cum degetele clarinetistului
învie clapele
ca să decoreze văzduhul
cu frunze sonore.

Vintul execută acum
un andante suav
pe clarinetele
tuturor pădurilor.

Dialectică

Nici o recoltă fără
scrişnetul în adinc al plugului,
nici o victorie despărţită
de cămaşa năclăită de singe.

Faceţi loc saltimbancilor
cu feţele strimbate de tragicul joc ;
luindu-şi plata de sudori şi de lacrimi
ziua de miine se căleşte în foc.

Peste umăr

S-au vindecat în praf urmele
roţilor ce duceau înapoi
peste acele hirtoape nebune
biruite de caii năzdrăvani
care şi-au luat lumea-n cap.

Mă uit îndărăt
şi drumul parcurs
mă sperie.

Rumegătoarele

Le mai aud cadenţa paşilor grei
urmînd prelungile umbre de-amurg,
grumazii robuşti lovind jugul
sub arşiţi, cînd se apără de muşte.

O, neasemuita, sfînta pace şi tihnă
a rumegătoarelor,
după asprele munci, după lungile drumuri,
biblica lor odihnă
odorată de miresmele finului.

În tăcerea dintre pereţi abureşte
ceremonioasa lor suflare,
atît de curată şi neauzită
ca oglinda de răcoare
a unei fintini.

Ah, vulturii

Ah, vulturii cu două capete
monştri abhoraţi ai istoriei,
turnaţi atît de frumos
în tiparele argintului şi bronzului.

Poate le mai simţiţi ghiara
prin pînura groasă
a timpului,
deşi capetele lor
au fost demult retezate.

Alte şi alte capete odrăsleşe
din rădăcina aceloraşi ghiare.

Noaptea cailor de lemn

A fost o noapte
a cailor de lemn
o noapte
cînd toţi se prefăceau
că-i uită aproape
de zidurile Troiei,
o noapte
de aşteptări înfrigate.

Dar porţile rămas-au sub zăvor
şi-n zori
cetatea se trezi înconjurată
de-o cavalerie de lemn
bătînd din pinteni.

Pe la amiazi
sub soarele rotund, dogoritor,
plecă hurducătoarea herghelie
şi pentru noaptea următoare a rămas
doar unul
de săminţă,
un cal de lemn
proptit în faţa porţii...
Şi el zdrobi cetatea
sub copite.

Daniela Crăsnaru

Triumf

Incremenită cunună
pe faţa acestei zile egale.
În golul lăsat de lumină
se depun fierul şi sarea.
O sferă lichidă cu miez orbitor
absoarbe mişcarea.
Cuvinte stinse la jumătate.
Cercul în arbori rămîne deschis.
Pentru toate-ntimplările oprite din curgere
ajunge un singur verb indecis.
Se-ncheagă ah, pînă şi triful
în guşa păsării ca un diamant uriaş.
Doamne,
doar sufletu-şi flutură
peste zăgazuri
înfioratul panaş.

În aşteptare

Cu faţa la acest perete
urmărind
execuţia inceată
a atitor umbre înghiţite de var...
În spatele tău
aerul se desparte în două
lăsînd în libertate
plutonul mărunt al lucrurilor
încitate de respiraţia ta neauzită.
Ochiul lor, care varsă frig
la nesfirşit măsurîndu-ţi statura
din tălpi şi pînă la inimă
şi pînă la creştet
şi pînă la lumina aceea
pe care limba lor
niciodată
n-are s-o poată rosti.

Într-o emisferă senină

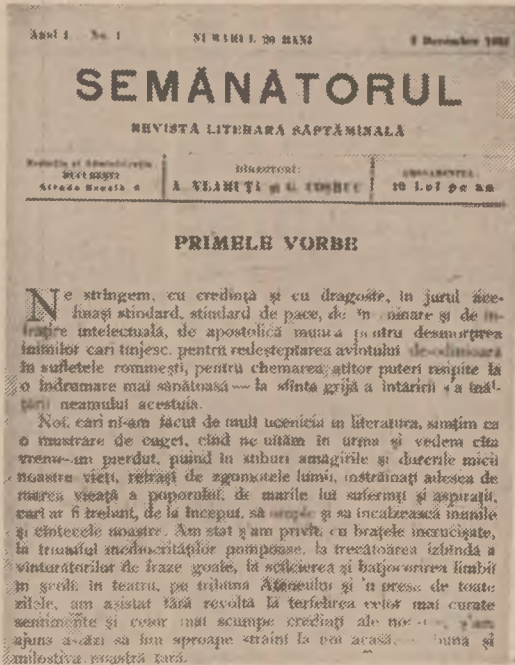
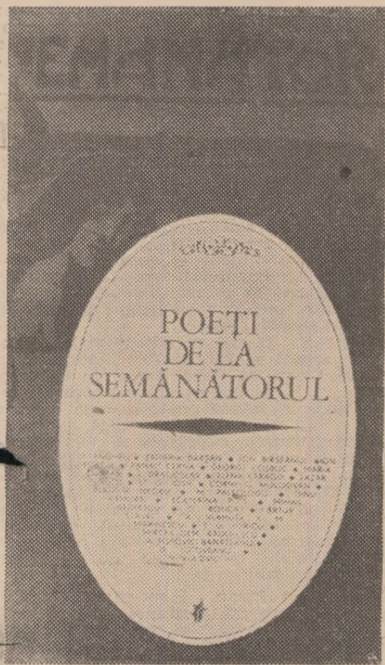
Cuvinte pe al căror adevăr
nu mai juri...
Zăpada înaintînd
ca o tristă armată :
întimplări tirîndu-şi prin pulbere
aura destrămată.
Ai putea să pătrunzi
printr-o spărtură a zilei
într-o emisferă cu mult mai senină.
Dacă singele tău bate mai rar
poţi auzi mersul şopirlei
în celesta grădină.
Un palid muşchi acoperă binele, răul.
Sub albul meninge golul se-ncheagă.
Ține ochii închişi :
de faţa zarului fără noroc
cineva nenumit te dezleagă.

Veşnicia prin nemişcare

Lucruri albite
de veghea ochiului meu muritor.
Doar respiraţia mea
îndulceşte abruptele voastre conture.
Fuge timpul
din măruntaiele incremenite
cum fuge singele din gîtul unui animal
despicat de secure.

Un alfabet simplu şi trist îmi arată
drumul umil
al veşniciei prin nemişcare.
Eu singur,
lingă pururi închisa poartă-a văzduhului
bat cu pumnii plîngînd şi continui
să vă numesc cu suflarea mea
muritoare.

Primul număr al revistei „Semănătorul” (2 decembrie 1901)

Lirica „Semănătorului”

ÎNTR-UN volum impunător, în 60, de 435 de pagini, cu un Cuvânt înainte de Al. Piru, Petru Homoceanul a prezentat un număr de 63 de **Poeți de la „Semănătorul”** în Editura Minerva, București, 1978. Din acești 63 de versificatori, câți au fost într-adevăr poeți? Aceasta ar fi întrebarea inițială. Primii stâlpi ai revistei, apărută la sfârșitul anului 1901, au fost G. Coșbuc și Al. Vlahuță. Noile generații s-au arătat neîncredătoare față de autorul lui Dan, negându-i opera globală. În momentul apariției periodice, reputația sa era însă impresionantă și cuvântul lui se impunea cu autoritate. Îl putem considera nașul revistei, după sonetul cu același titlu, apărut în primul număr, la 2 decembrie 1901. Alegoria nu-și ascunde caracterul etic. Cele două terține exprimă programul unei activități cu caracter tradițional:

„Trudește, făcătorule de bine, / Veni-vor, roiiuri, alții după tine, / Și vor culege rodul — bogăția. // Tu fii soldatul jertfei mari, depline: / Ca dintr-un bob să odrăslească mia, / Cu singele tău cald stropeste glia”.

G. Coșbuc dădea în același număr în tinsul **Fragment eroic**, care evocă un rind compact de mari figuri istorice ale trecutului nostru: legendarul Negru Vodă, Dragoș, Mircea cel Bătrîn, Mihai Viteazul cu vitejii săi căpitani, Fărcaș, Stoica și Buzcești, Ștefan cel Mare, „Ion Cumplitul Vodă”, Tepes, „Petru Rareș a lui Majă”, cu această încheiere:

„Ne avem și noi Olimpul, și pe-a vespnieci poartă, / Am intrat și noi; și-ntr-insul zei fără de moarte-avem! / Ce-ți aluneci plin de jale ochii umezi pe ruine, / Neam al nostru, ca să judeci drumul schimbătoareii sorti? / Soarele din noapte lese, din mormint puterea vine: / Năsterea cea viitoare ne e-n lumea celor morți”.

Colaborarea lui Coșbuc, la „Semănătorul”, a fost mai dărnică decât aceea a lui Vlahuță, dar ambii se retrăg după un an și Șt. O. Iosif preia proprietatea revistei, pe care avea s-o păstreze până la trecerea ei în mîna lui Aurel C. Popovici.

Ponosul revistei, după încetarea ei din viață, l-a tras însă N. Iorga, animatorul ei între anii 1903 și 1906, deoarece atît doctrină cît și nivelul artistic al prozei și mai ales al versurilor i-au fost imputate exclusiv.

După Alexandru Piru, patru au fost temele semănătoriste și anume: „eloelul boierimii patriarhale și osîndirea asupririi arendașului venetic, opunerea satului idilic, orașului invadat de masinism, derră-dăcinarea și drama luminătorilor satului”. S-ar mai putea adăuga străvira trecutului nostru istoric, la majoritatea poezilor din antologie, cu excepția bătaoarea la ochi a lui Dimitrie Anghel, cu care se deschide, în ordine alfabetică, antologia, a lui Panait Cerna, care pledează „Către pace” și a Elenei Farago, la începuturile ei în strînsă legătură cu Nicolae Iorga.

Poeme eroice găsim la Ion Bârseanul (Steagul), Ion Borcia (La moartea unui viteaz), Alexandru Davila (Balada strămoșilor), Al. G. Doînaru (Înainte), A. For-gaci (Cîntec de război), Const. Al. Giulescu (Patria), Oct. Goga (Cîntăreților de la oraș), A. Mîndru (Călușărenii), Corneliiu Moldovanu (Cîntec războinic), G. Tușoveanu (Lui Ștefan-Vodă), G. Văsan (Podul înalt) și mai ales N. Vulovici, poetul-erou, căzut pe cîmpul de luptă, la 8 septembrie 1916, lingă Miercurea Ciuc (Crezul ostășesc, De-o fi să mor, Roibul, La arme!).

SEMNFICATIVĂ e colaborarea lui Alexandru Davila, în același an cu răsunătorul succes al apologiei tradiției, în **Vlaicu-Vodă**. Balada strămoșilor nu nominalizează pe voievozi, ci sirul glorios al biruințelor:

„Cu Gherghița, Baia, Rovine, / Nicopol, Grumazi, Războieni, / Cu vadul din Călugăreni, / Cu roșile braniști cosmine, / Crestat-ați prin veci neguroși / Răboj în istoria lungă: / Crestă și Curcanul o dungi! / Ne-duceam aminte, strămoși”.

Cu cîteva luni înainte de publicarea întiului său volum, care avea să-l consacre, Octavian Goga dă revistei poezia-program **Cîntăreților de la oraș**. Ex-abrupto, acești poeți, ai liricii citadine, sint chemați „în alte zări”:

„Veniți, veniți, să-ngenunchem cu toții: / Pămîntul negru-i vechiul nostru tată; / La sinul lui să ridem și să plîngem / Cu sufletul și inima curată / Să fim copiii iscuși ai firii, / Să învățăm din sfînta ei cîntare / Și să asculte sufletele noastre / Mult-înțeleapta firii îndrumare”.

Poetul gliei propunea „Semănătorului” o nouă și generoasă temă, aceea a poeziei htonice, a liricii pămîntului natal:

„Din freacățul dîmbrăvii-nlăcrămate, / Din curcubeul zărilor albastre, / Din șopotul izvoarelor de munte / Să împletim noi cîntecele noastre, / Și trăsnetul ce înfioară bolta, / Cînd fulgere potrivnice se-ncaier, / Și mugetul înfricoșat al apei / Să ferece al strunel noastre vaer”.

Toate elementele liricii semănătoriste erau însă revelabile în lirica anterioară a lui Șt. O. Iosif, care a îngrijit revista în anii ei de început și pînă la înființarea **Cunpenii** (1909). Poetul publicase un prim volum de versuri, **Poezii**, în 1897, apoi marcanta culegere **Patriarhale** (1901), iar un nou volum de **Poezii** (1901—1902) cuprindea versuri publicate înainte de apariția „Semănătorului”. Șt. O. Iosif este poetul reprezentativ al grupării. Din cele trei sonete care compun, la apariția revistei, mesajul său **Către tinerii poeți**, 1901, cel din urmă îi caracterizează modestia, dar prevede, cu un evident caracter profetic, pe marele poet ce avea să-i urmeze:

„Eu nu-s decît un singur glas din satul / Pierdut în noapte... Numai o ființă / Din miile ce-astăptă-n suferință — / Dar va veni o dată mult visatul! // Veni-vă — și cîntări de biruință / Vor izbucni de-a lungul și de-a latul / Din munți și văi gonind pe Necuratul / Ce vrea să stingă-n voi orice credință! // Eu nu-s decît un sol — eu sint drumețul / Grăbit — și noaptea înapoi mă cere... / Sint flacăra pe care-o poartă vîntul, / Dar va să vie, — vine Cîntărețul! / El va sfîrși marea noastră Înviere... / Veniți cu toții să vestim Cuvîntul!”.

Cuvîntul l-a fost Octavian Goga, singurul deținător al unui pathos liric major, chemat să întoarcă poezia la matca tradiționalistă, în curs de părăsire.

Putea însă un singur poet, oricît de mare, să abată cursul firesc al unei literaturi? Desigur că nu.

Dintre cei 63 de colaboratori ai „Semănătorului”, 16 nu și-au strîns versurile în volum. Să-i numim, în ordine alfabetică: Traian Anghelovici (1884—1907), Ion Borcia (1880—1912), Romulus Cioflec (1882—1955), Ana Codreanu (1880—1929), A. For-gaci (1878—1905), Zoe G. Frasin (1872—1940), C. Sp. Hasnas (1888—1919), Lazăr Iliescu (1887—1977), Ana Manolache-Holda (1879—1945), I. M. Marinescu (1880—1965), G. Orleanu (1879—1911), M. Paleologu (1886—1956), A. de Herz (Dinu Ramură, 1887—1936), Ecaterina M. Sadoveanu (1879—1942), Aurel Seca (lipsește datele

VERDE CRUD

Am fost, l-am văzut, și nu pot să nu vă spun că e formidabil. Cînd m-am apropiat de el, la sfîrșitul unei după-amiezi insorite, dar în al cărei aer se simțeau ninsorile din munți, nu voisem decît să mă plimb, atîta tot: să mă plimb. Dar, după ce l-am văzut, mi-am dat seama că nu se va putea să nu scriu despre el — a cita oară? —, și m-a cuprins teama să nu vă inchipuți că mi-am făcut un program, că mi-am propus, în mod deliberat, să-l laud în fiecare an.

Vă rog să mă credeți că nu e adevărat, că în acea zi nu voisem decît să mă plimb, atîta tot: să mă plimb. Dar ce să fac dacă era formidabil, și simi neapărat nevoia să vă spun că era formidabil?

O lege a profesiunii noastre, cea mai frumoasă și severă dintre toate, vrea să nu scrii un lucru decît dacă simți că, nescriindu-l, ai muri. Nu cred că, în cazul acesta, aș muri, dar m-ar cuprinde o tristețe și un fel de a mă vedea pe mine insumi, vecine cu moartea.

Cum să fii martor al unui act de eroism și să te întorci în cetate, mai mult decît pietrele ei? Cum aș putea să nu dezvălui ceea ce el, avînd se pare încredere în mine, m'a dezvăluit în acea luminoasă, și totuși severă, zi de început al lunii mai? Cum să nu spun cit era de înalt, dar mai ales cit era de verde, cu cită voință și cu cită dirzenie era verde, între întinderi de pămînt, care, abia arate, nu aveau decît culoarea pămîntului.

Era a doua zi după acea năpraznică vijelie, cînd vîntul a suflat în munți cu 150 de kilometri pe oră, cînd și peste cîmpie, peste toată cîmpia ce ne-a fost dată spre muncă și bucurie, a trecut cu viteză unui accelerat. Râni văzute sau nevăzute întrețineau o anume neliniște și o spaimă a întregii firii în fața a ceea ce ar mai putea să vină.

De multă vreme, vremea dăduse dovadă de prea multe capricii; era nevoie de o revenire la normal, în primul rînd de ploaie. Poteca pe care înaintam era cînd traversată, cînd străbătută în lung de crăpături adînci, ca de o junglă de șerpi, arătînd, cum numai prin iulie se poate întimpla, cit de însetat era pămîntul. Mi-am adus aminte că mai în primăvară, după o toamnă fără ploi, după o iarnă fără zăpadă, auzisem de sate în care secaseră fîntînile.

Intr-un asemenea ceas, al maximei incertitudini, cînd natura nu și-a jucat ultima carte, cînd aceasta ar putea fi, cum a fost de atîtea ori, a calamității, mi-a fost dat să-l văd și să mă înfior de neînduplecata-i voință. Între zăriile pe care le străbăteam, nu lipsite de dezolarea pămînturilor goale și chiar a pădurilor în care pilcuri de arbori pregetau să înverzească, el preluase toate drapelele clorofilei, hotărit să le ducă la izbîndă. Acoperea un vast teritoriu, el și culoarea lui, el și credința lui, ținînd cu dirzenie spre cer. Verdele pe care îl proclama, intens, clocotitor, năvalnic, era un strigăt de luptă. L-am și auzit, prin aerul ce venea din munți, încercat de amintirea tirziilor, nedoriteilor ninsori: — După mine, copii!... așa cum au fost, pe aceste pămînturi, toate strigătele de luptă. Iar firele care acopereau cîmpia, dîndu-i ascultare, se duceau să se facă spice.

De atîtea ori, în calme zile de iunie, m-am simțit, în unduirea lui, invăluit, pătruns, cu orice rău al sufletului vindecat de adîncă-i înțelepciune. Probabil că și anul acesta, în iunie, nu va fi altfel. Dar, pînă atunci, el are de dat o aprișă bătăle.

Spunînd despre verdele ce-l caracterizează că e crud, nu m-am gîndit atît la incantatoriul vers bacovian, cit la cruzimea unui luptător care, trăgînd sabia, nu înțelege să nu învingă. Iar el, în clipa de față, a tras — duceți-vă să vedeți — din teaca neagră a pămîntului, miriade de inflexibile săbii.

Ca să fii om întreg, atîtea sint necesare... Să comuniezi, la toate virstele ei, cu piinea pe care o mesteci încet și gînditor, sfîrșit de marea-i sfințenie.

Geo Bogza

nașterii și morții) și C. Teodorescu (1884—1927).

Îngrijitorul ediției a recurs direct la periodic, a schițat cite o notă bibliografică a fiecărui colaborator, și a ales poeziile din colecția revistei.

DIN datele biografice, mai putem trage cîteva curioase concluzii de natură statistică. Deși revista a apărut la București, numărul colaboratorilor moldoveni este, relativ, cel mai mare, ridicîndu-se la 26; urmează muntenii 14, ardelenii 12, oltenii 6, bucovinenii 2, un bănățean, un dobrogean, unul neidentificat. Psihologiceste, marele număr al moldovenilor confirmă încă o dată vechea lor structură morală, înclinată în acel moment către reverie, tradiție, cultul trecutului istoric. Aderarea ardelenilor, în număr aproape egal cu acela al localnicilor, denotă însuflețirea lor față de un program foarte apropiat de lupta lor culturală, inspirată de zelul pentru păstrarea și sporirea naționalității.

Ca la orice mare revistă literară, configurația ei nu a încercat să fie desăvîrșit unitară. Mai aproape de simbolism decît de semănătorism s-au arătat D. Anghel, El. Farago, N. Budurescu, Oreste (Gh. Georgescu) și Eug. Ștefănescu-Est. Finalul poeziei **Simfonie**, de acesta din urmă, îl amintește pe D. Anghel din **Fantazii**: „E o beție dulce concertul meu! Se pare / Că sint pe o planetă albastră de cobalt, / Că rătăcesc fantastic prin regiuni bizare, / Pe coama unui munte prăpăstios și-nalt, / Că văd cîmpii de stele și flori ce luminează, / Piraie parfumate și vînturi de parfum, / Orașe ne-nțelese de zgomote și roze, / Și gheizeri, ce aruncă coloane verzi de fum... / Și pare că-nse-rează. În aer se destramă / O arie suavă cu glasul de metal, / O simfonie fină de clopote de-alamă, / Un zîmbet fără formă, un plîns de madrigal”.

Mai departe, autorul evocă „Sicilia-nso-lată” (insorită?), „rîuri de absint” și scrie „pe clape [...] versuri rafinate”.

Evident, asemenea versuri nu au nimic de a face cu idealul estetic semănătorist, denotînd însă eclecticismul grupării, în care

se mai disting și alte „insule” izolate. P. Cerna și D. Nanu sint mai mult inclinați către poezia de meditație filosofică decît către genul elegiei pasiciste și al bucoliceii autohtone.

O. Carp (doctorul G. Proca) provenea de la mișcarea „Contemporanului”, dar trecuse și pe la „Convorbiri literare” și s-a adaptat convenabil, programului semănătorist.

Asemenea proteism este comun poezilor, în disponibilitate tematică de ordinea imprevizibilului.

D. Teleor, readus la actualitate de G. Călinescu, colaborează cu **Sonete** bine meșteșugite, cu un viu simț al pitorescului, fie autohton, fie exotic, mai ales orientat. Era prieten și cu Macedonski și cu Caragiale, colaborează și la „Literaturul”, și la „Moftul român”.

Viltorii economiști notorii, ca M. Paleologu și Lazăr Iliescu, debutează cu versuri impecabile.

Un ideal parnasian, iar apoi mai ales unul eroic, aveau să-l facă celebru pe Mircea Dem. Rădulescu (1889—1946). Poet laureat și autor dramatic aplaudat, nu s-a putut înțelege cu tineretul suprarealist, care-l contesta. Atunci a exclamat teatral:

— Bine, bine, înțeleg ca tinerii să fie fronduri. Dar să se lege și de noi, clasicii?

Clascul „Semănătorului” a rămas pînă la urmă singur Șt. O. Iosif. Cellalți dintre poezii notabili s-au clasat pînă la urmă în alte curente sau bisericuțe literare. Ca orice antologie, cea conștiincios alcătuită de Petru Homoceanul are meritul deshumării unui mare număr de poeți, cărora li se potrivește însă, pe plan artistic, vorba lui Eminescu:

„morți sint cei muriți”.

P. S. În articolul despre **Poeziile populare** de V. Alecsandri, cititorul a putut îndrepta singur eroarea strecurată: **Miorita** i-a fost semnalată de Alecu Russo, nu de Costache Negri!

Șerban Cioculescu

Un poet de încredere

NU-I niciodată prea târziu să vorbești de un lucru bun și plăcut. Apărut în 1977, la Editura Cartea Românească, volumul de versuri **Culoarea anotimpurilor** de Petre Solomon îndreptățește această constatare. Și asta cu atât mai mult cu cât în cariera lui literară acest scriitor nu s-a bucurat, nici devreme, nici târziu, de prea multă atenție din partea criticii literare. De ce? Întrebare pe care te îndeamnă să ți-o pui multe întimplări din viața literară, din timpuri vechi și pînă astăzi, această viață literară în care neprevăzutul, inconsecvențele, inexplicabilul se întîlnesc mai des decît în alte domenii ale activității umane. Doar atîta cred că se poate afirma cu oarecare certitudine, că nici un motiv firesc, acceptabil, plauzibil, nu se poate găsi de obicei în asemenea cazuri.

Așa și cu Petre Solomon. Talent cultivat și fin, măsurat fără rigiditate, liber fără elucubrații, perfect sincer față de el și de public, exprimîndu-se fără constrîngere și numai dintr-o adîncă nevoie, Petre Solomon și-a lăsat de multe ori în așteptare producția originală și s-a consacrat cu o ireproșabilă conștiinciozitate muncii de traducător și aceleia de eseist. El este un excelent traducător de poezie. Versiunea românească, semnată de el, a poemului dramatic **Prometeu dezlîntuit** al lui Shelley îndeplinește fără greș toate calitățile unei traduceri fidele și armonioase a mării poezii. Același lucru se

poate spune despre traducerea sa din Milton și din Rimbaud (**Corabia beață** în traducerea lui este oricînd și în chip exemplar citabilă).

Într-o vreme, cum este a noastră, în care nu numai în literatura noastră ci și în alte literaturi, versul sonor, versul care cîntă, care dă la lectură un sunet frumos și plăcut este nesocotit, chiar disprețuit de mulți poeți (publicul cititor de poezie nu cred că este de aceeași părere), Petre Solomon cultivă versul armonios tradițional armonios, care se conduce după o mlădiere sonoră, cu ritm bine apăsător și cu rime bine potrivite. Într-o poezie el își afirmă în chip răspicat predilecția față de acest vers: „În jurul meu, cuvîntul explodează. / Silabe se-morăre sub cer, / Clădind un cer al lor, de groază, / În care ploii și curcubeii pier. / Eu le adun, silabă cu silabă, / Și-n cer, în taină, să le recompun. / Deși un demon nevăzut mă-ntreabă / De fiecare dată: «Ța ce bun?» / Ce să-i răspund? / El tot n-ar înțelege / decât bolboroselile de ținci. / Rămîn deci lîngă versul ce-și alege / Din vechi izvoare apele adînci“.

O stare generală de împrejurări este descrisă pe scurt și impresionant de adevărat cu prilejul enunțării acestei atitudini, chiar a acestei credințe a poetului în ființa traicică a versului, care este și un joc desigur, subtil, dar și o realitate pe care trebuie s-o iei în serios. Dacă un poet disprețuiește versul, el se disprețuiește pe el însuși. Un

poet trebuie judecat după felul lui de-a se purta cu versul. Petre Solomon în poezia citată și pe care o intitulează **Artă poetică** își rostește clar atitudinea lui față de vers, o atitudine de prietenie înțelegătoare și de prețuire fără emfază, o atitudine de încredere.

Și această încredere, această înfrățire această împrietenie evînsă față de viață și de lume formează una din trăsăturile caracteristice ale poeziei sale: „Mă întîlnesc pe mine în alții, uneori / — Cîudata bucurie de a te recunoaște / În ochii unor semeni! / Singurătăți-surori / Se-adulmecă în lume, se caută, și-ades / Se regălesc: nădeia deapurerea renaște. / De-a strînge laolaltă, într-un rivnit cules, / Semintele răzlete zvirlite-n lumea mare / Și imolinite astfel, în parte, fiecare“.

Un suflu de bunătate și de ușoară melancolie străbate multe versuri ale acestui volum, ca în această **Muzică de Bach**: „O lume primitoare, luminoasă. / Ți se deschide-n față, te imbie. / Din sunete ți se clădește-o casă / În care-ai locui pe vesnicie. / Ce oameni buni îți țin tovarășie / În liniștea această reculeasă? / Nici o durere parcă nu-i sfîșie. / Nici un acoperiș nu îi apasă. / Te plîmbă printr-o sală măiestoasă. / Cu grație și cu prietenie / Și îți arată lumea lor frumoasă. / Cum și a noastră ar putea să fie“.

Dragostea de natură, prietenia cu natura (care este sentimentul adevărat al naturii, nu numai admirația frumuseții ei!), se simte des în cartea lui Petre Solomon, ca în această poezie foarte semnificativ intitulată **Poezii citadine**: „Stîngaci ne-ntorcem primăvara, / La îndelung-uitata lume / [...] leșim din iarnă ca orbeții, / Ciocnindu-ne de toate cele / Și prelungindu-ne bereții / Pînă la soare și la stele. / Deasupra florilor și-a ierbi / Ne aplecăm, plini de uimire, [...] Descoperim din nou copacii / — Bărbați frumoși, fără pereche, / Bărboși vindecători, ca vrajii / Din vreo mitologie veche. / Sau facem iarăși cunoștință / Cu lumea cea de taină-a apei / (Întîia care-a luat ființă, / Ca ochiul înaintea pleoapei)“.

O gîndire poetică simplă cu profunzime, o expresie delaolaltă limpede și rafinată se arată în fiecare pagină a **Culorii anotimpurilor**. Poezia lui Petre Solomon este o poezie care inspiră încredere și către care te poți întoarce oricînd fiindcă ea se supune cu cel mai sigur succes la proba decisivă a recitarii.

Alexandru Philipide

O ultimă precizare

Cu această făgăduință, primim, cu rugămîntea de a publica:

Precizez, din capul locului, că acesta este ultimul răspuns pe care-l dau lui Mircea Zăciu, intrucît constat cu regret că nu se poate susține cu stimulul coleg un adevărat dialog.

1. I-am atras atenția că a citit cam în grabă numărul trei din anul trecut al „Manuscriptum“-ului și n-a observat trimiterea, făcută conform tuturor uzanțelor științifice, la fragmentele din romanul lui Mihail Beniuc. Apărute în „Gazeta literară“ din 1959. Cum procedeză în răspunsul său, Mircea Zăciu? Reține doar o incidentă a frazei, unde afirmam că „de altfel“, „misterul“ de care făcea atîta caz reprezenta un secret al lui Polichinelle în viața literară — prilej pentru a reaminti, cu gravitate, sarcinile publicației noastre care se adresează nu numai lumii literare ci și marelui public. Merți, dar cum rămîne cu afurisita de precizare documentară și care era pusă la dispoziția atît a specialiștilor cît și — nu încapea discuție — a maselor largi de cititori?

2. Mircea Zăciu scrie negru pe alb că subsemnatul ar fi recunoscut „singur“ — a se citi: nesilit de nimeni — cum că sint improprii și necorespunzătoare „denumirile“ sub care a-are în revistă documentul lui Lucian Blaga, începînd cu titlul: **Pro domo. Fragmente autobiografice**.

Inexact! Eu m-am referit numai la expresia: „jurnal autobiografic“ folosită, la un moment dat, de Pavel Tușu în introducerea sa, și, precizînd caracterul ei eufemistic, am accentat că se poate discuta măsura în care e sau nu onorific dar asta nu justifică dramatizarea artificială și exagerările polemice etalate în articolul din „România literară“. În orișiva titlului n-am scos o vorbă. Folosind acest procedeu care nu ține seama de ceea ce în logică se numește principiul identității, stimulul coleg ar putea să afirme mince că mi-am asumat și responsabilitatea masacrelor de la Land-Creek, nu mai știu eu ce!

3. Lui Mircea Zăciu i se pare „hazlie“ pretenția pe care am formulat-o ca în scrierile acuzațiilor emise să producă dovezile necesare. Duoa ovinia sa redacția revistei este cea care trebuie să procedeze așa, disculpîndu-se de învinuirile aduse. Prin urmare, dacă cineva îți spune că ești hoț nu persoana în cauză care proferă acuzația este obligată să-și prezinte dovezile ei tu, om cinstit, să dovedești că n-ai furat! Este, într-adevăr, de tot hazul acest raționament.

Aș putea cita și alte exemple în care Mircea Zăciu este alături de problemă. Bunăoară, i-am reproșat nu fantul că polemizează cu Pavel Tușu (vai de mine!) ci modul în care-o face. Mircea Zăciu proferă însă că a fi „universitar“ nu este o scuză, că a fi coleg cu cineva nu-l poate determina, în nici un chip, să se abată de la intransigență etc. Frumos, dar alături de chestie.

Singurul element pozitiv pe care-l rețin din răspunsul său este informația că există persoane care dețin copii ale documentului cu orice înțeles. Interesant. S-ar putea să nu fie vorba de simple copii ci de forma primară sau chiar de variante. Mircea Zăciu care, pînă acum un an, a fost unul dintre colaboratorii permanenți ai „Manuscriptum“-ului poate își amintea că într-o practică uzuală a revistei publicarea de „documente în replică“ (chiar așa se și intitulează o rubrică).

Îi invităm pe posesorii de copii să le comunice în coloanele „Manuscriptum“-ului, putîndu-se astfel realiza și toate confruntările de rigoare. Căci — mai e cazul a-o suna? — într-o discuție științifică în jurul documentelor contează numai considerațiile sprijinite pe documente și nu simple fraze — mai ales cînd acestea se află, nu odată, alături de obiect.

AI. OPREA

Portrete de TANASIS FAPPAS (Galeriile de artă ale municipiului București)

Alexandru Philipide

LIMBA NOASTRĂ

Portul popular

EMULTĂ vreme de cînd unii lingviști au ajuns la ideea că studiul cuvintelor trebuie combinat cu al obiectelor pe care acestea le denumesc. S-au și făcut cercetări de acest fel, care au dat rezultate interesante. De curînd a apărut în Editura Academiei cartea **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană**, de Zamfira Mihail, cercetătoare la Institutul de Studii Sud-Est Europene.

Fără îndoială că, cel puțin din punctul de vedere lingvistic printre obiectele cu care avem mereu de-a face, îmbrăcămintea ocupă unul dintre cele mai importante locuri. Dar nu trebuie să neglijăm nici interesele istoriei. În trecut relațiile dintre populații erau mai puțin strînse, circulația persoanelor nu era atît de intensă ca azi și, mai important pentru subiectul pe care îl discutăm, nu existau mode internaționale, ca azi, ci fiecare neam își avea modul său de a se îmbrăca. Se poate spune chiar mai mult, deoarece costumul putea servi pentru identificarea etnică, oamenii țineau în mod special la el, erau mîndri de aspectul lui. Aceasta înseamnă că, dacă avem informații asupra amănuntelor de îmbrăcăminte ale unor oameni din trecut, sîntem ajutați să stabilim originea acestora. Astfel de amănunte putem obține pe de o parte cu ajutorul imaginilor păstrate, pe de altă parte prin analiza numelor de obiecte din trecut și de astăzi. Constatîndu-se, de exemplu, că figurile de pe monumentul de la Adamclisi sau de pe Columna lui Traian poartă haine întrucîtva asemănătoare cu cele pe care le întîlnim mai tîrziu la țărani din diversele regiuni ale României, obținem un

argument în plus pentru a susține persistența urmașilor dacilor pe teritoriul țării noastre.

Pe de altă parte, dacă lingvistica ajută istoria, căci, stabilind numele obiectelor, determină originea lor și, în oarecare măsură, a populației, nu e mai puțin adevărat că și istoria ajută lingvistica, lămurindu-ne asupra relațiilor dintre popoare și, prin aceasta, asupra originii cuvintelor.

Autoarea lucrării citate merge și mai departe pe această cale: studiind etimologia numelor pe care le poartă piețele de îmbrăcăminte și constatînd că adesea aceste nume se găsesc sub forme destul de asemănătoare la mulți dintre vecinii noștri, ajunge să se întrebe care de la care le-a luat. Și astfel constată că, dacă adesea cuvîntul românesc este de origine slavă, maghiară, greacă, turcă, în schimb de multe ori se întîlnește cazul contrar, deci punctul de plecare este în limba noastră, indiferent dacă la bază este un cuvînt latin sau dac.

Acestea și alte lucruri interesante ni le demonstrează Zamfira Mihail, care a fost obligată de subiectul tratat să se ocupe nu numai de lingvistică, discutînd etimologia fiecărui nume de obiect de îmbrăcăminte, ci și de răspîndirea acestor obiecte, de structura lor, de modul de confecționare și așa mai departe.

Pentru a avea un inventar de termeni complet și mai ales exact, autoarea nu s-a mulțumit cu examinarea monumentelor din trecut și cu consultarea izvoarelor scrise de pînă acum (dicționare, glossare regionale, atlase lingvistice, răspunsuri la anchete etc.), ci a chestionat personal locuitorii din diverse regiuni ale țării, ceea ce, fără îndoială, i-a cerut mult timp, dar i-a procurat și date mai controlate și deci mai sigure.

Avem aici un adevărat model de tratare a unei probleme privind un domeniu de graniță. Cel puțin din punctul de vedere în care sînt informat, adică în ce privește lingvistica, pot declara că lucrarea este utilă și bine construită.

Al. Graur

Tudor Octavian „Banda lui Möbius“

(Editura Eminescu, 1978)

● CE-L va fi făcut pe Tudor Octavian să scrie un roman polițist? Prejudecățile sînt încă încetățenite și este de admirat scriitorul care nu le ia în seamă. În precedenta-i carte (**Noiembrie vitează**, 1975) epica era de tot estompată; de data aceasta ea este totul. Cînd scriitorii ce se consideră „serioși“ abordează genul polițist, epica singură li se pare insuficientă și simt nevoia să presare considerații gnomiche, să facă puțină sociologie sau măcar ceva psihologie... Ceea ce se remarcă în **Banda lui Möbius** este acuratețea genului. Acuratețe ce este în același timp exercițiu epic și manifestare a ironiei.

Ironia este de altfel caracteristica frapantă a scrisului lui Tudor Octavian. Detașarea de formulele literare era vizibilă în **Noiembrie vitează** și ne puteam aștepta ca scriitorul să se aplece cîndva asupra unui gen atît de saturat de clișee precum romanul polițist. Ironia supremă imi pare alegerea titlului: ceea ce sugerează un grup (organizat, desigur!) de tîlhari avînd un conducător cu nume sonor este o umilă aluzie științifică ce se dezvăluie abia la jumătatea romanului. În geometria spațială se vorbește despre banda sau inelul lui Möbius. Dar sugestiile detectivice ar fi scăzut vizibil în cazul opțiunii pentru... inel.

Culmea ar fi să sugerez deznodămîntul unui „policier“. Așa că mă mulțumesc să-i subliniez factura ironică. Un protagonist se cheamă Ghiță Ionescu, altul Vasile Popescu. Mai banal nu se putea. Banalitate căutată, însă, asociată cu o mulțime de clișee. Fraza lui Tudor Octavian sugerează adesea un „etc.“, ca în cazul acestui referent ironic: „Urmă, fi-rește, o tăcere lungă. Și, cum spun poveștile, cei doi ar mai fi tăcut și astăzi, stînd față în față, dacă...“ Alteori erudiția e mimată în același scop.

„Ia-o cu începutul, îl sfătui maiorul. Să vezi că spunînd tot, ai să te simți mai ușurat. La greci asta se cheamă catharsis. La creștini e taina spovedaniei. La noi se zice mărturisire completă. Cu ea încheiem, de obicei, dosarul anchetei. Mai departe e treaba procurorului“.

După obsesivul roman **Noiembrie vitează**, prezenta carte este un divertisment, o pauză de relansare. Să n-o privim însă doar ca odihnă activă a prozatorului! În cadrul genului, este o prezentă de excepție (proza este alertă, suspense-ul întretinut cu multă inteligență, prezizibilul evitat). Iar pentru scrisul lui Tudor Octavian, o confirmare a stăpînirii „meseriei“ și o manifestare insolită a unui foarte subtil ironist.

Mircea Scarlat

La Universitatea din Roma

■ Recent a avut loc la Universitatea din Roma solemnitatea înmînării diplomei de doctor honoris causa academicianului profesor Iorgu Iordan. Elogiul marelui nostru savant a fost adus de profesorul Aurelio Roncaglia, directorul Institutului de Filologie Romanică. Vorbitorul a subliniat importanța mondială a operei lingvistului român, precum și contribuția exemplară a profesorului Iorgu Iordan la construirea unei societăți mai drepte.

Academicianul Iorgu Iordan este deasemenea doctor honoris causa al Universității Humboldt din Berlin, al Universității din Montpellier, al Universității din Gand.

În curînd, profesorul va participa la solemnitatea conferirii aceleiași distincții și la Universitatea din Budapesta.

Monografie I. L. Caragiale

MIRCEA TOMUȘ

OPERA
LUI
I. L. CARAGIALE

UNIVERSITATEA
EDITURA MINERVA

A FOST o vreme când toată lumea aducea criticii îndemnul, insistent, chiar patetic, de a produce lucrări „de sinteză”, monografii impunătoare despre marii scriitori, cercetări de anvergură asupra curentelor ș.a.m.d. Curînd, acestei preocupări acaparante i s-a asociat nerăbdarea secundată de oarecare dezamăgire: cu tot imboldul ce i se da, critica zăbovea încă leneșă în fragmentar și imediat, în perceperea mărunțitoare a literaturii, amînd parcă la nesfîrșit unanimitate sinteze. Nemulțumiri față de critică — și sînt de atîtea feluri! — aveau un cal sigur de bătaie.

Dar a urmat explozia din ultimii ani. Ceea ce multora le părușe de domeniul eternelor proiecte s-a văzut cum capătă viață reală, cum se împlinște, chiar sub privirile noastre, acel *corpus* de lucrări critice majore dedicate autorilor importanți, momentul lor de creație și tendințelor pe care le-au impus în cultura națională. Și ar fi să încălțăm pagina inutil înșirînd tot ce s-a înfăptuit, lucruri prea evidente pentru oricine urmărește cit de cit desfășurarea literară.

Nedumeritoare este în schimb indiferența ce întîmpină aceste realizări de prim ordin ale criticii, după ce s-a făcut atîta caz de întîrzierea lor. Nu spunem că presa, radioul, televiziunea le lasă neînregistrate, dar iau act de ele parcă prea în grabă, apatic și nivelator. Faptul că au apărut, în scurt interval, mari studii critice despre Eminescu, Slavici, Caragiale, Sadoveanu, Bacovia, Blaga, nu cîte unul ci *mai multe* despre fiecare, acest fapt nu ia proporții de eveniment ci trece ca oricare altul. Înțelegem, abundența poate naște blazare, dar parcă ar fi prea devreme, și cit de neprielnic! Fiindcă acțiunea de care vorbim, spre a se putea întîreși și crește, are nevoie de climat încurajator, desigur nu de bunăvoință convențională, dar de o receptare propriu-zisă, de interes critic, de răspunsurile unui mediu repercutant. Alarmarea iritată de mai demult parcă era totuși mai bună decît apatia de acum, greu explicabilă și în orice caz deloc stimulatorie.

Ne-au cercetat astfel de gînduri constatînd puținele ecouri pe care le-a stîrnit, în contextul descris, o carte de valoare deosebită: *Opera lui I. L. Caragiale* de Mircea Tomuș*). O astfel de carte nu apare în fiecare zi. Este dintre acele scrieri care produc dovada că actuala generație de critici își poate asuma cele mai grele misiuni, contribuînd hotărîtor la înnoirea perspectivelor față de clasici, în ritm cu procesul mai larg de firească prefacere a sensibilității literare.

CARTEA impune în primul rînd prin inițiativa abordării integrale, prin „orientarea spre totalitate”. Criticul a înțeles să procedeze în acest spirit de mare ambiție: „O conștiință a totalității, fără excepție, a operei, egală cu una a structurii sale de amănunt, de asemeni dusă pînă la epurarea, iar pentru a stabili necesara relație dialectică între parte și întreg, conștiința cît mai avizată a dinamicii interne a operei. Actul critic este obligat la o pe cît de totală, pe atît de lucidă luare în posesiune a obiectului său”. Fragmentarismul, neaxarea pe „problemele ansamblu ale operei caragiale” formează, de altfel, principala obiecție pe care Mircea Tomuș o are de făcut criti-

cilor premergători, și o face chiar exagerînd puțin atunci cînd afirmă: „ne lipsește astăzi un portret al personalității scriitorului, mulțumitor atît prin profunzime cît și prin completitudine”. Reținem însă fondul atitudinii sale: deschiderea către absolut toate laturile vastului subiect, în cuprinsul unei viuziuni mereu armonizate.

Încă un motiv de insatisfacție față de acțiunea criticii antecesoare este constatarea lipsei de „metodă” („surprinzător și totodată regretabil de puțin precizări ale propriei metode critice la majoritatea covârșitoare a exegeților lui Caragiale”). Să nu se înțeleagă însă din ce transcriem că Mircea Tomuș se manifestă prezumptiv față de cei care au scris pînă la el despre Caragiale; este numai tranșant în exprimarea poziției lui care prinde formă și se consolidează tocmai prin dialog activ cu exegezele de mai înainte, lucru înțeles limpede și exprimat neocolit încă de la început: „Imaginea noului Caragiale nu s-ar putea sculpta decît în relieful unei interpretări mai vechi. O nouă în sine, fără nici un punct de relație, chiar de natura celei mai tranșante contraziceri, nu spune mare lucru”.

Este, de altfel, unul din aspectele spiritului de metodă, invocat de Mircea Tomuș: această extensivă recapitulare (peste 150 de pagini) a contribuției critice anterioare, secțiune în cadrul căreia așterne premisele viziunii proprii prin delimitări numeroase, îndelung motivate, de interpretările operei caragiale puse în circulație de-a lungul aproape al unui secol. E un film de idei extraordinar această desfășurare, de la Maioreșcu și Gherea pînă în actualitatea imediată, trecînd prin Lovinescu, Zarifopol, Călinescu, Cioculescu ș.c.l., neocolindu-se nici detractorii, totul reluat și încadrat istoriceste și estetic, explicat prin racordare la o mulțime de factori care au propulsat întotdeauna problema Caragiale și în alte planuri decît cel strict literar, antrenînd atitudini politice, credințe morale, concepții despre specificul etnic etc. Pe bună dreptate se relevă, în cuprinsul acestei amănunțite reconstituirii, importanța contribuției lui Paul Zarifopol; în schimb se trece prea ușor peste aceea a lui Pompiliu Constantinescu; neajungînd să elaboreze o carte de sine stătătoare, acesta a scris totuși mult despre Caragiale, spunînd lucruri esențiale în legătură cu *creație la Caragiale, Poezia personajelor* ș.a.

DUPĂ ce a înfățișat pe larg, nu descriptiv ci critic, principalele drumuri pe care s-a mers, noul exeget pornește propriu-zis explorarea sa, și o face fără urmă de timorare, anunțînd tăios că urmărește să ajungă la „o imagine critică mai cuprinzătoare, mai autentică și, dacă se va putea, chiar mai profundă a marelui nostru scriitor”. Din nou criticul poate părea prezumptiv și chiar în contrazicere cu sine. „Mai cuprinzătoare” înțelegem, în sensul deja arătat că lucrarea, spre deosebire de celelalte multe dinaintea, dorește să absoarbă „totul” în vederea unei valorizări intim interesate de oricare componentă a operei caragiale. Dar „mai autentică”, „mai profundă”? Asta nu retrace din ce acordase interpretărilor anterioare (datorate, alinașcu, Cioculescu etc.), cărora Mircea Tomuș le recunoșcuse valoarea afirmînd că sînt puncte de sprijin indispensabile pentru demersul său? Desigur, dacă absolutizăm formulările criticului, nu vom putea evita impresia că se așterne la

drum cu un sentiment prea plin de sine, dar lucrurile trebuie mereu considerate în raport cu ceea ce și propune, cu principiul de bază care-l călăuzește peste tot. Acea „conștiință a totalității”, acea „estetică de ansamblu a ansamblului operei caragiale” invocată dintru început, negăsînd-o într-adevăr la alții, Mircea Tomuș va căuta să o înfăptuiască el însuși; este firesc să aștepte de aici o percepere mai autentică și mai profundă a materiei în al cărei larg urmează să se avînte, și lucrul trebuie desigur înțeles mai mult ca o angajare față de sine, decît ca un enunț peremptoriu.

Trecînd deci — după întinsul capitol de *critica critică* — la cercetarea din unghiul său a operei, criticul își grupează astfel problemele (realizînd totodată și o clasificare proprie a scrierilor caragiale): literatura jurnalistică; marile comedii; spațiul tragic; între tragic și comic; momentele și schițele; amintirile; eposul folcloric. Nu-l putem urmări pe critic, în cadrul acesta, pas cu pas de-a lungul traseului său, în laborioasele analize ale diferitelor scrieri (sistemate, atente la nuanțele infimitezimale, niciodată grăbite), socotînd că este mai profitabil pentru cititor să urcăm spre concluziile mari ale monografiei, spre acele dezvoltări în jurul cărora Mircea Tomuș își construiește viziunea despre I. L. Caragiale. Să vedem deci cîteva.

Chestiunea istoricității literaturii lui Caragiale, care a preocupat încă pe Maioreșcu și Gherea, era firesc să intre în atenția unei lucrări interesate de aspectele receptării în timp a marelui nostru scriitor. Mircea Tomuș socotește oportun să pună încă numeroase accente pe ideea straturilor multiple de sensuri din opera lui Caragiale, îndepărtînd cu vigoare explicațiile prea simple, nefast-limitatoare ce s-au dat în diferite momente prin trimitere automată la strictul determinism social-istoric. Această opoziție desigur că s-a mai făcut, dar aici dobindește proporțiile unui act sistematic de restituire estetică, antrenînd elemente complexe, efectuat nu prin răsurnare mecanică de raporturi, ci prin analiză răzbătătoare în profunzime, către rezorțurile ultime, acele care decid factura situațiilor umane din literatura lui Caragiale. Perspectiva criticului este larg integratoare: desigur că la întiul nivel lumea caragialiană reprezintă răsfrîngerea în credințioase oglinzi a unor momente de existență datate; cutare personaj amintește înfățișarea și comportamentul micului burghez autohton de la 1900, altul pe mahalagiu etc.; Lovinescu a văzut numai atît și s-a temut că o dată cu prefacerea societății tot ce avea ecou extraordinar în sufletele contemporanilor, datorită asemănării, se va împalida dreptat prin dispariția cîmpului de raportare. Dar aproape oriunde în Caragiale ar fi de văzut mai mult decît imaginea reflectată a „imediatului istoric” și mereu efortul criticului este să sporească drumurile de acces către ceea ce numește „substanța umană fundamentală”: „Ca și Leonida, Lefter Popescu nu reprezintă un tip numai istoriceste, ci socialmente determinat, el nu este, cum se poate spune, cu ușurință, numai micul burghez al începutului nostru de secol; consistența sa umană este mai elementară și mai larg reprezentativă, în același timp: el este un prototip uman aflat în fața unor împrejurări fundamentale, care hotărîsc cursul destinului și pe care nu le poate nici măcar aproxima [...]. Personajul caragialian este, aici, confruntat cu o forță comparabilă cu aceea a destinului, un destin atotputernic și crud, asemeni destinului care a bîntuit aprehensiunile anticilor, dar cu

o modernă înclinare spre cea mai sadică joacă: Lefter Popescu este jucăria și victima lui”.

ÎN prelungirea firească a problemei istoricității se așează aceea a „realismului obiectiv”, atribuit lui Caragiale ca element structurător al viziunii tot de critica fixată prea rigid la determinismul social-istoric. Și aici Mircea Tomuș este de părere că accentul prea mare este pe termenul al doilea al formulei („obiectivitate”), micșorează perspectiva interpretării, nicăilăsînd să se vadă aproape deloc ceea ce este limbaj simbolic în Caragiale, teritoriu al convenției sugestive. Este fundamental realist Caragiale dar nu fără concursul convenției potentatoare, nu fără să amestece foarte adesea registrele, în spiritul unei atitudini moderne. În susținerea acestei constatări, criticul face, printre altele, interesante observații privind onomastica personajelor caragiale (cu referire la *Scrisoarea pierdută*). Ibrăileanu, în cunoscuta *text, vorbise* despre sugestia realităților a unor nume ca Trahanache, Tipătescu, Catavencu, Farfuridi, Dandanache, Pristanda, arătînd spre ce înțelesuri ne îndreaptă. Și totuși ce fel de nume sînt acestea? Au un aer plauzibil dar sînt artificiale, construite, imposibile în sfera vieții reale. În schimb, numele personajelor din planul îndepărtat sînt extrase chiar din realitate: Ionescu, Popescu, popa Pripici. Închierarea criticului este că această dispunere „corespunde însăși structurii intime a comediei: o convenție apăsătoare pînă la exagerare se reazimă pe un fundal realist”.

Alt domeniu care mobilizează amplu tenacitatea investigatoare a criticului este acela al raporturilor dintre comic și tragic. Privitor la expresiile comicului caragialian, desigur că lucrarea va desfășura un așediu analitic consecvent principiului îmbrățișării totale, mereu invocat. Nimic important nu rămîne în afară. Cu toate acestea, interesul special al lui Mircea Tomuș este pentru observarea întrepătrunderilor de registre, analiza încercuind strîns mai ales acele spații ale operei caragiale unde comicul și dramaticul conviețuiesc în structuri pline de surpriză, literar vorbind. În comedii pe de o parte, în *Năpasta* și *nuvelele tragice* (*O făclie de Paște, Păcat, În vreme de război*) pe de altă, criticul crede că poate vorbi de „un determinism strict al actelor umane” pe cînd în scrierile de „confluență” (*Cănuță, om sucit, Două loturi, Inspecțiune* ș.a.) constată insinuaarea unui element de neprevăzut și enigmă. („Una din cele mai enigmatice scrieri ale lui Caragiale”, se spune despre *Cănuță, om sucit*.) Chiar nesiguranta asupra registrului în care ne găsim (comedie sau dramă?) creează un sentiment complicat la lectură, pe de o parte neputînd renunța la tentativa elucidării tuturor sensurilor, pe de alta simțînd totuși că descifrarea pînă la capăt este cu neputință. Dar și în spațiul precis delimitat al comediei criticul se pasionează să detecteze nucleele de dramă, notate cu sentințe care pot să distingă nuanțe și sensuri altfel îngropate în profunzimile textului multivalent.

Acțiunea descifrătoare a criticului progresa lent și nespectaculos pentru că fiecare opinie, fiecare ipoteză lansată le pregătește bogat și în trepte, în deplină liniște și temeinicie. Astfel este întreg spiritul acestei opere critice de curaj nezgomotos și discretă fervoare. Mircea Tomuș a construit răbdător un edificiu sortit să dureze.

G. Dimisianu

* Mircea Tomuș, *Opera lui I. L. Caragiale*, colecția „Universitas”, Editura Minerva, 1977.

Un roman istoric

DUPĂ *Viața spătarului Milesco*, apărută în 1936, pe care G. Călinescu o socotea o „roman-tare insuficientă”, Radu Boureanu se lasă din nou ispitit de proza cu subiect istoric și și-a ales ca erou una din cele mai stranii figuri din trecutul Valahiei, pe greu încercat și strălucitorul umanist Petru Cercel*). Scriitorul urmărește existența zbuciumată a voievodului de cind, conform uzanțelor politice, este luat împreună cu fratele său de turci la Constantinopol ca zălog al credinței domnitorului Pătrașcu cel Bun, aflat pe tron, până la tragicul sfârșit în apele Bosforului. Sint evocate zilele grele ale captivității în capitala imperiului, apoi la Rodos, peregrinările tinărului pe la curțile marilor suverani și pontifi (Sigismund Jagellonul, împăratul Maximilian, papa Grigorie al XIII-lea, Catherina de Medicis și fiul ei Henric de Anjou, Niccolo da Ponte, dogele Veneției), luptele diplomatice de la „Poarta Fericirii” pentru obținerea domniilor în țările române, anii plini de speranțe și neliniști petrecuți la București și Tirgoviste, încercând să obțină alianțele necesare unei viitoare opoziții față de turci, fuga, închisorile nemesilor și evadarea, oboseala tentative de trezire a interesului papei și senatului venețian pentru cauza sa, capcana de la Constantinopol și presimțirea sfârșitului.

Narațiunea urmează cronologia faptelor (la baza documentării par a sta lucrările lui Al. Cartoian, *Petru Cercel, Viața, domnia și aventurile sale*, 1941, și St. Pascu: *Petru Cercel și Țara*

*) Radu Boureanu, *Frumosul principe Cercel*, Ed. Eminescu, 1978.

Românească la sfârșitul secolului al XVI-lea, 1944 — cele mai amănunțite și mai temeinice și, probabil, operele unor istorici în care sint cuprinse date referitoare la domnitor), portretistica e axată pe trăsături generale și simple, imaginația se aplică unor episoade laterale evoluției propriu-zise a eroului (călătoria Hrisafinei, lupta cu pirații în drum spre Rodos etc.). Accentul cade pe formarea spirituală a tinărului principe și pe maturizarea sa în mijlocul jocului de interese ale monarhilor europeni și orientali, reliefația unor trăsături morale în ființa domnitorului și a intențiilor sale superioare politice de smulgere a Valahiei din sfera otomană, de redoptare renașcentistă a spiritului românesc și de atragere a lui în circuitul civilizației europene.

Scriitorul în dorința de a sublinia virtuțile excepționale ale lui Petru Cercel își ferește eroul de complexitate. Farmecul deosebit al personajului istoric vine dintr-un fel de tenacitate abilă și naivă totodată, dintr-un aliaj subtil de sensibilitate diplomatică și exaltare idealistă, de meditație profundă și aventură. Din portretul domnitorului, așa cum se revelă el în paginile romanului lui Radu Boureanu, lipsesc elementele contradictorii, sint estompate unele înclinații și ciudățeni ale firii lui, nu sint explicate unele întreprinderi ale sale, totul în favoarea acelor trăsături ce îndreptățesc idolatria, dar mai puțin reflecția. Petru Cercel este astfel un personaj linear cu viață plină de neprevăzut și nenoroc, și mai puțin un personaj modern cu o fire neliniștită și surprinzătoare. El a fost un rafinat curtean al Catherinei de

Medicis, intrind în anturajul superficial, galant și decadent al fiului ei. A stat de vorbă impunându-și eleganța și lumina gândirii cu înalți erudiți, poeți, pictori, francezi, italieni, germani, polonezi, greci, dar și cu tinerii zvăpăiați din jurul lui Henry d'Anjou. Era un om al epocii sale, animat de idealuri sublime, dar și de modă. Dacă se adapta vieții de la curtea diversilor suverani, de la care a așteptat ajutor politic și subvenții bănești, din rațiuni superioare, este un fapt ce trebuie dovedit prin activitatea sa ca domn și nu prin justificări sentimentale. Scriitorul recurge uneori la soluții fantaziste când adevărul este mai interesant și mai viu. Să dau un exemplu. Catherina de Medicis îl întreabă pe principe de ce poartă în ureche cercei. Întrebarea este nelalocul ei intrucît și Henric purta și asta n-o mira pe regină, dar Petru dă un răspuns deconcertant: poartă cercei după un obicei din Valahia, „o deprindere care ferește pruncii de boli și duhuri potrivnice”. Chiar dacă într-o zonă foarte limitată geografic există o asemenea deprindere, explicația reală stă, cred, în moda epocii, o modă cu evidente nuanțe orientale, exotică. Dovada că nu era receptată ca un obicei autohton este mirarea băștinașilor la apariția domnitorului cu cercei în ureche, și porecla pe care i-au pus-o. Pentru lumea Valahiei era o extravaganță mai mare decît pentru lumea Parisului. Dar am intrat în detalii și nu e cazul.

Romanul lui Radu Boureanu își îndeplinește rolul căruia i-a fost destinat — un roman istoric popular, o biografie romanțată cu pasaje de narațiune de aventuri și altele de evocare a

atmosferei epocii, care readuce în conștiința cititorului un destin exemplar din istoria noastră. Stilul apare pe alocuri cu încărcături metaforice, cu eufemisme și avinturi retorice menite să poetizeze sau să dea greutate filosofică conflictelor și înaintării epice. Pătrașcu, fratele lui Petru, „era bîntuit de o singură furtună, aceea vinzolare sub care pădurile s-au adormite, acel chin care nu împiedică apele să curgă, stelele să sclipească în adîncurile paralele. Acea furtună iscată de un simon imaginat care pîrjolește simțurile, căruia vîrsta îi spune dragoste” sau „Cu firea-i deosebită, cu ochiul minții lui pătrunzătoare și cuprinzătoare, nu prinsese starea și rezultatul stării roabei Gülmyal. Ducea o rămurită simțire. Ducea o fulgerare de frumusețe și o îngreunare a gândului și inimii...” Deși poezia lui Radu Boureanu are o intensă picturalitate a imaginii, proza nu se susține pe culoare și relief, ci pe povestea simplă a cărei caligrafie este din cînd în cînd întreprinsă de arabescuri și vignete.

Dana Dumitriu

Creație și influență

PUNCTUL de pornire al cercetării pe care o întreprinde Elena Tacciu*) îl constituie desigur împrejurarea — menționată în ultima pagină a volumului — de a vedea „zestrea autohtonă pașoptistă” a operei lui Eminescu „deseori neglijată în virtutea caracterului său implicit” (s.n.) „Cartea de față — arată autoarea — s-a născut tocmai din ideea de a amănunți aportul factorului tradițional încheat între 1840—1860, în structurarea poezicii eminesciene”. Elena Tacciu își propune să „inscrie poezia eminesciană într-o serie evolutivă inextricabilă”, „respingînd anistorismul în fixarea fenomenului Eminescu”. Acesta „n-a inventat din goluri o limbă a poeziei românești, deși, indubitabil, a valorificat în mod superior resursele predecesorilor”. Aria influenței acestora este însă extinsă aici — și în aceasta constă principalul demers al cercetării — dincolo de perimetrul „clasic” al înfrîngerilor exercitate de un Heliade, Grigore Alexandrescu, Bolintineanu sau Alecsandri. Autoarea se oprește asupra a „trei poeți preeminescieni” (Cezar Bolliac, Ioan Catina, Alexandru Sihleanu), pentru a încerca să surprindă în operele lor „prefigurarea latentă a ceea ce Tudor Vianu a numit eminescianism”.

Relevînd „rolul minorilor pașoptiști în fluxul devenirii noastre lirice”, ea procedează, în context, la o adevărată reabilitare a poeziei minore, care poate determina — după cum se afirmă, invocîndu-se exemple convingătoare, precum cel al „dulcelui stil nou” italian — chiar „revoluții estetice”. Urmărind să demonstreze „consangvinitatea (lui Eminescu, n.n.) cu poezia celor trei predecesori”, recitiți cu lupa, lucrarea Elenei Tacciu pare să se îndrepte iremediabil spre un scop îngust, de istorie literară microscopică. Nu se întâmplă însă așa nu numai pentru că autoarea face de fapt eminescologie, raportîndu-se neconținut la „epoca structurării eminesciene de pînă la 1874”, dar și pentru că cei „trei poeți preeminescieni” reprezintă filtre

*) Elena Tacciu, *Trei poeți preeminescieni*, Ed. Minerva, 1978.

ale unor influențe mai vaste, desfășurate în plan european. Cercetarea de istorie literară se deschide într-una de literatură comparată. Motive și simboluri, viziuni și sintagme puse în circulație de poeți de mare autoritate în epocă, precum Lamartine, Victor Hugo și mai ales Byron sint preluate și prelucrate de Bolliac, Catina și Sihleanu, care le transmit tinărului Eminescu, spre a fi apoi integrate unei sinteze naționale originale. Spectacolul de „sfere concentrice” (pentru a cita titlul celei mai ample și consistente părți a volumului — p. 37—203) pe care Elena Tacciu ni-l oferă este astfel cu mult mai cuprinzător decît poate să pară la prima vedere. Perspectiva largă, europeană a cercetării, unită cu minuțiozitatea unor aplicații pe text, permite degajarea unor trasee ferme, precise, de migrație a unor teme și afecte poetice. Prin cite piepturi de poeți pașoptiști trece de pildă sentimentul byronian al „bătrîneții instalate în plină tinerețe” (cum zice autoarea) pînă să-l facă pe Eminescu să spună „Optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit” ! Sihleanu vorbește — arată autoarea — de „bătrînu-i suflet”, iar Bolliac se proclamă „De june încă veșted”. **Carnavalul și paria**, temă antitetică, este urmărită în mai multe etape, pe o linie ce duce de la Victor Hugo, care o formulase într-un poem din 1831 (*Pour les pauvres*), prin Ioan Catina, care traduce în 1846 poezia imprimîndu-i în final „un patos al rebeliunii și acțiunii revoluționare inexistent” în textul francez și prin Cezar Bolliac, care compune variațiuni pe această temă, pînă la **Împărat și proletar** care o modifică și îi conferă o mai mare complexitate.

Dincolo de aspectul ei de strictă și pe alocuri poate de prea savantă specialitate, cartea Elenei Tacciu pornește dintr-o meditație — sau în orice caz o propune — despre raportul dintre influență și creativitate, meditație întotdeauna tulburătoare, căci are în vedere însăși esența misterului artei, și care aici se desfășoară între sugestiile a două opinii, am spune, de lungă reflecție. Una aparține lui T. S. Eliot, care consideră, la prima vedere paradoxal, că originalitatea unui poet trebuie căutată nu atît în ceea ce îl separă de predece-

sori, cît în ceea ce amintește de ei (p. 13), cealaltă lui Tudor Vianu, care, referindu-se chiar la marele nostru poet, afirmă că atunci cînd „ajunge a fi el însuși, Eminescu nu mai seamănă cu nici unul dintre predecesorii lui [...]”. Tot ce fusese împrumutat se mistuie în miracolul creației...” (p. 24). După cel dintîi deci împrumutul rămîne vizibil, marcînd însă cu atît mai energic, ca un fond de contrast, aportul personal, noutatea; după cel de al doilea el se topește în crezul creației, dispare fără urmă în cristalizarea maturității. Judecînd după exemplele pe care le dă autoarea, de pildă în ultimul capitol al cărții (**Viziuni și sintagme**), Tudor Vianu n-ar avea intru totul dreptate. Fragmentele citate din **Epistola la D.K.A.K.** a lui Cezar Bolliac (p. 195) și din poemul **Păgînul și creștina** al lui Alexandru Sihleanu (p. 200) amintesc în chip **frapant** de imprecățiile sarcastice din **Ai noștri tineri și Scrisoarea III**, respectiv de lupta de la Rovine. Dar nici a-serțiunile lui T. S. Eliot nu se adevăresc pe deplin. Caracterul pregnant al împrumutului nu scoate neapărat la iveală originalitatea, din contră, se întâmplă chiar s-o pună la îndoială. Aceasta este cel puțin reacția lecturii naive (nu a cititorului naiv ci a lecturii noastre naive), copilărește uimită că un mare scriitor poate fi în așa măsură tributari înaintașilor săi (Aceași reacție o încercăm atunci cînd descoperim „insule” dickensiene sau blocuri din proza lui Eugène Sue în literatura lui Dostoievski). De fapt, sintem sensibili cînd la influențele pe care le suportă un scriitor, cînd la triumful, noutății pe care o reprezintă, receptăm alternativ cele două momente. Trecerea de la unul la celălalt, durata propriu-zisă a creației, ne scapă.

Dar și presupunînd că „miracolul creației” reușește să „mistuie” întreaga materie a împrumuturilor, tot e bine să știm din ce anume a fost compusă ea. Pe urmele chiar ale lui Tudor Vianu (ca și ale altor reputați exegeți eminescieni), Elena Tacciu analizează pe larg, cu răbdare și pricepere, elementele (o parte din ele) care au intrat în marca combustie eminesciană. Ceea ce impresionează mai puternic în cartea de care ne ocupăm este felul în

care autoarea a izbutit să evoce acea atmosferă de extraordinară osmoză spirituală, artistică și culturală caracteristică romantismului baroc european din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Un fapt important care reiese și din această cercetare este acela că literatura română modernă a avut curajul să-și întemeieze originalitatea într-un climat de deplină deschidere, acceptînd o înfrîngere care putea să pară în acel moment copleșitoare, dar care s-a dovedit, prin rezultatele pe care le-a înregistrat, necesară și fecundă. **Trei poeți preeminescieni** continuă, se poate spune, „romanul unei influențe” din precedenta carte a autoarei, cea despre **Aventura lui George Gordon Byron**, influență și aici în mare măsură byroniană. Conjugîndu-se cu aceea a romanticilor francezi și a generației pașoptiste românești (inclusiv cu a unor din poezii ei minori) pentru a da ace extract unic al lirismului eminescian

Elena Tacciu stăpînește bine (mai puțin sub aspect stilistic) materia și fazele cercetării pe care o întreprinde. Și nu numai sub latura informației sau a metodologiei (care preia numeroase sugestii din Bachelard), dar și ca atitudine — aceasta aproape mereu lucidă știind a se păstra în marginile bunului simț, nerefuzîndu-și cînd e cazul umorul. Ca o excepție, semnalăm încercarea, am spune protochronică, de a-i a tribui lui Alecu Russo, forțînd nota interpretării, „chiar (s.n.) prefigurări ale tragismului nietzschean” (p. 108). I-ar mai putea reproșa autoarei „excesul de știință” care îngreuiază textul. Competența Elenei Tacciu și seriozitatea cercetării sale nu fac loc însă nici unui dubiu.

Valeriu Cristea

Un jurnal de călătorie

Roată gindului, roată pământului nu este un roman (cum se spune pe coperta cărții), ci un jurnal de călătorie*. Titlul volumului trebuie, deci, luat ca a-lare. Nu-i vorba de o metaforă. Ioana Postelnicu face într-adevăr o călătorie pe continentul european și american (e vorba în primul rând de o staționare ceva mai lungă în Canada), parcurgând itinerarii dintre cele mai îmbietoare din punct de vedere turistic, prozatoarea ține să le vorbească cititorilor săi despre tot ceea ce a văzut și simțit în decursul lungii călătorii... În felul acesta s-a născut o carte scrisă parcă din fuga condeiului: nu se respectă cu strictețe un plan alcătuit dinainte, compoziția fiind destul de liberă și stufoasă. Nu de puține ori se revine asupra unor trasee deja parcurse și descrise, intervin lungi paranteze, prilej pentru autoare de a-și aminti de anii copilăriei petrecuți în Ardeal, de a se confesa, deschizând larg ușile propriului său „atelier de creație”, de a „filosofa” chiar (fără prea certe aptitudini în această direcție). Stilul e aproape jurnalistic: prozatoarea nu stăruie asupra frazei, neavând parcă vreme s-o „măgălească”. Impresiile trebuie transcrise, neapărat, atâta timp cât ele sînt încă proaspete, nealterate sau cenzurate de vreme. Paginile de memorialistică se substituie jurnalului de călătorie, așa cum am spus, dar tonul cărții se păstrează neschimbat, orgolios confesiv, de unde și pericolul unei oarecare monotonii. Ioana Postelnicu descoperă, de pildă, că pe mapamond foarte multă lume citește propria ei carte, **Plecarea Vlașinilor**, ceea ce îi produce o firească încântare.

Ar trebui să vorbim despre greutatea pe care prozatoarea le are de în-

* Ioana Postelnicu, **Roată gindului, roată pământului**, Editura Cartea Românească, 1977.

fruntat în calitate sa de călător pe meridianele lumii. Călătoria presupune, după cum bine se știe, implicare, participare afectivă: cu ochelari de cal, zadarnic umbli pe mapamond. Nu există, de pildă, un „detractor” al Parisului care să fi oferit o imagine a marelui oraș cit de cit verosimilă. Parisul îl cunoaștem, în schimb, din descrierile celor ce l-au iubit cu înfocare. Din cărțile lui Hemingway și Ehrenburg, din romanele Simonei de Beauvoir ori din cîtecele Edith-ei Piaf... Ioana Postelnicu nu este, din fericire, o călătoare sceptică sau indiferentă. E adevărat însă că — vorbind despre marile orașe, Viena, Paris, New York sau Florența — prozatoarea nu reușește să ocolească peste tot locurile comune. Nu de puține ori avem impresia că știm dinainte lucrurile pe care autoarea le ține să ni le comunice. Detaliul semnificativ lipsind, descrierea devine neutră. Altfel însă, Ioana Postelnicu este o călătoare conștiințioasă. O vedem, de pildă, străduindu-se să înțeleagă atât felul de a gândi, cât și modul de a trăi, al unor oameni de care ne despart nu numai mările și oceanele lumii. Cum e și firesc, în toate observațiile sînt trecute de la început și fără nici un efort. Nu e chiar atât de simplu să te trezești într-o bună zi în Canada și să te simți integrat din primul moment unei lumi total necunoscute. (Literatura canadiană a pătruns doar în ultima vreme la noi: romanele, antologiile de poezii caută să ne apropie de acest univers.)

Nu întotdeauna ceea ce nu înțelegi din prima clipă trebuie respins, iată un adevăr de care prozatoarea a căutat să țină marea seamă. Impulsivitatea, sau orgoliul, au trebuit să fie adesea temperate, intervenția spiritului cumpătat „ardelenesc” fiind întotdeauna binevenită. Ardeleanului, după cum bine se știe, nu-i place să se grăbească: lucrurile trebuie cunoscute cit mai temeinic, întoarse pe toate fețele și nu-

mai. După aceea se pot trage concluzii. În Canada, prozatoarea se străduiește să țină tot timpul treaz spiritul „de-acasă”, al Vlașinilor.

Există însă un criteriu sigur, la care Ioana Postelnicu recurge ori de cîte ori se află în cumpănă, și nu știe cum să-i „judece”, sau să-i înțeleagă, pe cei cu care ajunge în contact. Criteriul are în vedere pe cetățenii americani sau canadieni originari din România. (Mai ales ardeleni, stabiliți pe continentul american încă de la începutul veacului.) În cazul acestora simpatia și încrederea prozatoarei se îndreaptă spontan spre cei ce nu și-au uitat țara de baștină, continuînd s-o iubească în ciuda distanței sau a timpului scurs de cînd nu au mai avut prilejul s-o vadă. Cu aceștia — să amintim familiile lui John Oniga, Feraru, Gruzia, Olteanu etc. — autoarea reușește să stabilească un dialog real.

Cum e și firesc, Europa nu este atât de „complicată” pentru Ioana Postelnicu. La Paris, la Florența sau la Viena nu trebuie să depună mari eforturi pentru a se obișnui cu „ambianța”. O lume cunoscută, dacă nu altfel, din cărți, căreia nu-i greu să i te acomodezi! Viena valsurilor lui Strauss, de pildă, nu are nimic comun cu America „unde toate sînt posibile, numai să te înțilnești cu tine nu”...

După ce am citit **Roată gindului, roată pământului**, reținem privirea plină de interes pe care prozatoarea o îndreaptă spre spectacolul lumii.

Sorin Titel

Calendar

- 12.V.1916 — s-a născut Constantin Ciopraga
- 12.V.1921 — s-a născut Marin Pombulescu
- 12.V.1933 — a murit Jean Bart (n. 1874)
- 12.V.1934 — s-a născut Lucian Raicu
- 12.V.1936 — s-a născut Stela Vințchi
- 13.V.1924 — s-a născut Iv. Martinovici
- 13.V.1927 — s-a născut Gheorghe Vlad
- 13.V.1931 — s-a născut Dan Grigorescu
- 13.V.1940 — s-a născut Mircea Ciobanu
- 14.V.1901 — s-a născut Mihail Magiari
- 14.V.1916 — s-a născut Méhes György (Nagy Elek)
- 14.V.1920 — s-a născut Ursula Bedners
- 14.V.1925 — s-a născut Ștefan Roman
- 14.V.1925 — s-a născut Gustav Heredi
- 14.V.1937 — s-a născut Ion Segărcănu
- 15.V.1926 — s-a născut Venera Antonescu
- 15.V.1926 — s-a născut Aurel Martin
- 15.V.1931 — s-a născut Sonia Larian
- 15.V.1938 — s-a născut Horia Pătrașcu
- 16.V.1912 — s-a născut Hans Mokka
- 16.V.1926 — s-a născut Lucia Olteanu
- 16.V.1930 — s-a născut Titus Popovici
- 16.V.1938 — s-a născut Florin Costinescu
- 16.V.1938 — s-a născut Constantin Cubleşan
- 17.V.1920 — s-a născut Geo Dumitrescu
- 18.V.1921 — s-a născut George Nestor
- 18.V.1921 — s-a născut Horia Pănaiteșcu
- 18.V.1928 — s-a născut Domokos Géza
- 18.V.1937 — s-a născut Lászlóffy Aladár
- 18.V.1940 — s-a născut Eugen Seceleanu

Starea poeziei (II)

SUGESTIVĂ metafora prin care definește poezia Valeriu Bărgău (**Floarea soarelui sau mâna de lucru**, Ed. Cartea Românească): „Nu privești înăuntrul poeziei / ca-n viața obișnuită a unui riu ce curge la vale / poezia e riu ce curge la deal”. Nu știu dacă poetul se va fi gândit cu precizie la limbajul poetic cînd va fi ajuns la această corespondență semantică dar e în afară de îndoială că versurile lui se încapăținează să respecte întocmai albia inversă a discursului poetic în raport cu vorbirea comună. O imaginație remarcabilă prin avînt și cantitate stîrnește veritabile avalanșe metaforice a căror alunecare grea ca de tăvălug pe panta poemului strîvește totul în cale, cenzura interioară nereușind să înfrîneze asurzitoarea rostogolire lexicală, din care pricină bulgărele metaforic se prezintă în starea lui primară, cu destule elemente strălucitoare și semnificative în ordinea poetică dar și cu altele, iarăși destule, pur - decorative, fără funcțiune lirică, totul de-a valma și neselectiv, într-un amestec greu de suportat cînd se repetă excesiv — și, ce-i drept, se cam repetă —: „Inima pătrunde adînc în carnea mestecenilor / sufletul bijbiie pietrele subsuoară / în coma dealului se trezește materia din somn / Lovete cu dreapta stîncă albă de calcar / de acolo cad stele grele ca prundul / cad și se rostogolesc în prăpăstii cu zgomot de fiare / cu zgomot pe care pămîntul-l înghite invins / Jumătate om — jumătate sudoare de om / prelinsă jos prin rigolele săpate de daltă / ciopli-torul vede — dar nu mai aude / pașii făcuți prin materia înviată”. Aceasta

fiind, pentru moment cel puțin, starea discursului poetic al lui Valeriu Bărgău să mai observăm că dincolo de antrenarea atletică a imaginației în cuvinte, vîdînd în egală măsură talent și lipsă de control, poemele lui încearcă să contureze profilul liric al unei lumi speciale, populată de „cuptoare mari de calcar”, de cetății „mînjite cu argilă rosie de creștere”, de uzine unde „se pun amprente pe unelte” și de atîta ardere metalică „se lipsesc glasurile de zgomotul mașinilor”; o lume unde pămîntul scutură peste oameni „pomul cu minereu” și în care poetul „umbli ca un incendiu pe sub pămînt”. Cîte o insulă de notație delicată și cristalină („Prin ploaia din care își sug singele / au ieșit oamenii cu semînțele lor cu tot / a crăpat asfaltul și a răsărit bu-suioac tînăr / printre degetele femeilor crăpate de sodă”) se investe uneori din valorile unei mări de tumult aspru, mineral, exploziv („A-ți întoarce fața de la veselia muncitorilor / e o rugină așezată pe ochi / De pretutindeni scotînd apa pe scripetii de argilă / se adapă mulțimea cu poezia vieții amară / metalele cresc fioroase pînă la orizont / — și-l acoperă / muntele ridică în mîini munte de cuvinte / A izbucnit lîngă merii pădureți singele poezilor / tineri / a ieșit și a aruncat cenușa zgrunțuroasă afară / scaldă în singele tînăr e o ramură / înfiptă de-a dreptul în viață”). Ultimele două versuri sînt caracteristice pentru forța metaforică a poeziei și, deopotrivă, pentru absența unei discipline ametaforei. Viitorul poeziei lui Valeriu Bărgău depinde de aceasta din urmă.

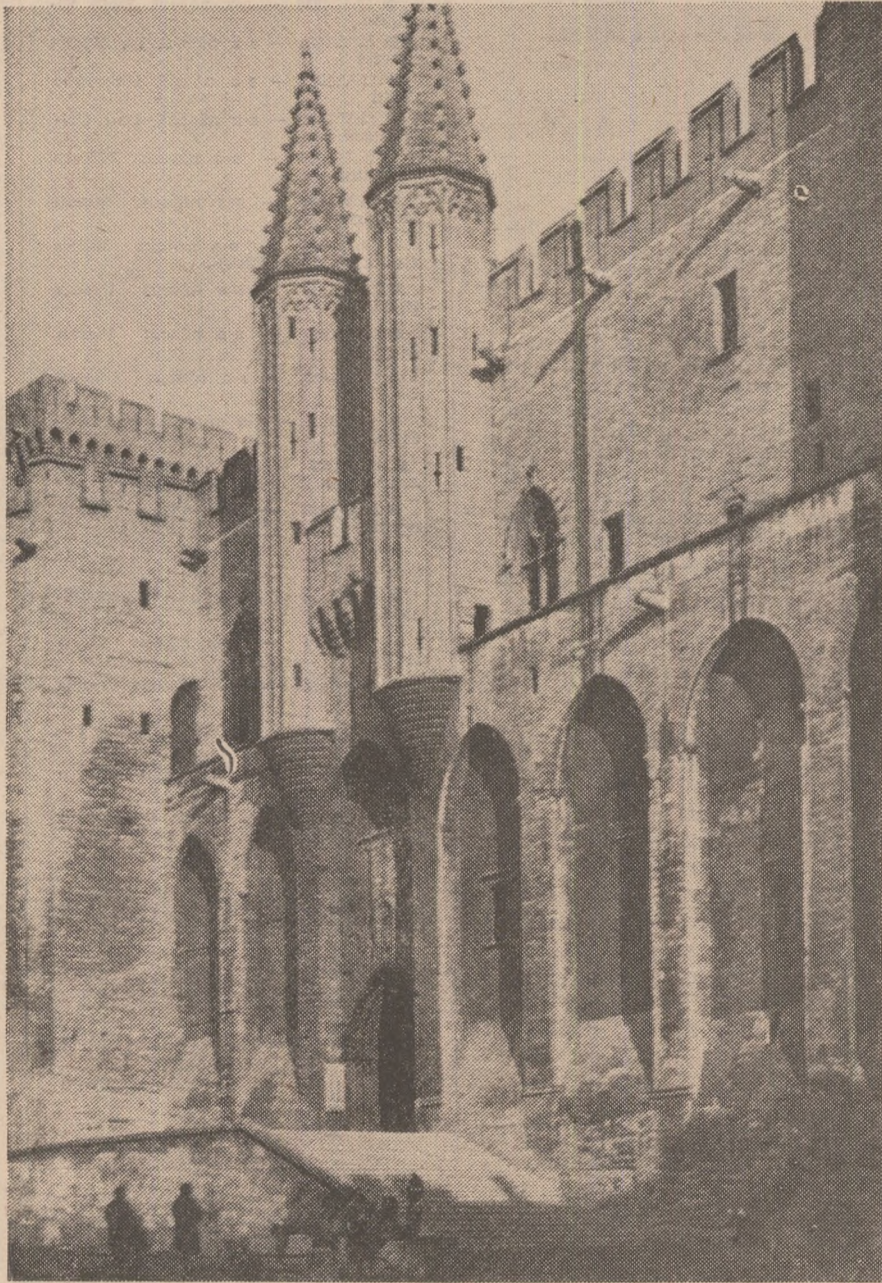
INTEROGATIVĂ, afirmînd deschis un angajament civic și o opțiune morală, poezia lui M. N. Florian (**Grijile**, Ed. Cartea Românească) precum Adrian Păulescu dar într-o retorică diferită, mai greoaie, deși nu lipsită de rigoare, afirmînd prin sonoritate și înconformism de începuturile lui Geo Dumitrescu. Nevoia de a se defini sub regim moral este exprimată ostentativ în numeroase poeme, mai interesant fiind un „portret în picioare” în care găsim și această clară mărturisire biografică, în același timp atitudinală: „Am treizeci și șase de ani și-o inimă în formă / de pușcă a cărei piedică de siguranță e mereu / lăsată, cu degetul minții fiind gata s-apăs / pe cocoșul ei, să-mi apăr, să vă apăr, conturul / nu vă mai duceți ploștile / cuvintelor goale la gură! / de unde apă, dacă setea / voastră n-o naște? [...] / Am treizeci și șase de ani și mă tîrăsc / pe verticală, spre cuvînt, ca pînă / la căpătîiul unui soldat muribund / împușcat cu o clipă-nainte de victoria finală [...] / la anul voi fi mai tînăr, la fel cum / nu voi fi cu totul mort cînd voi muri, / simțînd că unii dintre oameni nu sînt / niciodată cu-adevărat ceva în întregime / pe cînd-adîncesc o luptă de contrarii / realitatea lor venind aproape ca o mulțime / în jurul unui condamnat la ardere pe rug / și rămîinînd pînă cînd rugul arde-n întregime. În postură de contemplant al întâmplărilor lumii poetul imaginează soluții morale, deschide largi paranteze narcisiste, pen-

tru ca închizîndu-le să-și transfere „ogînda” în teritoriul vieții sociale, se lasă îmbrățișat de o diversitate de „grijii” fără a fi și îngrijorat, se abandonează unor iluzii de puritate abînd că sînt iluzii, își declamă sinceritatea ca pe o poezie știută pe de rost, meditează uneori, exclamă alteori, — toate acestea într-un discurs ambițios, de remarcabilă anvergură retorică, deseori convingătoare și sub regim poetic, grație nu doar imaginației producătoare de metafore și comparații sugestive dar și unei corecte sintaxe a formelor retorice (de pildă: „sămînta e-n mîna omului armă, / o vegetală rostogolire de roți — / o sămîntă învățată încă din palmă / meseria de-a fi piine pentru toți / așa e? chiar și semînțele ruginesc? / se cuvine ca toate războaiele să le ducem în noi, / pentru că-n nici o sămîntă, dacă mă gîndesc, / nu mai e loc pentru nici un război”). O plăcere de a se auzi vorbind nu e străină poetului, riscul fiind diluarea poeticului în tautologic și oboseala exoresiei. În orice caz efectul liric este mai mare atunci cînd, renunțînd la rolul de tribun grandilocvent ce afectează impersonalitatea principiului moral, autorul se mulțumește cu întrebări și răspunsuri mai personale vreau să spun mai intime („crede-mă iarbă, pentru tine sîngerez, / atîta univers în firul tău plîpînd, / încît de răsuflarea ta mă-ngreunez / ca o femeie de pruncul în gîntece mișcînd / pămîntul dă, pămîntul ia! lărgesc / aerul cu gîndul și multe ploii / are fruntea, dar de ce-mi cresc / ierburi prin vine? spuneți-mi voi / care mergeți prin ele ca pe niște uliți, / prieteni ce-mi faceți ochiul să fiarbă, — / spațiului lumii lucec ca niște suliți / și eu răsuflu printr-un fir de iarbă”). Pentru a fi „o planetă cu lumină proprie”, M. N. Florian are de luptat în primul rînd cu două tendințe proprii pînă la abuz: afectarea morală și afectarea expresiei. Ambele minînd un mod liric, altminteri destul de personal și promițător.

Laurențiu Ulici

CENTENARUL „JOCURILOR

Palatul de la Avignon

ÎN orașul copleșit de istorie și de artă, Avignon, s-au desfășurat între 9 și 16 mai 1978, sub președinția de onoare a președintelui Republicii Senegal, reprezentat de latinist Léopold Sédar Senghor, și sub patronajul unor înalte autorități de stat și instituții academice și universitare, de științe, litere și arte, o serie de importante manifestări, sub egida **Centenarului Jocurilor Latinității**. Punctul de plecare al acestor prestigioase întâlniri internaționale, la care au participat numeroși oameni de știință și de artă din mai multe țări ale lumii, a fost ideea nobilă de a sărbători împlinirea a o sută de ani de la încununarea poetului român Vasile Alecsandri la Montpellier, cu marele premiu al Jocurilor florale, de către juriul prezidat de poetul provensal Frédéric Mistral, cuceritorul de mai târziu al premiului Nobel pentru literatură. Se recunoștea astfel, pe plan universal, ideea latinității României care, în 1877-1878, cucurise prin lupte grele independența de stat. Se căuta în același timp să se consolideze și noțiunea primordială de „ideea latină”, de legătură puternică între popoarele care aveau o origină comună, cu rădăcinile înfipte adânc în patrimoniul latin, sub sigiliul nemuritor al Romei ce determinase înrădăcinirea de limbă și de concepție, de mod de a gândi, rațional și luminos, despre lume și viață. Ideea latină a purtat în sine, totdeauna, o încărcătură de umanism și de încredere deplină în modelarea unei lumi pe măsura omului, singura făptură rațională în univers.

Ideea aceasta centrală a fost reluată de organizatorii întâlnirilor din Avignon și ea s-a exprimat cu strălucire în numeroasele comunicări de înalt nivel științific ale participanților la Congresul Internațional — **Latinitatea, ieri, astăzi, mâine**. Filologi, istorici literari și de artă au căutat să sublinieze trăsăturile caracteristice ale **ideii latine** de-a lungul istoriei, forța ei dinamică în procesul revoluționar de dobândire a libertății unor națiuni, actualitatea sa în consolidarea unor raporturi prezente între popoarele lumii. Optsprezece comunicări au fost dedicate latinității românești, de către savanți străini ori români, subliniind semnificația originii latine a poporului român, structura morfologică, sintaxei și lexicului limbii române derivate direct din puterul izvor al Romei, monumentele de artă și de fortificații romane de pe teritoriul României, raționalitatea de comportament istoric a poporului de la Carpați și Dunăre, voința sa nestrămutată de libertate, de colaborare și de pace, de reciproce raporturi bazate pe sensurile solidarității omenirii și ale demnității umane în făurirea unui viitor luminos.

Aceasta a fost sensul cardinal al unor comunicări prezentate de savanți cunoscuți în lumea întreagă ori tineri cercetători, ca Pierre Grimal, Ettore Paratore, Francesco Gligora, Angela Minicucci, Colette Demaizière, Hélène Combez, Luisa Valmarin, Henri Guitier, Ayak Ota, Michel Darbord, Olindo Pasqualetti, André Daviault, Stelio Oro, René Durand, Pierre Rivas, Alain Michel, Georges Freris etc, care reprezentau ilustre instituții de știință și învățământ din Franța, Italia, Spania, Canada, Grecia, Norvegia, Suedia, Japonia, Senegal. Delegații de oameni de știință și cultură trimisă din România, Emil Condurache, Valeriu Răpeanu, Virgil Căndea și subsemnatul, i s-au adăugat o serie de tineri cercetători ori lectori români la Universitățile europene ca Maria Platon, Ilie Dan, Constantin Milaș, Tudor Olteanu, care au contribuit la afirmarea rolului hotărâtor avut de prezența românească în cadrul prestigioaselor manifestări științifice desfășurate la Avignon sau la Carpentras, mica localitate provensală, dominată de amintirea nemuritoare a lui Francesco Petrarca.

DA Congresul Internațional tripticului cultural românesc... În seara zilei de 13 mai, în frumoasă clădire gotică din prezența tuturor participanților autorităților, ceremonia dezvelirii care de acum înainte va constela pentru a ilumina evenimentul fast urmă cu un secol: încununarea c Vasile Alecsandri.

Cuvintele săpate adânc în marmorele blăte expresivă și vor emoționa to

Il y a cent ans, en 1878,
Le poète roumain Vasile
Faisant dans ses vers
d'ardente inspiration,
l'éloge de l'esprit
et de la perénité de la
Fut couronné par
Le génie de la Provence
S'affirme aujourd'hui
dans les nobles idéaux
humanistes qui animent
les poètes de nos peup

În cuvântările lor, ambasadorul... nelu Mănescu, și senatorul Henri... Avignon, au subliniat încrederea... prezintă în solidările umane, pentru consolidarea unei lumi în frumusețea și justiția socială.

Seara, în vasta Sală a Palatului... gală românească. Au răsunat, în s... ilustrează cele mai de seamă, în s... tre internaționale, melodiile Corul... fecțiune, recunoscută pe orice me... nica sa curbă evolutivă. Iar ansambl... nesc a cucerit pe cei peste o mie... plaudat frumusețea plastică și g... românești, extraordinarul lor din... tecelor unei țări de vis, care își exp... în frumusețea destinului ei conten... care îl făuresc.

Tirziu în noaptea, sub bătaia put... vasta piață a Palatului, ridicat în u... reții și dansatorii români, în splend... păseau net orice alt grup folcloric... ționați îndelung de spectatorii car...

DA cultura românească co... nouă o înaltă afirmare... 14 mai, când juriul, prezida... nunțat oficial numele pe... premiile „Concursului Internațio... narea solemnă din aceeași r...

Theodor BALȘ

Căderea Sarmizegetusei

Rotundul soare dacic, meteorit de piatră al vechilor milenii ascunse în pământ, stă-nșurubat pe umăr de stincă fulgerată. Peste cadran copacii își plimbă umbra blind rotind-o după jocul îndepărtat de astre. Intipărită-n scoarța granitului, sonoră, ascult sub legănarea de ceruri reci și vaste mișcarea de reptilă a timpului în oră. ...Și iarăși sui pe dale nverzite, în cetate; îmi curg pe umeri veacuri de umbră și tăceri. O lună veche arde pe coame-ntunecate de codri, în furtuna acestor munți severi. Pe zidurile frunte arcașii prind conture; ecrane milenare încremeniră-n sine memoria de piatră ce-a rupt din clipă, dure, fulgerătoare fringeri de neamuri și destine. În piscuri incrustate ca-ntr-o coroană-a morții ard forturile dace sub cerul prăbușit. Incendiul geologic ia cosmice proporții și astrele-ngrozite se sting în infinit. Văzduhu-i plin de zeii ucigși lângă altare, pământu-și poartă morții învăluți în nori, se trag în munte riuri, de groază, spre izvoare și soarele-nnoptează cu ochiul orb în zori.

Ca o planetă moartă împărăția dacă a gravitat ascunsă de codri, în Carpați, că au știut ca piatra în sinea lor să tacă urmașii celor care păreau în morți plecați. Cuceritorii sudici nu au simțit că suie în ei un singe tinăr legându-i de pământ cu aspre rădăcine, otravă amăruie uitarea strecurând-o în doruri și în gând. Și le-au pătruns invinșii din singe în destine captindu-le lumina din crugu-acelor sori ai rugurilor dace suind peste coline ca flăcările, noaptea, aprinse de coromi.

Petre GHELMEZ

Laudă limbii române

Lasă-mă, în patria de cuvinte,
Acum să colind,
În patria de cinturi, de șoapte, de murmure...
Într-o rostire de gînd
Cerul și pămîntul,
Cu briu de aur dulce să le cuprind,
Înșelesuri din veac,
Și de-acum,
Pe crestele albite-ale timpului,
Neostenite, să drumure.

Lasă-mă, dragostei mele de tine,
De țară, de mumă, de frate, de zbor să-i zic dor...
Lasă-mă, răzîmăt în ușile graiului,
Să plutesc ca pe-un nor,
Dealuri de sunete să urc, să cobor,
Din gura pădurii,
Pină la gura cimpului, muntelui, raiului.

Lasă-mă, focul ideii
Pe plaiul acesta-nstelat să-l ridic spre cuprindere,
Necuprinsului margini să-i fac,
Cuprinsului nemărginire și martor să-i fiu !
O, cit de bogat, cit de sărac
Este sufletul meu în inșăpăiața aprindere...
Ce aproape — adevărul din lumea vorbită, ce viu !

Piară munții, piară cimpurile,
Piară stejarii și apele...
Piară, de vor, ele estele, pietrele !
Nimic încă, de-ar fi,
Sub privire să nu ne rămînă,
Ne-am înălța, iarăși, turnuri spre soare — vetrele,
Din puterea aceasta, pururea nouă stăpină,
Prea curată, biruitoarea-ntru cîntec,
Patria din laptele mumei — limba română.

Traian LĂZĂRESCU

In honorem Turris Romae

1. — Lyras Latinas nunc modulos libens,
Ut maximis te laudibus efferam,
Romana Turris*) gloriosa,
Cara mihi Latio poetae.

2. — Profectus eheu ! jam nimium diu
Ad te revertor laete et amantius
Hac luce libertatis almae,
Quam celebrant hodie Valachi.

3. — Sum filius, testor, tuus et te amo
E corde toto, pulchrior urbs mea,
Percara Turris, cui poema
Ex animo lepidum propino.

4. — Romanus olim miles in his locis
Hanc civitatem struxit, ut acriter
Et fortiter defenderet tunc
Imperium populi Latini

5. — Contra rapacem barbarum et infidum,
Qui audebat agros tunc nimis insolens
Calcarea spurca planta amoenos,
Quos Geticus populus colebat

6. — Fortesque Daci cum Latiis bonis
Ruris colonis, qui simul acriter
Terram laborabant feracem,
Unice amicitiam colentes.

7. — Vitam beatam per breve tempus heu !
Te egisse scimus, dum imperium fuit
Romanum apud nos ; dum imperio deinde
Tempora ad adiere nobis.

8. — Posthac ferendae jam fuerunt tibi
Multos per annos terribiles nimis
Incursiones barbarorum,
Quae generi nocuere nostro.

9. — Nos sedes
Dum agros
Turcaque
Sanguine

10. — Turcae fe
Tunc praef
Vi gentib
Undique

11. — Jam pug
Quod tur
Victis pop
Nos quoa

12. — Tributa n
Pependim
At saecul
Vicimus h

13. — Tandem r
Genti Val
Adepta
Agmina

14. — In hoc du
Partes fue
Heroica
Grande d

15. — In urbe n
Tunc adst
Et nostras
Istrum, uc

16. — Huc mil
Sunt saep
Curaret h
Vulnera p

17. — Hujus du
Fuere civ

*) Azi, Turnu Măgurele

TINITĂȚII

o parte a
rit al Fran-
re, cea mai
avut loc, in
mitații și a
le marmoră,
erci clădiri,
mănești, in
a poetului

te de o no-
titorul lor :

ranța. Cor-
rașului
care le re-
ării strinse
e adevărul,

loc marea
pe care o
ori orches-
cărui per-
ează armo-
aiul Româ-
care au a-
re populare
itate cin-
ncrederea
menilor vii

stralului, în
scole, cîntă-
ne care de-
u fost ova-
u să plece.
vea să cu-
zilei de
rimal, a a-
su cucerit
In adu-
ă a Pa-

latului Papilor, prezidată de André Chamson, membru al Academiei Franceze, au răsunat numele a trei scriitori români, învingători în această nobilă întrecere de artă. Poetul Theodor Balș a primit Marele Premiu al Latinității pentru poemul *Căderea Sarmizegetusei*, „ex-aequo” cu italianul Olindo Pasqualetti, pentru poemul *Convexus latinitatis*, în care multe versuri sînt dedicate României. Petre Ghelmez, pentru poemul *Laudă limbii române*, a fost distins cu al doilea premiu pentru cea mai bună lucrare prezentată în limba română, iar Traian Lăzărescu cu al doilea premiu pentru versurile sale latine. Poetilor Theodor Balș și Olindo Pasqualetti li s-a acordat și premiul în cadrul concursului de limba română și, respectiv, latină. Celelalte premii întii pentru alte limbi neolatine au fost acordate astfel: pentru versurile scrise în limba spaniolă, argentinianul Domingo Adalberto Galli; în limba franceză, Odette Compensal; în limba italiană, Adalberto Barbuti Bertagna; în provensală, Marcel Faraut. Premiile, magnifice medalii de artă reprezentînd Fintina Vacluse, acest miracol geologic al Planetei, sau efigia orașului Avignon au fost înminate de André Chamson care este și un conducător al Felibrilor. Cei doi poeți laureați ai Marelui Premiu al Latinității au citit în original poemele încununate, iar poetul și istoricul literar Georges Barthouil a dat lectura traducerii lor, într-o limbă franceză hugolliană. La solemnitatea ceremoniei a contribuit, printr-un concert clasic, orchestra municipală avignoneză.

Un succes deosebit l-a avut broșura tipărită în excelente condiții grafice de către profesorul Virgil Căndea și care cuprinde *Cîntecul gîntei latine* de Vasile Alecsandri în original și în versiunile franceze (Frédéric Damé), provensală (A. de Gagnaud), retoromană (Alfons Tour), latină (Demetriu Fekete), italiană (Gaetano Carlo Mezzacapo), spaniolă (Luis Hernan Ramirez), portugheză (José Betancourt Gonçalves).

DELEGAȚIA română a fost acordată numeroase interviuri Radioteleviziunii franceze, ziarelor, Televiziunii italiene. Telespectatorii români vor avea prilejul de a cunoaște — de visu — aspectele cele mai semnificative ale manifestărilor din Provența, grație vastului reportaj realizat de echipa de înzestrați teleaști care sîntul Marius Rotaru și M. Niță.

Un gând de profundă recunoștință pentru inteligenții și sensibilității organizatori ai acestor importante întîlniri din Avignon, soții Ilinoș și Georges Barthouil, precum și consilierului cultural 1978, cultura Oancea, el însuși un talentat poet. La Avignon, în mai 1978, cultura contemporană românească a cauzat o nouă afirmare a fermei sale concepții de a se considera o parte integrantă, activă, a culturii universale, antrenată dinamic într-un continuu flux spiritual, echivalent cu voința de a da și de a primi cele mai valoroase mărturii ale creației spirituale contemporane.

Alexandru Balaci

Avignon, 16 mai 1978

urbis heroicae (1877 — 1977)

viximus,
ibus acribus
nostro
ere.

biles,
erabiles,
et.

l perinutis,
ma potentia :
s,
ti amaro.

quae
quattuor ;

meae
dio bene est
quam
is.

inclytae
ns — tuae,
irris,
lachi.

i duces
a Rusiae

ra adirent.

caucii
edicus bonus
te,
i.

guinem

Fudere, ut armis liberarent
Servitio patriam et parentes.

18. — Molem superbam, magnificam oppidi
Virtutis altae haud immemores viri
Heroibus bello caducis
Tunc statuam posuere grati.

19. — "Dulce et decorum est pro patria mori"
Poeta lapsit summus Horatius,
Dum laude digna mortuus ferat,
Pro patriae decore atque honore.

20. — Vivetis usque in pectore civium,
Quin in urbe Turri sunt hodie atque erunt
Cras : gratia a nobis habenda est
Maxima pro patria caducis.

21. — E tempore illo perbene saeculum
Lapsum est, fatemur, gloria patriae
Est facta, libertate adepta,
Splendida, maxima toto in orbe.

22. — Dein rex abactus, qui, prope saeculum
Durante, gentem Valachicam iugo
Gravi gementem dum opprimebat,
Divitiis spoliabat atrox.

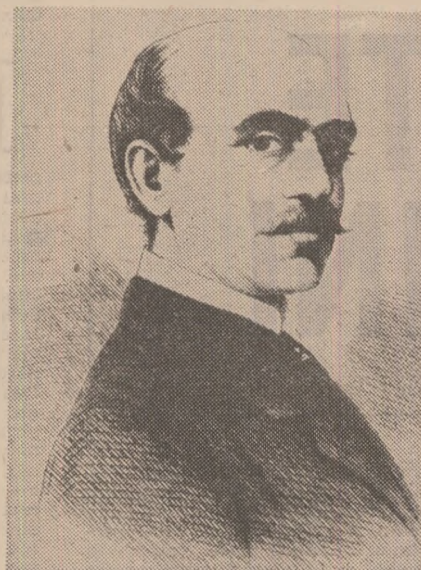
23. — Nunc, et beatum, vivit amabilem
Vitam, regem pulsam, gens mea libera :
Nam vera libertas fuit, cum
Imperio est populus potitus.

24. — O vive semper nostra Romania
In orbe toto pernumium nitens,
Ut splendida sol utque luna
Aurea, quae sine morte vivit !

25. — Romana Turris, pars animae meae,
Precor, perennis tu quoque vivo,
Beata semper, clara semper
Dignaque honoribus usque magnis !

Acum 100 de ani:

CÎNTECUL GINTEI LATINE

● O ANIVERSARE care onorează literatura română : împlinirea a o sută de ani de la acordarea celui dintîi premiu internațional unui scriitor din țara noastră — lui Vasile Alecsandri, pentru *Cîntecul gîntei latine*. Reamintim faptele care au dus la această prestigioasă încoronare a activității celui ce era, la vremea aceea, „poetul nostru național”, „bardul de la Mircești”, „autorul celor mai emoționante poezii patriotice” — cum îl caracterizau ziarele și revistele timpului.

La Montpellier, în Franța, se constituise, în 1869, Societatea pentru studiul limbilor romane, din care făceau parte poeți și filologi francezi, italieni și spanioli. În 1877, președinte al Societății era Charles de Tourtoulon, iar secretar Alphonse Roquefferrier. Aceștia au anunțat instituirea, pentru luna mai 1878, a unui concurs literar cu temă stabilită anticipat : o poezie cu subiectul *Cîntecul Latinului*, sau, mai semnificativ, *Cîntecul gîntei latine*. Semnificative concursului au fost făcute cunoscute pretutindeni, deci au ajuns și pe masa de lucru a lui Vasile Alecsandri, la Mircești. Acesta a scris atunci o poezie de patru strofe (32 de versuri) și le-a trimis la Montpellier, nu atît în dorința de a concura la oremiere, cît, mai cu seamă — după cum va spune însuși poetul mai tîrziu — „pentru a prezenta un specimen de limbă română, spre a se constata încă o dată rudirea noastră cu toate ramurile gîntei latine”. Juriul concursului era format din : Frederic Mistral, poet francez de limbă provensală ; Charles de Tourtoulon, filolog francez ; spaniolul Alfred de Quintana (președinte) ; filologul italian Ascoli și românul Mihail Obedenu-Gheorghide (medic, diplomat, scriitor). La 19 mai 1878, aceștia s-au întrunit la Montpellier și au ales, dintre poeziile întrate la concurs, *Cîntecul gîntei latine*, de Vasile Alecsandri, căruia i-au acordat

premiul instituit. Și în aceeași zi i s-a telegrafiat laureatului, la Mircești : „Juriiul, compus din Mistral, Tourtoulon, Quintana, Obedenu și Ascoli, vă hărăzește, în unanimitate, premiul *Cîntecul latin*. Vă așteptăm”. Alecsandri era invitat deci să participe la serbările care urmau concursului, peste trei zile ; dar neputîndu-se duce, l-a rugat, telegrafic, pe Mistral, să-l reprezinte.

La 22 mai 1878, poezia lui Alecsandri, pusă pe note de compozitorul italian Filippo Marchetti, a fost cîntată la serbarea organizată la Montpellier, în fața a 60 000 de invitați. I s-a oferit atunci lui Alecsandri, prin intermediul lui Mistral, o foarte frumoasă cupă de bronz, încrustată, pe o față, cu emblema Societății pentru studiul limbilor romane, iar pe cealaltă față lupoaica, simbolul cetății Romei.

După premiere, *Cîntecul* a fost tradus în mai multe limbi și publicat în diferite reviste, atît peste hotare, cît și la noi în țară. Revista „Amicului familiei”, care a apărut la Gherla, la 1/13 august 1878, și-a ilustrat coperta primului număr cu poezia lui Alecsandri, în patru versiuni : română, franceză, italiană și latină, dînd următoarea explicație : „Abla credem că s-ar fi putut afla vreo podobă mai frumoasă pentru prima pagină a primului număr din foaia noastră, ca acest minunat cap de operă a lirei române cu care laureatul nostru, poetul Vasile Alecsandri, raporta învingerea asupra celor mai distinși poeți de gîntă latină — români, francezi, italieni, spanioli și portughezi. Acest cîntec s-a tradus în mai multe limbe. Noi publicăm numai versiunile în limbele franceză, italiană și latină, pentru de a se vedea asemănarea ce se află între limba română și aceste trei surori ale ei”.

I. M.

CANTECULU GINTEI LATINE.

Originalulu romanescu	Versiuinea franceza	Versiuinea italiana	Versiuinea latina
Vasile Alecsandri	Natalia Soutzo.	Domencio Matt.	Demetriu Fekete.
Latin'a gîntei gînta Intre ale gînta e gînta Ea pîrta in fruntă-sta dîcina.	Des raco latine est la roino Deo raco raco d'ici has Au front elle porta sarino	Una fra tutti i popoli Sta la latina gente, Romina Ell' a: da scoli	Celebros inter terras gentes Tum dicit... magnus tum potens Latina gens adeo Regia.

ZGOMOTE ȘI LUMINI

NU ȘTIU cum se face că amintirile cele mai chinătoare despre sat încep sau se sfârșesc seara sau noaptea. Și atunci am ajuns spre seară. Casa practic nu mai exista: acoperișul, izbit brutal de bușteni aduși de ape de la Crucea Neagră, fusese împins departe, cine știe unde, doar țiglele sfârșite, risipite prin noroiul ce acoperise curtea mai amintea de el. Pomii maronii, murdari își legănau domol crengile rupte în care se agățaseră hirtii, panglici și zdrențe, iar în gardul viu de la drum se oprișeră câteva animale moarte care începeau să se descompună; unii cîine îi rămăseseră afară doar capul, gura-i era plină de mil iar ochii larg deschiși, oarecum mirați, nedumeriți, reflectau un cer plumburiu, coborât ca o pedecapsă deasupra satului. În apropierea casei, doi pui de căprioară înfipti în mil păreau creații întâmplătoare ale apei, sculpturi în cremene; lângă ei — un pat de lemn, diform, cu picioare lungi, negre, mai multe cutii de conserve și roatele unei căruțe; un stup primitiv, ca o căciulă foarte tugiuită unsă cu noroi și balegă, se fixase între crengile stejarului de la poartă și albinele care supraviețuiseră, foarte puține, zburau zăpăcite în jurul lui; nu departe, în nisipul fin, alburii ce acoperise grădina erau încrustate două tablouri de familie, un fel de mărturie neconcludentă a unei vieți domestice: un mire cam buzut, cu fălcile destul de pronunțate, privea posesiv spre o mireasă durdulie cu ochi miopi, inegali, însă înafară de bratele strînse cu stîngăcie părea să nu-i unească nimic, sau poate universal artificial, tip, în care se găseau, nelipsita masă cu flori și covorul folcloric lăsat această impresie. La cițiva pași, într-o ramă Blondel, un copil gol așezat pe un pled încerca fără succes să se ridice; mai jos, un pământ chinezesc, o oglindă spartă și o veioză erau vegheate de o sobă de tuci rămasă în picioare. În cele trei zile cif imi trebuise să ajung acasă încă nu mă putusem obișnui cu acest peisaj dezolat. Imi era destul de familiar haosul din suflet, mă acomodasem cu el deși nu-l puteam accepta, și mai mult de dragul logicii, pentru a da impresia că gîndesc, imi spuneam că este imposibil ca el să nu-și găsească odată și odată o nouă concretizare și-n lumea lucrurilor; acum însă, văzînd prunții și merii ciungli, valul de mil înverzit de mătasea broaștei ce acoperise strada sufocînd-o, animalele parcă fosilizate, ghearele de găini ieșite absurd printre cloburile și țiglele roșii ce stricau monotonia milului, stilpii casei înclinați, brațe golașe retezate, dar mai ales oamenii, umbre stranii căutîndu-și parcă un rost, imi spuneam că totul nu este decît materializarea unei imaginații morbide, că nu văd ceea ce vedeam.

Riul retras între maluri vultă înspăimîntat parcă de amenințarea arborilor răsu-cii, apăsător mult, pericolos deasupra lui; era negru, păsos, grăbit să se elibereze de peisajul halucinant pe care-l străbatea. Știam că mai demult, cînd iveriile erau lungi și geroase, cînd zăpezele întirziau să se topească, pentru a se domoli riul cerea cite o viață. Și asta se întimpla mai ales la Crucea Neagră, în zilele de plată, cînd coborau forestierii la circiuma lui Seleveskv. Gheata se spărgea sub cei ce-și greceau casa, sau era spartă pentru a fi incredîntat apelor cel ce nu știuse minui prea bine cufiții. Dar nimeni nu se mira, era un tribut cu care lumea se obișnuise pentru că în schimbul lui, primăvara, apele nu depășeau prea mult malurile. De astă dată, însă, imi fusese frică să mă uit la oameni: simteam nevoia să spun ceva și orice cuvînt mi se părușe ridicol, inutil, ar fi trebuit mai întil să mă obișnuiesc cu gîndul că tot ceea ce văd este real, că sînt acolo unde timp de trei zile mă străduisem să ajung.

Pe mama o găsisem sezînd pe un buș-

tean și, în apa colectată într-o groapă făcută în mil, spăla în neșire o cratiță. Albise, era foarte obosită, miinile-i mergeau mecanic, n-o interesa ce face, privirea-i colinda buimacă peste cîmpuri și ape. În spatele ei — o sobă improvizată: două pietroale, poate din fundamentul casei, și un vas mare, din metal, folosit odinioară la fierberea rufelor. Tata, bandajat la un picior, cu pantalonii suflecați deasupra genunchilor, înțepa noroiul cu o prăjină ascuțită, convins, cum am aflat mai tîrziu, că trebuie să existe cadavre; văzuse doi copii aduși de ape cum fuseseră opriți de gard. Cînd m-a observat a rămas o vreme locului fără să mă întrebe ceva, fără să pară mirat că m-a văzut, apoi a ridicat neputincios din umeri cu stîngăcia și nevinovăția unui copil ce a făcut o gafă, și-a aprins o țigară și, cu furie, reproșîndu-și pauza făcută cu mine, a început să scormonească noroiul. „Cred că s-a terminat cu el, mi-a spus mama după ce și-a revenit din plîns. De două zile tot asta face, nici nu s-a atins de pitnea lăsată de soldați. N-am cum să-l opresc, va mai umbra o vreme, dar i se va face în curînd somn“. Salvase cițiva copii, apoi fugărise vacile pînă sus pe deal unde fusese găsit mulgîndu-le, căci li se-nțepenisera ugerile. Li intrase un cui ruginit în talpă, pierduse mult sînge însă nu spusese nimic, nu-i păsase de durere sau poate că nici n-o simțise și dacă n-ar fi fost ochiul atent al unui medic militar, lucrurile s-ar fi complicat și mai mult. Slăbise, iar hainele murdărite cu noroi și sînge, și barba albă, creșculă mult, acoperîndu-i cutele feței, îl făcea să semene tot mai mult cu bunicul; avea ceva din înțelepciunea sau detașarea lui, lăsa aceeași impresie de plutire peste lucruri, de absență, numai că ochii tați, oarecum incinși, arzători, demascînd o tensiune interioară deosebită, nu căutau cerul în așteptarea unui semn numai de el știut, a minunii ce trebuia să se înfăptuiască, ci valurile de mil, viețile ce fuseseră ascunse în el, sau numai propria-și viață minimalizată acum de ape. „Va veni să se culce“, mă asigurase iarăși mama, văzînd că sînt obsedat de mișcările lui tot mai domoale, după cum s-a și întimplat la puțină vreme. Trecuse indiferent pe lângă noi și, refuzînd min-carea, se trîntise pe așternutul așezat pe niște scînduri în apropierea focului. L-am vegheat împreună cu mama: adormise brusc, și somnul greu, agitat de vise era intrerupt de țipete și vorbe dezarticulate, de tentative de a se ridica; miinile, mari, noduroase, căutau cu disperare un obiect imaginar de care să se prîndă și atunci fata i se crispa ca după un mare efort în urma căruia rămînea inert, epuizat; deschidea speriat ochii ca pentru a se convinge că nu este singur, apoi cădea iarăși într-un somn profund, care-i per-mitea mamei să mi se olingă. Curios însă, poate din cauza oboselii sau unei intel-pleciuni pe care nu i-o bănuisem, ea privea cu relativă detașare totul, pierdere-carea casei, atît de greu înălțată și aceasta, mai greu decît celelalte două, o socotea pedecapsă a sortii — mult prea severă în comparație cu dăcatele lor — venită într-un moment cînd nu se mai puteau apăra, nu mai aveau cum și cînd s-o ia de la capăt. „Viața noastră s-a cam dus, mi-a spus ea resemnată. N-am fost mai răi decît alții dar am olătit mai scump. Pentru ce? Dar nu e treaba noastră să-i judecăm faptele lui, așa a fost să fie. Numai de ar veni mai repede cea care trebuie să ne lăse să ne scade de chin“. Apoi, nema'avînd ce spune sau stînjînită de făcerea mea prelungită, stăvîdă, de imposibilitatea de a vorbi într-un moment cînd orice cuvînt cit de banal, de stîngăci, i-ar fi fost suficient, s-a ridicat ușor, a luat securea și mi-a întins-o: „Sfarmă, te roag, patul ăla și pune-l pe foc. Pe ale noastre n-avem cum ști cine le arde!“ M-am ridicat mecanic și, fără

chef, cu o neîntelesă milă, căutînd în jur un alt obiect, mai puțin întreg, m-am apropiat de el împins de privirea mamei ce nu admitea refuz sau îndoială, însă cînd m-am pomenit cu miinile înclestate pe secure, ochii au început să mi se-n-tunece și cu o furie pe care nu mi-o știusem, uimit în același timp că am atîta energie, am lovit la întimplare, or-bește, mai mult pămîntul, milul puturos, decît patul, și cu fiecare mișcare mă eliberasem de oboseală, de furia anima-lică, pînă cînd vocea mamei reuși să se facă auzită, să răzbească pînă la mine. „Caută-ți și tu un loc în coliba asta, după ce le pui pe foc!“

DEODATA, liniștea și împăcarea fuseseră intrerupte: clo-potele începuseră să bată prelung, obositor, pentru cei des-prinși din uitare, furati pămîntului, sau poate spre a se război absurd cu norii grei, negri ador-miți deasupra satului. Apele tăbăriseră și asupra cimitirului rupînd cruci, deschizînd morminte încit coasta bisericii era presărată cu oase și zdrențe. Umbre negre, mișcătoare, niste bătrîne alungau cîinii și pisicile hămesite de foame. Nu departe de biserică, lângă pietrele pe care se sfînteste pasca în dimineata In-vierii, o vacă sură, avînd probabil spî-narea ruptă, se chinuia să moară; în fața bisericii, printre niște dărîmături, un bărbat tînăr, îmbrăcat în alb, își striga neîntrerupt soția și copiii; ni-meni nu reușise să-l îndepărteze de acolo, desi numele celor pierduți se transfor-mase treptat într-un geamăt straniu, inuman înghesuit în gît, continua să strige, să urle după care, cu miinile plî-nie la urechi, asculta concentrat. La cițiva metri mai încolo, indiferent la durerea tînărului, un bătrîn aproape dezbrăcat, cu o stropitoare în mină, înghelea niste flori imaginare.

Clopetele nu conțineau și glasul lor, altădată liniștilor, vestind odihna sau seara, întretinea un chinuitor sentiment de așteptare. Ce mai urmează? M-am răzimat de cotet și, incapabil să vorbesc, să promit ceva, am încercat să-mi ră-zufesc pantofii pe care se așezaseră ci-teva straturi solide de noroi; mă usca-sem sau mă transformasem și eu și ina-fară de o poftă nestăpînită de a bea prosteste, să nu mai știu de mine, nu simteam nimic. Treptat, însă, sunetul clopetelor, pe de o parte, și sfîrșitul lem-nelor imbibate de apă, pe de alta, mă izolaseră de lume, consolidaseră în jurul meu un cerc tracic de liniște, iar în acest spațiu rarefiat, steril, mi-a fost ne-cesar spre a observa că această nevoie de a bea este falsă, că în spatele ei se ascunde frica. Aveam impresia că nu trăiesc, că tot ceea ce văd și simt, lumea ciudată, ireală, există dîncolo de moar-tea mea; nimic nu mai avea o logică, se schimbaseră culorile, aerul, viața se des-fășura după alte reguli, încit singurul cuvînt cu care încercasem să acopăr ceea ce simt era: alffel, chiar și luna, apă-rută deodată era teribil de mare, incon-jurată de un halou violet, dens. Ceva mă îndemna să mă ridic, să fug și cu cit încercam să mă opun acestui impuls, cu atît puterea mi se diminuea, eram parcă luat pe sus, împins înapoi, și mergeam convins că necunoscut drum-ul mă voi scufunda în noroi, voi fi în-ghitit, și în lumea aceea moartă aiment nu mă va putea ajuta.

Speriat, mă uitam în stînga și-n dreap-ta, căutam un punct luminos, vinam un cuvînt, o soaptă, o urmă din viața pe care o cunoscușem oînd nu de mult și, spre uimirea mea, oamenii erau trei, unii stăteau împietriți în fata fostelor locuințe contemplînd cerul sau strada, ascultînd încordati zbaterea riului, geamătul lui de animal în agonie, iar alții, ne-bunîți poate, orbecăiau fără rost prin curte, cîrînd după ei luminări sau felî-nare improvizate. Frica mă obliga să-i salut, însă strigătului meu nu-i răspun-dea nimeni, colindam fără rost printr-o lume de umbre și picioarele refuzau să mă asculte, cu fiecă mișcare deveneau mai nesigure, mă duceau într-o direcție nedorită. După mai multe încercări de a smulge o vorbă, un salut, m-am oprit în mijlocul străzii. Gura mi se uscase de sete iar din cauza mirosului nesufe-rit începuse să mă doară capul încit nu-mi mai rămînea decît să intru în pri-ma curte, la întimplare, să cer apă. În-treg drumul, sute de kilometri, de la fa-cultate și pînă acasă, mă uimise un ne-asteptat calm al oamenilor, o intelpleciune sau poate o detașare nefirești și, cu fie-care secvență, imagine nouă, cuvînt, mă paraliza o singură întrebare: „Ce se în-timplă?“ minimalizat de impresia că nu pricep nimic și încercarea de a străpunge bariera ce mă separa de lume mă făcea și mai ridicol în propriii mei ochi. Acum acest sentiment revenea iarăși pe orimul o'lan și-mi era ciudă că nu mai aveau puterea să mă infurii să injur; domi-nat de frică înapoi și în gît, vinînd zgomote și lumini, așteptînd răspunsuri de la ștîlpii singurațici de poartă care rezistaseră apei, căldura imi făcea miș-cările și mai dificile, iar lumina lunii, vie, turburătoare, colorase drumul în-tr-un verde murdar, sporise distanța pînă la prima casă convingîndu-mă tot mai mult că trăiesc într-un peisaj ireal, de vis.

Primele trei case, sau ceea ce mai ră-măsese din ele, erau goale, pustii. Stri-

gasem de mai multe ori: „Este cineva aici!“ însă, după lungi clipe de așteptare încordată în care numai lătrăturile îndepărtate ale cîinilor imi dădeau certi-tudinea că nu visez, a trebuit să mă întorc și, încapătînat, să-mi reiau drumul, căutarea. La un moment dat mă întreba-sem: „Ce ar fi să mă pomenesc pe umeri cu doi omuleți mici, bărbosi, cu ochi fos-forescenti, care să mă privească îngădui-tori și, împreună cu ei, luați de vînt, să ne pierdem în apropiatele ape negre, mari? Ce ar fi ca înaintea mea pe drum să descopăr tirindu-se un anumit cine șchiop care să mă întrebe: Ce faci cara-ghiosule, de ce te ție frică? Să nu spui că m-ai întilnit!“ Imaginile acestea, mai puțin inofensive de cum păreau, mă obligau să cercetez cu atenție fiecare umbră, piatră, denivelare. „De fapt de ce n-ar putea fi? Atîta vreme cît ele există în mine, mă torturează, n-are nici o impor-tanță dacă sînt sau nu“, imi spuneam, și spre a-mi calma nervii mă străduiam să mă conving că ar fi posibil să întilnesc unul real, un biet cîine fără stăpîn, care trebuie să mă port firesc, norm, chiar dacă se va lua după mine, mă va urmări pînă la școală, de care imi dă-deam seama că sînt foarte aproape, la cițiva zeci de metri. În ambibii, pe niste foie de cort sau deasupra, pe cabinele camioanelor grele, de mare tonaj, dormeau militari și această imagine domestică în care aterizasem neasteptat dintr-o țară îndepărtată, stranie, mă făcu să respir ușurat, desi am străbătut în fugă distanța ce o mai avcam pînă pe coridor. „Încă nu-i tîrziu să se întimple, imi spusese, nu sînt în siguranță, de obicei cînd nu te aștepti apare...“ însă evitasem să spun cine, n-as fi roștit pentru nimic în lume cuvîntul cîine de frică să nu-l chem astfel.

AMENII, ca niște umbre con-torsionate de lumina proastă a unui petromax, umpleau cori-dorul; în bănci, lângă pereții, femei cu copii în brate, bă-trîni înghesuți unii în alții, umbre reci, distante, inexpresive, așteptau resemnati o simțită ce întirzia să se ros-tească. Eliberat de spaimă eram tentat să vorbesc, să întreb ceva, orice, numai din simpla nevoie de a auzi cuvîntele însă, cit mă străduisem, nu-mi mai aminteam nu-mele nimănui.

În sala mare, pe mese, vegheati de lu-minări, descoperisem mortii: fete speriate, contorsionate, ochi leșiti din orbite, copii inocenți care parcă dormeau, bătrîne că-rona încă nu le luase nimeni brazele din pâr, zăceau acoperiți pînă mai sus de briu de aceeași prelată. Gurile lor deschise dramatic, ochii lucioși, înghețati în care dansau lent flăcările luminărilor, încorda-rea lor pietrificată, mă atrăgeau irezisti-bil, mă chemau insistenț, tainic, pe o lun-gime de undă nebănuită, infrîngîndu-mi rezistența, îndemîndu-mă să mă arunc pe masă, între corpurile acelea reci, să plîng. Încercasem să-mi abat privirea, să urmă-resc fumul ce înnețea tavanul, însă fără nici un rezultat: o revoltă a organismu-lui, a subconștientului, spamele pînă a-tunci reprimare, minimalizate, obsesiile și întrebările fără răspuns sau încă nerostite se uniseră și mă împingeau înapoi, mă obligau să-mi fac loc printre oamenii care mă priveau indiferenți, iar fețele lor împietrite parcă, transfigurate, mă introdu-ceau într-o altă lume, imi sugerau că ei descoperiseră ceva ce-i ridicase dîncolo de durere și frică. As fi vrut, la rîndu-mi, să-i astîzur că viața nu poate să se sfîr-sească astfel și aici, că spaima de pe chi-pul meu este falsă, însă tăcerea lor imi făcea inutile cuvîntele. Ce rost mai avea să le spun ceea ce ei știau demult? Iar apoi cuvintele mele stînce, palide, n-aveau cînd să ajungă oînd-n lumea în care ei se urcaseră. Lîngă mine, o femeie cu pă-rul despletit stergea în neșire cu năframa fata puhavă, invințită a pruncului ei cu buzele strînse, ca un cerc mic, albastru, desenat neglijent. Dîncolo de masă, nevă-zînd flacăra luminării, vie, agîtată, o bă-trînă aprîdea neîntrerupt chibrite, însă mina ei slabă, uscată, nu reușea să ajungă pînă la mucul luminării și desfurile ei automate, rare, făcute cu un firesc desă-vîrsit, mă ajutau să înteleg că trăiesc alt-ceva, că acest sentiment fără nume face inutile vorbele știute, auzite, cele ce cre-zusem că au importanță, valoare, le lasă, puține și sărace în urmă, un fel de frunze putrezite urit, în grămezi mari, pe margi-ne-a drumului.

Încet, nesigur, tremurînd că pașii mei vor neutraliza împăcarea, detașarea sal-vatoare care mă ridicase mai presus de spaima și întrebări, m-am retras, sau mai degrabă am alunecat anonim printre oa-meni, pînă mi-am închîpuit că sînt în a-propierea unei bănci: de fapt a fost chiar o alunecare: n-am simțit absolut nimic, nici o atingere, nimeni nu-mi încurcuse drumul, mă despărțisem cred de trup, și gîndul, ușor, liber, se strecurase printre cei ce, împletitii, vegheau tăcerea mortii-lor. Mi-a trebuit doar o singură secundă pentru a înteleg că această convingere este falsă — atît cit mi-a fost necesar să ating cu coafa zidul rece, umed —, ca ime-diat impresia veche să revină. Eram ușor ca în putinele nopți de vară cînd, întins pe iarbă, în outerea nopții, mă integram în ritmul cal'm, ab'a perceptibil al respî-răției pămîntului și, umezit de roua abun-dentă, pluteam indiferent ca aburii stră-vezi, calzi, ce se ridică în zori deasupra riului, cu ochii la stelele îndepărtate, tre-

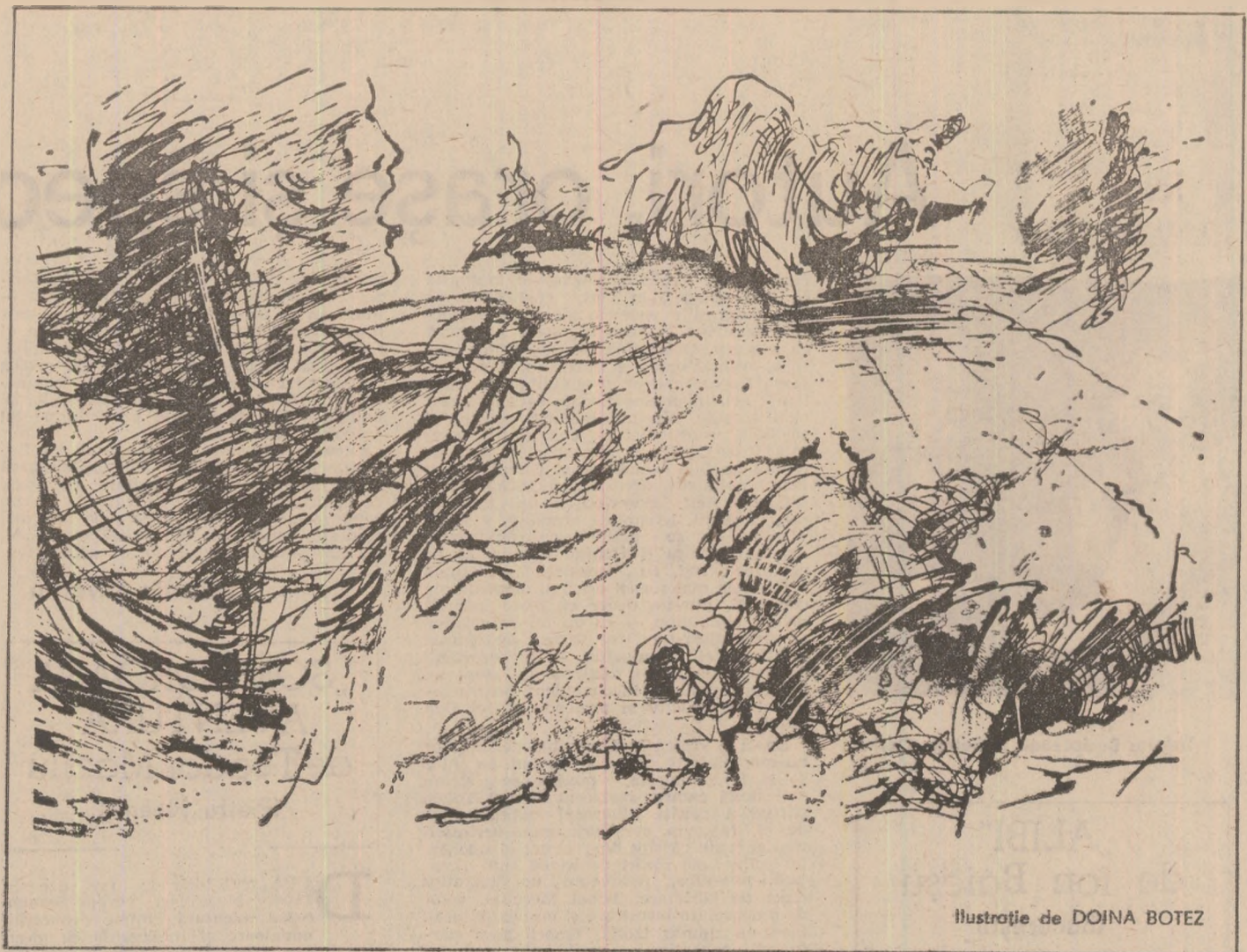
murătoare, stăpinit de bizară nostalgie că as veni de acolo din spațiile acelea misterioase și reci, a căror lumină îmi reactiva urmele unor amintiri confuze, ale unor rudimente de gând, un fel de „mi se pare că am văzut cindva... „da, parcă... probabil...”. Și în liniștea imensă ce veghea odihna nopții auzeam meteorii străbătând fulgerător bolta, eram martor întristat al drumului lor fără speranță, al morții lor anonime pe trecuți adevați sus de tot, deasupra mea, în cerul indiferent, cinic.

Fumul luminărilor și al lămpilor fixate în perete desena pe tavan umbre stranii, valuri de culoarea noroiului alunecau ușor spre geamuri ca niște nori pe un cer coborât, minuscul; acolo însă, cuprinse de o surprinzătoare neliniște, luau chipul celor întinși pe mese, și nu numai al lor, de parcă ne-am fi oglindit într-un riu invers care, deși curgea domol, egal, deasupra, nu-mi dădea nici o neliniște, mă priveam în el cu o uimire sporită deoarece zindurile, eliberate de spaimă și durere, se organizau altfel, treceau necontrolate, materiale, ca fulgerarea de o clipă a meteorilor; ele însă nu se mai constituiau în întrebări, nu-mi spuneau nimic, și tocmai de aceea as fi rămas acolo unde moartea sau altceva, înafara cuvintelor și durerii, mă eliberase de limitele știute, de o paralizie indușoasă a intelectului; nu mai căutam în urmă ei înainte, unde presimteam un echilibru, un complicit altceva, de care mă apropiam chipurile de sus, apa ce ne amesteca pe tot. Această iluminare de o clipă m-a urmărit mereu; nu puteam accepta că este imposibil ca ea să se mai repete, că ea a fost punctul luminos, singurul, de la capătul unui tunel din care nu mai reușeam să ies, însă nu puteam renunța la el tocmai pentru că îl simțisem, îl trăisem, și dacă n-ar fi intrat în cameră cineva cu un petromax în mână, as fi știut mult mai mult despre el, as fi dedus măcar ce are comun cu mine acea clipă, acea senzație atât de asemănătoare cu urma de gând, cu amintirea nedestăptată de înălțimile ametoare ale cerului de iulie.

„Bărbații sînt rugați să părăsescă sala. S-au mai găsit citiva copii!” strigase omul stăpinit de o bucurie aspră, și vocea lui, ca bătaie de aripi ale unor păsări mari, de vis, alunzaseră norii, spărseseră oglinda, mă readuseseră printre oameni; eram desigur mai odihnit însă de prios. Și nu mai aveam de ales. Soldații apăruseră triumfători cu copiii murdari și agitați și, după o mare clipă de tăcere încordată, cînd numai privirile cătuseră neîncrezătoare usa, a izbucnit o neastepătată agitație: lacrimile și risetele amestecate cu vorbe neîntregi acoperiseră duduul unor motoare grele, oprite în curte; se urtau nume, auzeam tot mai clar gemetele, altor salvati lăsați în hol, și ele îmi aminteau de tata; parcă ne despărțisem de ani de zile. „Dar dacă între timp...”

AJUNS în stradă a trebuit să-mi măsoar pașii; noroiul acoperise pietroaiele, alunecam de pe ele, iar bocancii, tot mai grei, nu mai voiau să se desprindă de stratul argilos, adeziv în care nimerisem. Aerul agitat de apele riului și mirosul fetid de fecale și mortăciuni mă zăpăciseră; îmi pierdusem controlul distanței și timpului, iar noaptea în care intrasem, neliniștitoare, compactă mă aspira ca adincurile mării; o simteam în iurul meu stringindu-mă asemeni unor ziduri miscătoare, înalte, pe care, cu vremea, se conturau din ce în ce mai clar, ca un avertisment, fețele celor rămase în școală, sub prelată. Periodic trebuia să mă opresc, să ascult; aveam sentimentul că în spațiile mele se află explicații; noroiul ce mi se desprindea de pe bocanci nu mă multumea, mai putea fi și altceva, poate ciinele ce se oprise în drum știind că nu voi rămîne acolo, în școală, pînă-n zori, poate un om cu mintile pierdute, împins de vreo halucinație sau gând negru, oricum era ceva ce logica refuza să accepte. De fapt așteptam demult o asemenea întîlnire, ca mă obseda de atîta vreme încît era imposibil să nu se întîmple; acum voiam cu orice preț să sar peste ea, să o depășesc însă abia acum era momentul cînd, echipat de oboseală și încordare, nu mă mai puteam opune. Rosemnat, mi-am spus: „Tot acolo, măcar să beau puțină apă...” însă cum înapoi nu mă mai puteam întoarce, m-am decis iarăși să intru prin curți, să găsesc pe cineva, deslămi teroarea ideea că abia la poartă, la părăsirea străzii, ciinele mă va ataca; așa făcuse și atunci. Am trecut aproape în fugă pe lângă stîlpul primei porți și, cu simțurile încordate, mi-am propus să fiu prudent, să ascult; prin apropiere însă nici un zgomot, doar zbrîmniul motoarelor de la școală și, departe pe deal, lătrături anemice de ciini, ceea ce avu darul să mă liniștească puțin, pentru că al meu nu putea fi chiar atât de sîret încît să nu le răspundă, iar dacă era — m-as fi păzit degeaba, nu aveam scăpare.

Evitînd totuși strada, m-am decis să merg înainte, ocolînd dărmăturile, depășind gardurile trînte de pămînt, strîgînd periodic: „Este cineva pe aici? Mă aude cineva?” Timpul se decula încet, lenes, poate și din cauza convingerii că mă învîrt pe loc, că sînt incapabil să mă orientez; peisajul era mereu acclasi, garduri căzute în noroi, acoperisuri frînte, arbori ireali, răsuciți de parcă ar fi vrut să se smulgă din pămînt, să fugă, și o multime de vase de metal, ligheane, oale și cratite puse una peste alta pe care, din neatenție, le dărimam, însă, în loc să mă sporie,

Ilustrație de DOINA BOTEZ

zgomotul lor mă incuraja, dîndu-mi certitudinea că a mai fost cineva pe aici, că s-ar putea să mai fie. Deodată, cînd nu mă mai așteptam, am auzit o soaptă, apoi un nume: „Stefane!” și, automat, mi-am spus: „Ciinele!” Energia îmi pierise, se scursesese încet, în noroi, picătură cu picătură; văzui luna, calmă, extrem de apropiată, ascunsă de un halou vinetiu de vapori. „Aici!” auzii iarăși, și atunci mi-am spus că nu putea fi animalul deoarece el nu m-ar fi avertizat. La citiva pași de mine, în față, lingă un foc anemic ce lumina interiorul unui cort, am zărit o umbră înaltă, subtilă și, grăbit, am spus: „Apă!” și am mers indiferent înainte, convins că femeia înaltă, cu părul răvășit și cu ochii plini de lacrimi nu există și nici focul, deși cu cit mă apropiam aveam senzația că o cunosc bine, atîta doar că nu-i stiam numele. Și pentru a mă convinge că am dreptate, am întins mîinile înainte și ea, ocolînd focul, mi-a venit în întîmpinare, ajutîndu-mă să trec peste birna pe care stătuse. Avea mîinile ireal de reci și, dacă nu i-as fi auzit iarăși vocea, cunoscută, familiară: „De unde-ai apărut?” și apoi numele meu, soptit la ureche de mai multe ori cu o neînțeleasă bucurie, de parcă m-ar fi așteptat dintotdeauna, as fi crezut că visez. Nu i-am răspuns deoarece întrebarea ei mecanică, repetată, nici nu pretindea așa ceva, am strîns-o doar cu putere, nebuștite, de parcă as fi vrut să mă adun pe mine însumi, să-mi găsesc un echilibru, un punct de sprijin, și ea nu se opunea, se inghesuia în mine, tremura iar respirația în loc să se domolească devenea mai accelerată, întreruptă doar de mari suspine.

Am încercat să mă desorînd, să o privesc măcar și atunci i-am simțit fruntea rece lipită de buzele mele și degetele ei, ca niște gheare înfîșurîndu-se în ceafă, răscolindu-mi cu febrilitate părul și atunci am avut certitudinea că totul este ireal, că am căzut undeva în noroi și automat mi-am amintit de tata, de halucinațiile ce-i tulburau somnul și, cu părere de rău că l-am părășit, am încercat să mă desorînd cu o melancolică amărăciune, numai că trupul femeii, după o ușoară tentativă de a rămîne atîrnat de gîtul meu, se prelinsese ușor, în jos, mîinile însă nu-i atinseseră pămîntul, se reechilibrase neșperat de repede, apoi după ce mă privi aproape calmă, stăpînit pe ea, îmi întoarse spațele și se furisă în cort de unde iesi cu o sticlă de apă. Fără să spun nimic i-am smuls-o din mînă și am început să beau în nestire, prosteste, iar sîroaiele ce mi se prelingeau pe gît și pîntec mă aduceau treptat dintr-o altă lume. Acum o vedeam extrem de clar; înaltă, subtilă, îmbrăcată într-un palton negru, larg, strîns pe lângă corp de un cordon lat cu catarama aurie. Ochii ei mari, întunecați și buzele puternice, cărnoase, înghetate într-un zîmbet confuz, între tristete și uimire, părul negru, răvășit, căzut de sub o năframă legată sub bărbie, îmi aminteau de cineva; deși mă rusinam că nu-i stiu numele, că nu sînt capabil să-i spun un cuvînt, în măsură să-i sugerez că n-am uitat-o, că stiu ceva legat numai și numai de noi, i-am întins sticla însoțită de niște mulțumiri penibile; ea însă n-a schitat un singur gest, continua să mă privească, și eu o simteam îndepărtată și inaccessibilă iar drumul pînă la ea — de nestrăbătut.

Convins că nu eu sînt cel așteptat, cel ce trebuia sărutat cu atîta ușurare, m-am oprit în fața focului pentru a-i da posibilitatea să mă vadă mai bine. Ea însă, refuzînd să întindă mîna după sticlă, mă mai privise odată foarte curios — nu-i mai păsa că s-a înșelat, nu voia să renunțe la ideea de a rămîne singură? —,

apoi stergîndu-și ochii cu gesturi scurte, nervoase, se furisă grăbită în cort, unde am urmat-o la puțină vreme. De fapt n-am urmat-o de bunăvoie, mă atrăsese, fusesem împins din spate, nu-mi dau seama, parcă era altceva ce-mi propusese să joace rolul unei femei ofensate că n-am înteles mai repede o chemare clară, fără echivoc, care nu mai avea nevoie de cuvinte și explicații pentru că se adresase animalului din mine, și pe o altă cale. „Îmi pare rău că nu sînt eu cel pe care-l așteptai”, încercasem să mă explic. Ea era trîntită pe o saltea cu fata ascunsă în palme. „Pe cine poți aștepta acum?” strigă ea printre lacrimi. Și latră ciinii înstia de mă înnebunese! Speriat, am privit-o ca pe nimeni altcineva; pronunțase un cuvînt care mă îngrozea și așteptam să-i văd zîmbetul victorios, ironic. „Dar dacă ea este cel care peste cîteva secunde, cînd voi intra de-a binelea în cort, se va transforma în cel ce a fost? Devenise femeie doar pentru a mă atrage!”

La lumina vie a lămpii cu spirt, inhibat de gîndul care mă fixase locului, continuam să o privesc neîncrezător, cu spaimă. Părul mare, lung, scăpat de sub basma, era risipit pe o pernă improvizată dintr-o legătură de haine; buzele întredeschise și ochii negri, mari, schițau o spaimă abia reținută încît ar fi trebuit să mă aștept ca din clipă în clipă să strige și asta mă mai liniști. Fără să pot spune ceva, m-am așezat în genunchi sau mai degrabă am căzut obosit de încordare, apoi, mecanic, mi-am apropiat o mînă de umărul ei împins ușor înainte și, cînd am văzut că nu schitează nici un gest, că nu vrea să se opere, m-am trîntit alături, lingă saltea, nu fără trîcic; ideea unei iminente metamorfoze nu mă putea părăsi, însă nu-mi mai păsa, deslămi că fac o mare porcărie imi era imposibil să mă stăpînesc, ochii ei mari, acum provocatori îmi dirijau gesturile, nu voiam să dau înapoi; deodată, după o scurtă ezitare, mîinile ei începuseră să se agite ciudat; în vreme ce buzele mă căutau, mîinile pînă atunci nehotărîte, inerte, se străduiau fără prea mare convingere să mă îndepărteze, iar eu, orb, prăbușit peste ea, nu atît dintr-o nevoie devoratoare, oarbă, cit din frică, voind să-l ooresc transformarea, îi simteam apoi picioarele încordate și catarama metalică incomodîndu-mă. Și, în vreme ce încercam s-o desfac sau să o rup, mîna ei, eliberată de greutatea trupului meu, izbi cu putere mica lampă stîrnită deasupra noastră pentru a mi se odihni apoi resemnată pe spînzare. Am dezbrăcat-o ușor, fără să se opună și, vegheate de întuneric, mîinile noastre lăcomie, lipsite de orice rețineri, începuseră un joc nebul, chinuitor și își găsiseră odihna abia cînd am simțit că nu mai existăm, că ne risipim asemeni vîntului nestăpînit care bătea în rafale scurte perctii cortului.

CÎND m-am trezit nu-mi dădusem seama unde mă aflui; totul în jur îmi era necunoscut, atîta doar că încă nu-mi dispăruse din suflet o bucurie stranie, fără nume, odihnitoare, cu gust ciudat de victorie. Nu îndrăzneam să mă misc tocmai pentru a nu pierde nimic din această senzație curioasă, neșperată la care contribuise și un vis calm, lung, din care nu-mi mai aminteam decît că alergasem neobosit print-un oras ciudat, cu vegetație luxuriantă, străbătut de numeroase canale cu ape clare, limpezi, un oras cu numeroase moschei și catedrale, cu turnuri extrem de înalte pe care, stiam, se sprijinise cindva un alt oras, suprapus peste acesta. Purtam în mine nostalgia verdului odihnitor, a străzilor largi, lumi-

noase, drepte ce se pierdeau în cîmpie, a caselor cu obloanele trase și a porților înalte făcute parcă pentru oameni cu o statură diferită de a mea, porți stereotipe, lucrate fără imaginație, pe stilii cărora erau o sumedenie de semne neînțelese, ieroglife amestecate cu mici desene reprezentînd animale demult dispărute; ele însă nu mă interesau și nici orasul acela nelocuit, suspendat, eram acolo doar pentru că trebuia să o caut, iar răbdarea îmi era pusă la încercare de aerul ce se rarefia. Mergeam din ce în ce mai greu, convins că ea este alături, însă nu mai aveam energia necesară să-mi întorc privirea și singura mea nelămurire o repetam într-una, mecanic: „Cine a avut nevoie de orasul acesta bizar, fără aer, unde oamenii nu se pot găsi, vedea?” Gîndurile amplificate de un mecanism necunoscut, le auzisem sosind din toate părțile, ele răsunau ironic însă nimeni nu venea să mă pedepsească pentru cele spuse și nici nu-mi lua tot aerul, atîta doar că nostalgia femeii a cărei înfățișare n-o mai rețineam bine devenise și mai puternică.

Mîinile, întinse cu deosebită griji în lătură, nu întîlniseră nimic și, speriat, am deschis ochii, însă cum întunericul era de neapătruns, am sărit în picioare; într-o fracțiune de secundă revăzui totul; felul în care intrasem, scenele acelea nebune, dezlătuite, alunecarea ușoară în somn vegheat de ochii ei mari pe care-i simteam deasupra mea și, fără să-mi dau seama, m-am pomenit strigînd: „Unde ești?” Și cum nu-mi răspunsese nimeni, am repetat întrebarea, însă cum simțurile încordate la oaroxism nu înregistraseră nici un zgomot, nici cea mai neînsemnată miscare, am iesit afară; luna dispăruse, iar noaptea, intensă, de nepătruns, uniformizase totul; nu-mi dădeam seama unde mă aflui și după o clipă de decuță trebuise să mă întreb resemnat: „Oare mai sînt cum am fost?”, și alunecarea grăbită a degetelor pe fată, trunchi și picioare era departe de a mă convinge. Am mai strigat de cîteva ori: „Unde ești?” și, ca desprins dintr-un cosmar, am pornit înainte în speranța că voi întîlni pe cineva care să-mi confirme dacă m-am schimbat într-un fel, dacă mai sînt eu sau, în ultimă instanță, dacă mai sînt...

Drumul pînă acasă, chinuitor, nesfîrșit i-am străbătut în fugă, terorizat de gîndul că alerg prea ușor. Mama nu dormea, îmi luase locul pe birnă, în apropierea focului. „Casa asta, îmi spuse ea firesc, de partă n-as fi fost plecat de acolo o singură clipă. Casa asta...”. Nu i-am răspuns imediat; m-am plimbat de mai multe ori prin fata ei cu pasi mici, rari, lăsînd impresia că sînt îndurerat, în realitate însă îi așteptam strigătul de uimire în eventualitatea că nu mai sînt cel dinainte. Apoi, gîndindu-mă că are privirea slabă, că lumina focului aproape stins nu ajunge pînă la fata mea, m-am așezat în genunchi înaintea ei și, cu miscări nesigure, inh'bate, i-am mingiat părul alb, fata uscată, aspră. „Nu-ți face griji, i-am spus căutîndu-i ochii, din moment ce trăim vom dreze-o noi cumva...”. „Casa asta, a repetat ea mecanic, Măcar de l-as putca duce la spital... Dacă ai stîr cit s-a chinuit cu ea... Acum, doi bătrîni...”. „Uită-te la mine, i-am spus împins de nevoie de a mai avea și această ultimă confirmare. Va fi cum a fost...”. Asigurarea mea însă nu avusese efectul scontat. „Închide și tu ochii, mi-a soptit ea printre lacrimi. Miine va trebui să pleci. Aici n-ai ce face. Și nu ți-am dat nimic de mîncare. Dar casa asta...”.

Mi-am făcut loc lingă ea pe birnă și, cu capul rezemat de peretele colibeii, privînd cerul apropiat și atît de ostil, așteptam cu neîncredere zorile.

Autori, orașe și spectacole

Tamara Buciuceanu și George Oprina
în Alibi

„ALIBI” de Ion Băieșu (București)

CITIVA confrăți se miră că Ion Băieșu e prezent, în stagiunea bucureștenă, cu trei piese „deodată”. Dacă mirarea aceasta s-ar însoți cu aceea că dramaturgul n-a fost prezent, în stagiunea bucureștenă, trei ani „la rind”, atunci s-ar putea întocmi un cont fără semne de exclamare. Ultima premieră e **Alibi**, comedie suculentă și substanțială, a cărei lansare a avut loc în țară, la Oradea.

Ce ar însemna deci o comedie substanțială — cum e aceasta de la Teatrul „Bulandra” — spre deosebire, să zicem, de o comedie superficială? Comedia substanțială ride, în virtutea comică a unei idei satirice, producând anticorpi pentru leziunile organismului social. Ea nu poate fi judecată comparativ cu tragedia pentru a se descoperi dacă e mai serioasă sau mai puțin serioasă, tot astfel cum pictura de gen nu poate fi comparată eficient și finalizat cu baletul academic, pentru a se cinsti avantajele uneia în raport cu cealaltă. Comedia își are genul ei, legile ei de acțiune și un univers autonom, urmează să se vedea cum acționează specific asupra conștiințelor și cât contribuie la bunăstarea noastră morală.

Alibi, plină de haz, cu un farmec particular al replicii și situației vesele neașteptate, aducând mereu o împrejurare nouă, ori un personaj nou care alimentează tensiunea comică, e și o predică sentimentală, ca toate comediiile substanțiale, pentru cinste și omenie. Ea infamează poltroneria, pină în zona unde și-a găsit, într-o perioadă istorică revoluționară, argumente legalizate și o metodologie. Cine citește piesa (publicată în revista „Teatrul” — într-o versiune oarecum diferită, adică mai bogată și mai mușcătoare decât e în spectacol, unde apare ceva mai sfioasă, chiar pocăită pe alocuri) observă cum sint puse abil în contradicție dorința omului prob de a-și asuma responsabilitățile faptelor sale și obișnuința de a acoperi dereglările cu false motivări; dragostea fabricată ori usuratică și simțirile adevărate; prietenia dezinteresată și bunăvoința mistificatoare, tănuind felonii. Valoarea de comediograf a lui Ion Băieșu nu stă în alcătuirea cortegiului de proști, apucați, demoni domestici, zvezeci mai mult sau mai puțin simpatici, pramații cu pantaloni sau cu fuste, aiurii floralii și delatori paraponisiți — deși schițele sale de portret au contururi viguroase — ci în ridiculizarea unui mod de viață contravenient față de cel normal în care noțiunile sunt **răstălmăcite**, uneori cu o convingere atât de autentică încât denunțătorii de profesie, de pildă, sint venați că această condiție etică execrabilă a lor nu e percepută și acceptată ca firească. O întimplare oarecare (accidentul) funcționează ca un revelator, scotind la lumină, în nuditate hazoasă, cusururi mari și mici de latență perpetuă (starea anormală) care, prin efectul unei decizii personale eroice, sint tălăcorite și răvășite. Aspirația e spre autenticitate, faptul că accidentul era fals, iar unele din metodele imaginare, și bravura eroului fără obiect, nu face decât să potențeze comicul, fără să elimine substratul amăru în realitatea lui efectivă.

Să remarcăm încă o dată că Ion Băieșu scrie comedii veritabile, nu povești întil fabricate și apoi așezonate cu umor. Organizarea subiectului e comică, satira e chiar sistemul nervos al piesei, iar anumite hipertrofii verbale sau atonii cauzate de explicitarea insistențelor benefice, sint afectivități ale musculaturii și articulațiilor de natură asimptomatică.

Voios și comunicativ, într-o tonalitate firească, susținut de citiva actori care-și

cunosc bine publicul, spectacolul pornește cu toate pinzele în vînt, călătorindu-ne prin biografiile paralele ale unor oameni care se strîng în jurul unuia ce i se pare că a greșit. Gospodina gentilă, mama grăjului, soția leonină e intruchipată de Tamara Buciuceanu cu o simplitate incintătoare, actrița punind pedala satirică exact cînd trebuie. Vecinul botanist amator și sicofant profesionist e conceput foarte incisiv de Ovidiu Schumacher, cu o fizionomie imobilă de actor al filmului mut. Eroul neliniștit, amuzat, melancolic, pornit, apoi sleit, sugerînd, la un moment dat, excelent, lehamitea absolută, e Aurel Cioranu. Li se alătură, cu convingere, Amelia Sorescu și George Oprina. Ei ne călăuzesc, toți, cu iscusință spirituală prin apele mai repezi ori mai domoale ale comediei, într-un decor cu toate locurile de joc simultane, — ca un fel de grădină de casă dintr-un tîrg vechi, cu obiecte smălțuite și denivelări — înconfortabil pentru actori, nu deajuns de sugestiv pentru spectatori, inconcludent pentru talentul constructiv și proiectiv al lui Dan Jitianu.

De la o vreme însă, corabia peripețiilor nu mai plutește cum s-ar cuveni, ba chiar se și împotmolește, pinzele se string moș lingă catarg, regizorul Cornel Todea pîrînd a părăsi itinerarul stabilit chiar de el. Intervin personaje care sesizează mai amănunțit sint doar atomi ai nucleului comic, ele rătăcindu-se pe rușe proprii, anarhice, producînd un dizgrațios efect de lăbărtare. Mihai Mereuță, actor de o deosebită înzestrare și cu haz natural, face un număr izolat, ignorîndu-și partenerii, cochetînd cu publicul, autonomizînd într-atît episodul încît un coleg își exprima mîhnirea că autorul n-a mers mai departe pe această potecă, ceea ce piesa nu demerită nici un chip. Cătălina Pintilie, semnificînd doar prin declararea identității o fiică distrată, intră și iese din scenă pe cont propriu. Lăsînd impresia a detesta fundamental circumstanțele în care se află și, iarăși, a ignora partenerii, Gelu Colceag joacă a fantast costumat ca de iarmaroc, cu totul nevesel și impropriu în mediul dat, în postură de tenor frustrat de aria principală. Ritmul scade, comedia se scufundă, o epistolă inutilă de cîntă a protagonistului, scrisă în lacrimă reținută, la lumină de abajur, pune capac unei munci scenice superficiale, necreatoare. Incoerent în această parte a sa, spectacolul dă o altă senzație decât opera literară, care e unitară și rotundă, compusă cu rigoare profesională și în ironie continuă.

Sîntem îndatorati Teatrului „Bulandra” pentru opțiunea repertorială și distribuirea cîtorva actori buni, nutrim sentimentul că regizorul Cornel Todea ne rămîne îndatorat și speranța că va dobîndi conștiința acestei creațe, în timp ce va lucra cu a doua distribuție, prevăzută în program.

„MATCA” de Marin Sorescu (Ploiești)

MATCA, admirabilul poem dramatic de mit contemporan al lui Marin Sorescu, a fost descoperit și de Teatrul din Pitești, prin efortul lecturii proprii a tînarului regizor Tîno Geirun, care l-a montat la Studio.

Furtuna exterioară, răzvrătirea elementelor, ieșirea naturii din matcă, atît de poetic figurate de dramaturg, au fost interesant metaforizate prin dispozitivul scenic de pinze nisipii pe care le ridică, le scad și le modelază, cu frînghii albe, duhuriile personificate de trei bărbați (ei sint și momiile indefinite, și unchiesii care vin la priveghi, și forțele dezlănțuite ale vîntului și ploii, și mortii care plutesc pe apele sălbătice — toți trei îndeplinindu-și cu seriozitate și aplicație multiplele roluri; se numesc Petre Tanasievici, Petre Dinuliu și Dumitru Dimitrie). Asociîndu-și talentul imaginativ al scenografilor Olimpia Damian și Bogdan Ghiță precum și fantezia muzicianului Frederich Popovici (muzician trebuie să fie, devreme ce a zămislit o ambiantă sonoră atît de adecvată — sub raport melodic, nu o-nomatopeic) și bizuindu-se pe orchestrația luminii, regizorul a propus o anume înțelegere mitologică a cadrului piesei.

Urma să-i rimeze și înțelegerea funcțiilor interioare, a femeii care naște cu credința neclintită a reintrării tuturor lucrurilor în matca lor naturală. Această dimensiune esențială a piesei a fost mai puțin relevată. Reducînd sever textul, regizorul l-a diminuat, fatal, umorul și poezia. Anecdotică lucrării nu e și conținutul ei. De aceea, interpreta Angela Radoslavescu, actriță de valoare a ansamblului, n-a putut cînta decât pe citeva din clapele marii claviaturi indicate de partitura dramatică. A făcut, — uneori cu gingășie, alteori cu stridență, pripă și spaime, — desă femeie nu intră niciodată în panică. Tatăl (Dem. Niculescu) și-a jucat frumos agonia ultimă, dar nu îndeajuns de spiritual, și nici cu fior, pregătirea de moarte, care în viziunea sorociană e un

pas cosmic dinspre pămînt spre stele. Cornel Ungureanu (logodnicul Titu Pantă — îmbrăcat ca un mire de cabaret) n-a priceput nimic din piesă, drept care a și răcnit tot timpul, făcînd rolul ininteligibil. Cele două lelițe paremiologice din prolog au apărut ca doi mascați dintr-o contrafacere artizanală a obiceiurilor de iarnă, obligînd să li se regrete prezența pe tot parcursul ei.

Ceea ce-i lipsește spectacolului e reflexivitatea. El e valid mai ales ca inițiativă și particularități ale atitudinii, creatare de principiu față de piesă, care, la fiecare reinterpretare a ei — chiar și la una mai modestă, ca aceasta, de la Teatrul „Al. Davila” — înfățișează noi și adînci frumuseți.

Valentin Silvestru

„SOMNOROASA AVENTURĂ” de Teodor Mazilu (Piatra Neamț)

DUPA mai bine de un deceniu, Teodor Mazilu își vede **Somnoroasa aventură** într-o concepție novatoare și inteligentă ca mesaj etic, într-o compoziție scenică penetrantă, nervoasă, care impune. Regizor este Nicolae Scarlat. Actorii: Eugenia Balaure, Carmen Petrescu, Dragoș Pîslaru, Mihai Cafrița și Gheorghe Dănilă. Scenograf, Vasile Jurje.

Comedia satirică reverberînd în absurd, **Somnoroasa aventură** se deschide pe scena de la Piatra Neamț printr-un generic sonor, glumesc, mușcător, „împrumutat” din arsenalul bogat al kitsch-ului cinematografic: o voce bravă anunță spectacolul, ca într-o reclamă de gen, printre fulgurații de stop-cadre, punînd dintr-o dată toată piesa sub semnul caricaturii. Deco-

rul, construit din practicabile — ambalaje de carton — se modifică permanent, la vedere, ca într-un ritual al obiectelor fără sens și fără consistență. Pe lamen-tabilele cutii sint pictate o seamă de simboluri, slogane de soțul „Nu călcați pe iarbă!” extinse către mai toate zonele existenței. Se naște o metaforă dramatică și un reper de tragedie — argumentul de discurpare al venalității ori frivolității personajelor, determinarea brutală a degenerării lor morale.

Nicolae Scarlat și, împreună cu el, actorii Carmen Petrescu și Mihai Cafrița, au curajul să refuze soluția comodă a balanței eroi buni-eroi răi și să aprofundeze universul celor două personaje tinere, alăturîndu-le lumii arghirofile a ideat-adulților, într-un mod, și artistic și ideal, coerent. Prin aceasta, logica piesei cîștigă și cîștigă forța mesajului final, apelul spre puritate și autenticitate.

Ni s-a părut, de asemenea, remarcabil profesionalismul rafinat cu care Scarlat își expune ideile scenice. Aparent banale, prea directe, metaforele scenografice au o evoluție aparte, se încarcă treptat de sensuri subtile, dimensiunea lor ideatică este în continuă devenire. Iată: cutiile de carton, la ridicarea cortinei, par a spune totul despre superficialitatea divulgată a personajelor maziene. Treptat, însă, dărimate, ridicare, reasezate, regindite, distrușe și refăcute permanent, acele cutii devin altceva, mult mai adînc, vorbind despre o instabilitate autodevoratoare, despre zădărnicie.

Intr-un bun cvintet de interpreți, un actor se impune ca o personalitate: Dragoș Pîslaru, în rolul Gherman. El joacă strălucitor o marionetă macabră, un Lucifer al cifrelor și ordinii birocratice, un cloclu împins de forțe sumbre către zburdălnicie. E extraordinar.

Eugenia Balaure interpretează convingător o iubitoare de milieuri și parazitism, cu propensiune către codoșlic. Gheorghe Dănilă, minus citeva tonuri albe, care îi diminuează ritmul și efectele, este hodorigul agitat, fariseu, în căutare de liman.

Un spectacol remarcabil.

Radu Anton Roman

Moment din spectacolul Teatrului Tineretului din Piatra Neamț cu piesa **Somnoroasa aventură** de Teodor Mazilu

Radio
Televiziune

Trăcut și prezent

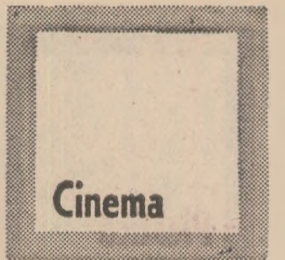
■ **Bucureștii necunoscut**, iată un ciclu t.v. care merită toată atenția. Este tipul de emisiune pentru care pleדם de mai multă vreme, emisiune în același timp informativă și înalt formativă, iar dintre argumentele ce pot fi înfățișate pe baza experienței de pînă acum ar fi: constanța programării, capacitatea redactorilor de a găsi aspecte mereu noi și interesante în cadrul temei ce unifică diferitele filme-document difuzate aici, și, în nici un caz în ultimul rînd, ideea însăși a ciclului. Ea este absolut necesară și plină de consecințe. Căci **Bucureștii necunoscut** pledează pentru o semnificativă perspectivă asupra prezentului, accentuînd, de fiecare dată, felul în care acesta este îmbogățit de semnele — uneori atît de discrete — ale trecutului. Mergem pe străzi peste care se cerne o pri-

măvăratecă și parfumată ploaie de petale și, deodată, urmărind înefabila ei cădere, ridicăm ochii în dreptul etajului I al unei case, acolo unde privirile trecătorilor nu se îndreaptă decît rareori, descoperim un minunat basorelief sau dantela îndelung cizelată a balconușului sau linia avîntată a coloanelor. Mergem pe străzi tăcute și întortocheate și casele, grădinile, vechile chioșcuri și, mai ales, molateca atmosferică ce le învaluiie, ne schimbă fic și cu puțin gîndurile. Sint case și străzi intrate în istorie, în ele au trăit oameni despre care învățăm la școală sau ale căror portrete le regăsim în Galeria Națională, sint case și străzi în care se pot filma oricînd romanul lui Filimon sau Călinescu, sint case și străzi în care au locuit oameni foarte simpli sau celebri, oameni din alte secole și din alte decenii, sint case

și străzi care, chiar în înfloritoarea lor neorînduială, au stil și personalitate — un stil pe care nu-l găsim totdeauna în dicționarele de arhitectură și o personalitate ce poate stîrni entuziasmul sau doar înduioșata simpatie —, sint case al căror interior ascunde colecții renumite sau doar obiecte simple, cu o personalitate, însă, de neconfundat. Aici, în aceste locuri, fără de care modernele noastre așezări ar fi, sigur, lipsite de rădăcini, este înglobat, printre suitoare ledere și odihni-toare linii, ceva din ființa trecutului și a oamenilor lui, oameni ce ne-au fost bunici sau părinți, oameni apropiați sau necunoscuți, gravați — toți — în memorie și gînduri. Ultimele două secvențe din ciclul **Bucureștii necunoscut**, prezentate de arhitectii Henriette Delavrancea și Radu Dudesu, au privit orașul din unghiul de vedere al celor care au contribuit real la edificarea lui. Cei doi arhitecți ne-au atras atenția asupra unor edificii și a unor picturi, iar cuvintele lor emoționate le-au evocat emoționanta lor istorie, palpitînd de culoare și de eveniment. **Bucureștii necunoscut** este o emisiune ce ar putea fi extinsă prin luarea în considerație a altor alte locuri „necunoscut”

Un film care merită să fie văzut

FLASH-BACK

Saltul

● A TRANSFORMA o călătorie efectuată în spațiu într-una efectuată în timp este un fapt comun nu numai al filmului, dar o moștenire din cele mai adânci epoci ale literaturii, incît Karel Zeman (*Călătorie în preistorie*, 1955) nu avea nimic original în premisele scenariului său. Patru copii, excedați de științele naturii învățate din cărți, o pornesc pe urmele epocilor geologice, lesirea în largul Timpului și se face printr-o pesteră hasurată verzei, ca-n celelalte filme fantastice ale lui Zeman, apoi drumul se continuă într-o barcă, pe mări și riuri prinse sub sloiuri sau innămolite tropical, după aspectul eret traversate. În fiecare zi este consumată o astfel de eră, sint întâlnite animalele ei și se perindă în fundal vegetația caracteristică. Zoo-părușile topăitoare își lasă umbra pe carioanele decorului păduros, supraimpresionate în susul imaginii unde, Jos, pe un tărîm real, micii eroi își consumă aventurile personale: se pierd și se regăsesc facil, cum numai în copilărie se întinse, descoperă grote misterioase (între care cea de la Altamira), întind cortul, desfac proviziile... Filmul este o vesnică uimire, o înaltă pînă, precucă, spre noutățile care — este evident — vor apărea pas cu pas Strigătul „Pozor!” (Atenție!) revine obsedant și totul este consemnat apoi cu sîrg în jurnalul expediției. O imbinare de irealitate terestră și de realitate romanică dă acestui film un aspect fluid, lipsit că oricui risc, dar și de orice accident.

Și totuși, succesul lui în epocă a fost remarcabil, nu numai la public, ci și la critica festivalieră (premiile repurtate la Veneția și Mannheim...). Se pune întrebarea dacă faima aceasta, azi oarecum surprinzătoare, era urmarea unei serii de succese ale autorului, reputat prin evadările sale julesverniene într-un univers de dincolo de istorie... Sau era respirația relaxată a unor generații trecute prin război și prin alte restriști, care regăseau în această peliculă gestul de copilărie necesar, supapa unui entuziasm excentric...

Ceea ce reușesc în ultimul deceniu unele filme de dintr-un prezent, al cărui teme par epuizate, realiza această călătorie în trecut, atunci, în anul 1955, filmul lui Karel Zeman.

Romulus Rusan

CEL mai sigur mijloc de a „măsura” valoarea de artă a unui film este să porțezi la două numărători. Întîi, numeri scenele-șoc, scenele-cheie, scenele-dinamitate, momentele care declanșează gânduri, socoteli, concluzii cît un întreg mic eseu de psihologie. A doua numărătoare e destinate secundelor acestei „reacții în lanț”. De pildă, cutare clipă de frumusețe și adevăr care a durat pe ecran să zicem 30 de secunde stîrnete un potop de gânduri care va dura un sfert de ceas, adică nouă sute de secunde, sau numai 5 minute, adică 300 de secunde. Am avut ocazia și plăcerea să aplic această dublă măsurătoare filmului sovietic **Român funcționarească** (tradus de noi: **Dragoste și statistică**, pentru că funcționarii de care e vorba sint, toți, cercetători statisticieni). Am văzut de 3 ori filmul, ca să pot nota toate clipele de înaltă frumusețe. Le însemnam pe toate cu creionul. Nu le puteam ține pe toate minte, pentru simplul motiv că ele erau... (n-o să mă credeți!): peste șazece! Fiecare oferă substantă pentru un studiu separat de sociologie, psihologie și morală. Iar cînd două sau trei asemenea „momente-dinamitate” evocau aceeași idee, ea era de fiecare dată evocată cu totul altfel, prin alte fapte, alte vorbe, alte obiecte, alte stiluri de prezentare; asemenea deosebite, care compun acel lucru fermecător pe care poezii îl numesc **rimă**, cînd două lucruri, foarte diferite, **rimează**, comuniază în sinul aceleiași profunde sau subtile idei. Și avem, cum spuneam, peste șazece! de asemenea cazuri în filmul nostru. Disecarea lor e pasionantă, dar ar cere o sută de pagini necu puțin. Acest film, el singur, e un întreg tratat de regie. Căci arta regiei, arta creației cinematografice, este mai ales talentul, de a inventa, în cadrul unei povești, asemenea detalii de frumusețe și adevăr.

Decamdată vreau să spun, în linii generale, despre ce este vorba. E clar că o temă, care oarecum le cuprinde pe toate, este aceea a conflictelor și în genere a relațiilor între omul nou și omul vechi. Aceste ciocniri au obiecte multiple. Adică multe cît multă este viața însăși. Printre aceste situații de dramă există una extrem de interesantă: opoziția, în viața omului, între fericirea sa publică și cea intimă. Este problema existenței personale în conflict cu activitatea socială. Uneori, viața publică confiscă în întregime orice velenități, orice ocazii de viață și fericire privată. În cazul cel mai bun, cînd omul e sincer, onest, avem pe acel fanatic al carierei, trădătorii ai vieții intime, care se pedepsesc singuri înmormîntîndu-se într-o vanitoasă existență de lobotini, făcută numai din formule, rozinci, stereotipuri, automatisme de somnambul.

REGIZORUL sovietic Eldar Riazanov (azi artist al poporului) și-a început cariera în 1956 cu un film care își va găsi replica în 1977, închizînd, ca o buclă, aceeași idee: satirizarea, dezaprobarea acestor șefi reflexo-condiționați. Primul film se numea **Noaptea de carnaval**. El avea să catapulze de la început pe autor în rîndul marilor cineaști. Eroul (interpretat de Igor Ilinski) este ironizat de tot tineretul preponderant, care va scrie, va compune un „show”, o revistă umoristică, unde fiecare „număr” e o homerică luare peste picur a gesturilor, vorbelor, ticurilor, formulelor insului. Iar toată această dramatică evoluție, toată această gravă înviere, se desfășoară în filmul nostru de-a lungul unei nepuizabile serii burlești de gaguri.

În ordinea „armoniei poziționale”, cum zic pictorii, lumea din acest film se compune din două soiuri de personaje: cele cu caracter personal: ea, el, adjunctul carierist, o colegă sentimentală care retrăiește la 40 de ani un vechi și prim amor, o secretară urîtă ca dracu, cu o faptură de iepure strîmb, deșteaptă, intrigantă, dar nu cu răutate, ci din simpla pasiune a aflării în treabă și a băgării nasului unde nu-i fierbe oala; în sfîrșit, o vulcanică tovarășă care bramburisește întregul Institut cu nefolositoarea ei „măgălaș de obștești”. Aceștia toți sint „caractere”. Opuse lor, zeci de fete frumoase, variat frumusețe, fiecare ilustrînd altfel aceași idee de ilustrație de pe o copertă de calendar. Toți acești funcționari se exprimă în ritualuri: ritualul așezării umbrelor ude, larg deschise, încurcînd uleiul printre mașinile de scris, apoi la

solire, rearanjarea frumuseții pe bază de ruj, pudră, rîmel, pensată și înglăsoară; apoi, țîșnirea ca din tun, ca o jerbă unică, în clipa cînd soneria anunță sfîrșitul zilei de lucru; apoi, alt ritual: birfa tuturorora contra tuturorora, cu o inocentă răutate, căci nimeni din acest omogen colectiv nu măsoară exact raul pe care spoutan îl tot comite. Birfit și birfitor sint înfrății într-o solidară complicitate.

Un al treilea personaj este strada. Moscova ticsită de vehicule și pietoni, un fel de țesut conjunctiv care leagă și împachetează la ore fixe acest organism implichet al oamenilor contemporani. În sfîrșit, ar mai fi și un al patrulea personaj, care oarecum ține loc de conferențiar de revistă. Este romanța cîntată între principalele capitole. Felul cum trei romanțe sint intercalate în poveste ca niște adevărate episoade, mi-a dezvăluit un interesant adevăr. Romanța de inimă albastră diferă de toate celelalte genuri pentru că e un preletesc depozit de drame anonime, de pătimiri și vise ale multimilor din toate mahalalele orașului. Hugo adora și stima mult pe așa zisii „șansonieri”. Și cele trei romanțe din filmul nostru descriu pe căldură și bun gust întreaga poveste. O poveste care povestește ca nimeni pînă acum cît de importantă e viața intimă într-o societate dominată de sentimentul obștii.

Este cert că arta cinematografică traversează azi o epocă de descoperire. Totuși, nu avem motive de descurajare atita vreme cît apar pe ecran filme ca **Dragoste și statistică** de Eldar Riazanov.

D. I. Suchianu

In această săptămînă, pe ecranele bucureștene, filmul japonez *Mă voi întoarce la Erimo* (protagoniști: Izumi Yamaguchi și Yusuke Jin)

din mari și cunoscute orase, din mici și cunoscute localități, localități asupra cărora prezentul și trecutul se adună în avalanșe, devenind timp. Acest timp, despre care citim într-un **Tratat al statorniciei**, vechi de trei secole, care a învățat toată suflarea, învățat în propria-i ruină, și se pierde alunecînd, timpul care rotește încet anotimpurile și toate cite se trec și se pierd.

■ În continuarea unor incitante debateri din presa literară, **Revista literară** radio de duminică a inițiat o utilă masă rotundă dedicată poeziei contemporane. Apreciem în mod deosebit alcătuirea sumarului cit, mai ales, selecția invitațiilor, toți, nume de prestigiu, critici și scriitori actuali.

■ Evidențiem, din nou, splendida calitate a repertoriului muzical radiofonic din această săptămînă. Urmărind programul zilnic avem împrăși prilejul să remarcăm seriozitatea și rodnicul profesionalism al redactorilor, dragostea și respectul lor pentru muzică, dar și pentru ascultătorii ei.

■ Simbătă după-amiază, **Fonoteca de aur** aniversază 98 de ani de la nașterea — la 21 mai — a lui Tudor Arghezi. Mai sint,

astfel, doi ani, și un secol va fi trecut de cînd poezia noastră modernă a cunoscut marca experien-

■ Din programul acestei seri, vă recomandăm cu multă căldură **Tele-recitalul Silviei Popovici**. Aceasta, după ce recent am urmărit cu reală plăcere **Tele-recitalul Sandei Toma**, inteligent și plin de idei.

Ioana Mălin

SECVENȚA

■ Mulți au ris la **Ruy Blas** (văzut din micul ecran), au ris în hohote, cu multă cruzime chiar, uitîndu-și propriul trecut, cînd un Jean Marais și o Danielle Darieux, el june și ea belă, le fermecau sufletele netrecute încă prin Fellini și Antonioni. Filmul acesta, de o năvitate care te poate duce la incitare dacă știi cum să o iei, merită, de fapt, anume stimă pentru adinca seriozitate cu care e în stare a citi o filă romantică. El adună atît de nerușinat toate nebuniile și imposibilitățile curentului și le povestește atît de copilăros și aiuritor, incit devine de-a dreptul simpatic. Sint absolut incintat cînd vād asemenea filme și privesc toropit, cu dulce fior de plăcere, cite un Don Salustre (de Bazan!) scrișnînd diabolic din măsele, așa cum se cuvîna la Victor Hugo. Hélas!

a. b.

Telecinema

■ CA și Togliatti — care, așteptînd rezultatele alegerilor putea să vadă într-o singură zi de cinci ori **Ghepardul** lui Visconti — Aldo Moro iubea enorm cinematograful: „...om simplu, evitînd di-neurile în oras, el prefera să întilnească «viața» prin intermediul filmului: însoțit de «omul» și prietenul său intim, Oreste Leonardi, ucis în atentatul de la 16 martie, Moro vedea filme de toate felurile, avînd atitudine deosebită a celui care se descifrează epoca, hotărît să nu se lase descifrat el însuși”. („Le Monde”, 10 mai 1978).

„Cinematograful ar trebui să fie un mijloc ca oricare altul, poate mai valabil decit altul, pentru a scrie istoria și a păstra urmele societăților pe cale de dispariție... În orice cultură, în orice civilizație, arta a avut un rol important: să dea o semnificație acelei perioade istorice, și anume o semnificație accesibilă tuturor. De la Giotto la Homer, asta se căuta: adevăratul sens al lucrurilor. În afara oricărui preocupări didactice. Azi, arta, mi se pare, a pierdut acest rol. Toate ar-

Montaj de actualități

tele... Azi, arta este plinsă sau cruzime. Nu există altă măsură: sau plinsul sau un exercitiu absolut gratuit de puțină cruzime... Sintem produsele istoriei noastre. Or, noi nu cunoaștem din istorie decît date, imaginerii, fantezii. Să încercăm s-o cunoaștem... Am o încredere imensă în umanitate și în vrea să înțeleg din ce cauză s-au făcut unele lucruri mai degrabă decit altele... Nu mă supăra niciodată pe cei care apără o idee; mă mîhnesc doar cei care n-au puterea să afirme o singură idee... Adevărul este că în epoca noastră există multe laboratoare pentru studiul creierului... dar prea puțini interactivi... Nu cred că există o bucurie a gândirii decit aceea de a gândi și mai cred că — dacă oamenii li s-ar da posibilitatea — această bucurie s-ar putea răspîndi foarte repede... Publicul e atît de puțin respectat incit chiar atunci cînd vede că e respectat profund, el se simte pierdut... Nu pot deveni adult dacă nu te decizi să cheltuiești singur pe o idee... Neorealismul meu

personal nu e altceva decit o poziție morală cuprinsă în trei cuvinte: dragostea de aproape”.
A murmură de aproape”.
ta, azi, lăsînd o clipă filmelor, ghilimelele și cronologiile deoparte, idel din Rossellini la mormintul unui italian prins între bucuria de a gîndi și un exercitiu de o maximă cruzime, mi se pare o datorie de cineast, o slujbă în memoria unui cinefil. Și dacă veți reciti, cum s-ar cuveni, acest montaj — cu acea liniște a curiozității satisfăcute de a fi aflat „cine a spus asta?” — veți descoperi vitala convergență a dramei „din” spectator și „din” artist, tensiunea premonitorie enunțată cîndva, cu un sfert de veac în urmă, de același Rossellini care cu genul său neorealist a schimbat o fată a Italiei de care Moro a tinut, incontestabil, seamă: „Ceea ce e uimitor, extraordinar, emotionant în viața omului este faptul că marile gesturi sau marile fapte se produc în același fel, cu același ecou ca micile întâmplări normale ale vieții”.

Radu Coșau

TANASIS FAPPAS : Portret de fată

„Galeriile de artă”

PREZENȚĂ discretă, constantă și de o particularitate a tonului pictural ușor de sesizat, **Tanasis Fappas** reprezintă, fără îndoială, un „caz” interesant prin orizontul artei sale. Ne convinge încă o dată de acest lucru expoziția sa de la „Galeriile de artă ale municipiului București”, demonstrație din compunerea căreia nu lipsesc elementele de concepție și stil, deduse din același univers spiritual unic și unificator.

Grupindu-și lucrările în șase cicluri tematice explicit definite în intenționalitatea lor intimă, de esență, artistul afirmă consecvența preocupărilor concentrate în jurul unei prezențe autoritare, arhetipale, plurivoce sub aspect simbolic — cea a feminității ca principiu — oferindu-ne implicit și cheia unei lecturi adecvate. Fi-rește, receptarea imaginii și a mesajului intrinsec, nu o dată conținut într-o metaforă complexă, se realizează printr-un pro-

ces logic și simplu, pentru că figurativul poetizat propus de artist oferă acel coeficient de certitudine de la care poate începe procesul nuanțat al descifrării sensurilor multiple. Privitorul, subiect activ în cazul oricărei arte ce depășește prin premisa ideatică stadiul contemplării amorse, parvine la conținutul sintagmei expresive în primul rind datorită implicării în fluxul afectiv degajat de fiecare lucrare, de întregul ansamblu conceput ca o articulare omogenă de situații subordonate unei finalități unice. Apoi, firește, utilizând semnele unei morfologii explicit formulate și organizate într-o sintaxă logic accesibilă, el devine un participant avizat și sensibil la scenariul misterului benefic și solar ce se desfășoară în fața sa, ritual peren și elogiu adus principiilor vitale, valorilor de puritate spirituală și de concretețe ideală, dimensiuni ce domină pictura lui Tanasis Fappas. Operind cu același element simbolic, devenit o constantă a concepției antropocentrice, și recurând la adjectivul unor repere ce se instituie ca proiecții ale unei aspirații latente și difuze către modelul spațiului-matrice mediteranean, generator de fer-voare și măsură, artistul realizează de fiecare dată situații picturale noi, în interiorul unei calme și senine rostiri, amestec de gravitate și rafinament, de grație și monumentalitate. Stăpînind secretul punerii în pagină după subtile și severe legi, desenînd cursiv și cu fermitate siluete fluide și gracile, Fappas mizează, totuși, pe culoare ca pe o componentă esențială a picturii sale, aducînd particularitatea acordurilor tonale ce îl caracterizează. Căldura gamelor gândite în dialoguri ce implică lumina și atmosfera, matitatea culorilor conferind lucrărilor o tactilitate de frescă antică, practicarea picturii deschise, în sensul aceluși non-finit ce invită suportul la un rol pictural, autonomia valorilor cromatice succesiv articulate și utilizate pentru funcția lor simbolică — albul, roșul, albastrul, ocrul auriu, aduc ecouri de somptuozitate bizantină — sînt tot atîtea componente ce dau relief particular artei lui Tanasis Fappas. Prin ele, prin lumea ideilor și sentimentelor, artistul rămîne o prezență mediteraneană funciar integrată spațiului nostru printr-o firească și logică osmoză, realizată în virtutea apartenenței la un același ideal umanist de echilibru și soarelitate, de respect pentru realitatea pleneră și benefică, pentru existență.

„Simeza”

● DESCINZIND din linia tradiției picturale stabilite în datele sale de conținut și limbaj prin atașamentul față de culoare și formă, cu implicarea sentimentului panteist și a logicii structurative presupuse de formula figurativă, **Vasile Melica** și-a propus de la bun început sondajul pe verticala problemelor ce îl pasionează, renunțînd deliberat la investigația pe

orizontală preocupărilor diverse și mereu mobile ce agită epoca modernă. Odată fixat acest program de atelier, artistul l-a urmat cu o consecvență demnă de respect, ajungînd la rezultatele grupate astăzi în omogena expunere de la galeriile „Simeza”, ilustrare a pasiunii pentru temă peisajului, pentru natura abordată ca sursă picturală virtuală, dar și ca posibilă recuperare a sentimentului de cosubstanțialitate, necesar echilibrului spiritual al omului modern. Operînd în acest teritoriu de structuri certe, bine definite în starea lor de existență materială, dar capabile simultan de o infinită și nuanțată sensibilizare prin implicarea propriilor reacții afective, propuse apoi și privitorului, **Vasile Melica** pornește totdeauna de la o situație figurativă concretă, stimul și reper al transcrierilor în scară picturală, operînd grupări de forme și interpretări cromatice în spiritul presupus de modelul ales. **Vigoarea** pensulației generoase, cu tușe largi ce dau relief suprafeței, reținînd lumina și modelînd-o, atenția acordată materialității fiecărui fenomen, un cert simț al volumului și al integrării sale în spațiul unei compoziții atent echilibrate fac din fiecare piesă o articulare expre-

sivă de elemente picturale. Cromatica, instaurată ca dimensiune activă și unificatoare, afirmă primatul acordurilor tonale surdinate, preferința pentru dominantă gravă, în gamă, exaltată de cite un accent cu funcție de centru optic și emoțional, dezvăluindu-ne pregnanța unui climat liric, elegiac și chiar romantic, detectabil în intimitatea structurii imagistice. Atent la nuanțe, fără să renunțe la sugestiile motivului urmat cu o relativă fidelitate, artistul restituie nu numai imaginea-analogon, ci și o certă calitate de implicare afectivă, umanizînd peisajul și transformîndu-l în stare de spirit, mai ales atunci cînd libertatea și spontaneitatea gestului pictural tranșant deschid orizontul unei noi expresivități, dincolo de reținerea atmosferei și a sentimentelor telurice, deseori prezent. Capabil de formante picturale într-un cîmp stilistic acreditat definitiv, **Vasile Melica** se dovedește nu numai un profesionist al legilor ce guvernează arta, ci și un poet al formei, culorii și luminii, în sensul pur al noțiunii, acela de creator al unui univers

Virgil Mocanu

TANASIS FAPPAS : Portret

IASI:

Al cincilea Festival al muzicii românești

● CEA de-a cincea ediție a „Festivalului muzicii românești” de la Iași ne-a apărut cu o complexitate de manifestări sporită față de trecut — și această diversitate a formelor și lăcăsurilor de răspîndire a culturii muzicale naționale se dovedește cu deosebire atractivă și inspiratoare. Înainte de a veni la Iași, de astă dată, aveam unele temeri „acustice” — să le spunem — dat fiind că nu știam dacă Sala Teatrului Național „Vasile Alecsandri” se va dovedi adecvată desfășurării concertelor simfonice (sala obișnuită a Filarmonicii se află încă în reparare). Ei bine, se poate spune că uităm să măsurăm după criteriile obișnuite fidelitatea auditivă raportată la calitatea prestației interpretative, dat fiind că frumusețea sălii, ambianța pe care o creează, compensează din plin ceea ce ar putea lipsi în amploare sau molicene sonoră. De altfel, la Iași se dovedește încă o dată că Festivalul înseamnă, este adevărat, festin al artelor; dar înseamnă în același timp și un climat aparte, ceea ce se petrece în sălile de concert și de spectacol îmbinîndu-se cu emanația sufletească a locurilor, care aici este deosebit de pătrunzătoare.

Concertul inaugural al Festivalului ne-a adus bucuria constatării reiterare a aceluși flux de emoție care se stabilește între remarcabilul șef de orchestră și animator

al întregii vieți muzicale ieșene **Ion Băciu** și formațiile Filarmonicii „Moldova”. Componistic vorbind, satisfacția cea mai deplină a fost aceea a audierii testamentului simfonic al lui Paul Constantinescu, **Triplul concert pentru vioară, violoncel, pian și orchestră**, cu contribuția unei excelente triplete solistice (**Daniel Podivovschi, Ștefan Zărnescu, Victoria Ștefănescu**). Am ascultat, pentru prima oară, oratoriul **Arcade peste timp** al unuia din valoroșii promotori ai școlii componistice ieșene, **Anton Zeman**. Cele mai grăitoare episoade ale lucrării sînt fecundate de seva melosului popular străvechi și a scilipirii ritmice a jocului (**Rodul, Bucuria rodului**). Altciori, fundalul sonor alunecă în ilustrativism; în orice caz, se cuvine gîndită mai îndelung relația muzică—recitare, așa ca să nu cădem în convenție și banalitate. În ce privește pe **Valentin Gheorghiu**, am apreciat eforturile sale componistice din **Simfonia a II-a**, dar cu cit mai mult l-am admirat seara următoare în postura sa primordială, cea de interpret, distilînd la pian substanța prețioasă a unor geniale lucrări de Enescu! Împreună cu **Ștefan Gheorghiu**, aflat într-ună din seriile sale inspirate, el ne-a reamintit de splendoarea intimă a **Impresiilor din copilărie** și a **Sonatei a treia**, muzică de covârșitoare emoție rostită în șoaptă — și parcă de aceea și mai mer-

gătoare direct în suflet. Remarcabilă și **Martha Kessler** în **Cinteclele Clément Marot**, ce ar fi părut la o privire superficială că l se potrivesc mai puțin.

Alcătuit după criteriul maximei atractivități, concertul Orchestrei simfonice a Radioteleviziunii, dirijat de **Iosif Conta**, a fost în fapt de o calitate muzicală remarcabilă, începînd cu poetica tîlmăcire a **Rapsodiei a II-a** de Enescu și dovedind că unele pagini contemporane (**Rogalski, Capoianu, Gh. Dumitrescu, Olah**) pot rivaliza în popularitate cu orice piese clasice. O mențiune specială pentru noblețea lirismului vocal al **Marei Slătinaru** în liederurile, pline de parfum evocator, ale lui **Alfred Alessandrescu**. Excelentă aci, ca și în concertul inaugural, contribuția corului „Gavriil Musicescu” (dirijor **Ion Pavalache**).

Iașul are astăzi o adevărată școală de interpretare camerală, de prim ordin. Exponentul ei principal este **quartetul Voces contemporaneae**, care ne-a dăruit o dimineată de muzică românească de mare substanțialitate: intensitatea expresivă unită cu economia mijloacelor (**Mihail Moldovan**), ingeniozitatea în nasterca unui coral, cu rezonanțe organistice, din melodia unui cîntec revoluționar (**Vasile Spăfărelu**), povestirea muzicală plină de cordialitate (**Dumitru Bughici**) sau consecvența coordonatelor stilistice lirico-baladeste (**Wilhelm Berger**) au fost toate slușite cu o măiestrie matură. Ne-a bucurat să ascultăm aceeași formație și în cadrul cenealului „Lupta cu inerția” de la **Întreprinderea mecanică „Nicolina**”, unde **Jocurile** lui **Sabin Pautza** au răsunit ca la ele acasă. De altfel, **Sabin Pautza**, care ni s-a revelat și ca un dirijor de mare interes, în fruntea orchestrei de cameră a Conservatorului „George Enescu”, este una din flăcăurile cele mai vii ale muzicii ieșene: spiritual, de o mobilitate sufletească atasantă, captivează în fiecare piesă pe care o tîlmăcește (**Enescu, Bartók, Silvestri**) sau o compune (**Laude-le, desfă-**

țare de culori timbrale mirifice, prezențate de ansamblul „Musica Viva”, dirijat de **Vincente Tușcă**.) Școala instrumentală ieșeană a apărut în plină lumină chiar și într-un cadru aparent mai modest, în frumosul medalion **Paul Constantinescu** prezentat de inimoasa lectoră **Paula Bălan** la biblioteca „Gh. Asachi”: între toate, subliniem o remarcabilă înfățișare a **Sonatei bizantine**, de către violoncelistul **Alexandru Moroșanu**.

Muzicienii din Cluj-Napoca și în speță formațiile reprezentative ale Conservatorului „Gh. Dima” au avut o contribuție substanțială la manifestările Festivalului. Repetăm admirația noastră pentru puritatea indicibilă a redării muzicii corale inspirate de folclorul tradițional de către **Capella Transilvanica** dirijată de **Dorin Pop** (mai ales paginile lui **T. Jarda** și **A. Pop**): meritorie și prestația orchestrei „Dinu Lipatti” sub conducerea lui **Casius Barbu**, cu o excelentă versiune a **Concertului pentru coarde nr. 1** de **Sigismund Toduță**.

Spectacole de teatru liric oferite de Opera Română din Iași (**Răscoala** de **Gh. Dumitrescu**, atractivul „musical” **Cu toate pinzele** sus de regretatul **Ștefan Lory**) și de un colectiv oaspete — opera din Stara Zagora — care a adus mesajul, la această sărbătoare a muzicii românești, al școlii muzicale bulgare reprezentate de lucrarea lui **Marin Goleminov Ivailo**, au întregit manifestările festivalului.

Expoziții de carte muzicală și disc, de vechi documente ale vieții muzicale ieșene, simpozioane și întâlniri cu creatorii și muzicologii (de la București a participat o delegație puternică a **Uniunii Compozitorilor**) au dat Festivalului o multitudine de aspecte apreciabile. Pentru viitor, s-a preconizat o însemnată sporită dată muzicii vechi și în același timp neapărat necesara oglindire mai pregnantă a șantierului componistic actual.

Alfred Hoffman

Misiunea unei generații

TIPĂRIREA discursului de recepție la Academia Română rostit de D. D. Roșca, cuprinzând un elogiu al operei și personalității lui Mihai Ralea, și apariția în limba franceză a „Existenței tragice”, tradusă de autor însuși. (Ed. Academiei, 1977), au reactualizat în conștiința noastră o idee mai veche, rămasă până acum insuficient valorificată: afinitățile între operele celor doi gânditori și semnificația exemplară a activității lor pentru destinele culturii române.

Când Mihai Ralea publica în „Viata românească” din 1928 textul său programatic **Misiunea unei generații**, replică energică la ideologia mistică și antidemocratică a „noii generații”, nu știm dacă cineva s-a gândit să-l integreze pe D. D. Roșca printre protagoniștii mișcării intelectuale în numele căreia vorbea Ralea. Este adevărat că tânărul filosof ardelean își tipărise până atunci mai ales în „Viata românească” textele sale redactate la Paris și că se simțea între spiritul „Vieții românești” și propria sa producție intelectuală putea fi identificată (dacă nu ar fi să ne gândim decât la remarcabilele **Scrisori din Paris** îndreptate împotriva lui Marințiu și a neotomismului). O lectură retrospectivă atențată a textelor ar învedera însă între **Existența tragică** a lui D. D. Roșca și **Exilarea omului** a lui Mihai Ralea nu putine similitudini profunde de atitudine și ar justifica din plin integrarea celor doi gânditori într-o familie comună de spirite.

Existența tragică, apărută în 1934, sinteză filosofică originală în care se întretes consideratii de ontologie, de teoria cunoașterii, de etică și de estetică, înscamnă însă mai cu seamă un moment capital în constituirea eticii românești. „Generația noastră, dacă își simte vreo chemare — scria Ralea în textul său din 1928 — va trebui să dea lupta pe terenul etic. Va trebui să combată cu disperare bizantinismul, fanariotismul, siretenia, pehlivănia, scepticismul trivial și jovialitatea zeflemistă... Revendicăm pentru onoarea acestui popor puțin sentiment tragic al existenței și puțin amarăciune conștientă, în locul opreței sinistre care ne macină energiile cu veselă indiferență și nesimțită inconștiență. Cu alte cuvinte, să creăm o etică românească”. Năzuința imperativă formulată de Mihai Ralea avea să-și găsească o primă încarnare memorabilă în cartea tipărită citiva ani mai târziu de D. D. Roșca, a cărei idee fundamentală se afla într-o surprinzătoare consonanță cu programul lui Ralea.

Critica pozitivismului și a determinismului mecanicist i-a unit de la început pe cei doi gânditori. Mihai Ralea se sprijinea de altfel explicit pe tezele lui D. D. Roșca despre temporalitate ca dimensiune constituțională a lumii — care ar lăsa loc prin definiție problematicului și inițiativelor imprevizibile —, în studiul său **Ideia de timp în conștiința modernă (Reflecții în marginea lui Einstein și Bergson)**, tipărit în „Viata românească” din 1924. D. D. Roșca la rândul său citea cu mare elogiu în **Existența tragică** tezele lui Ralea despre vocația omului de a-și depăși condiția sa pur biologică și de a întreprinde acțiuni gratuite, „absurde” în raport cu logica imediată a fiziologiei animale, singurele însă care ar conferi actelor sale sigiliul adevăratei **humanitas** (cf. p. 124, nota). Este oricum semnificativ că singurii critici și gânditori români pe care D. D. Roșca îi remarcabil și-i citează în spiritul tezelor lui Ralea și D. I. Suchianu, urmașii lui Ș. Ibrăileanu la conducerea „Vieții românești”: definiția de D. I. Suchianu privind proslite, ca o hipertrufie a funcțiilor realului și ca o victorie a spiritului grezar asupra inițiativei individuale și a gândirii proprii, trezea pe bună dreptate ade-

Mihai Ralea

D. D. Roșca

zarea unui spirit inclinat către un non-conformism structural.

Problemele rațiunii practice, în accepția kantiană clasică a termenului, au stat mereu în centrul reflecțiilor lui D. D. Roșca. Originalitatea fecundă a cărții sale de sinteză filosofică rezidă însă în ampla încercare de a funda atitudinea etică pe o vastă dezbateră de idei cu caracter ontologic și epistemologic. Ireductibilitatea valorilor și a activității axiologice a conștiinței este întemeiată pe o reprezentare determinată asupra raporturilor între conștiință și existență. D. D. Roșca va căuta în însăși substanța metafizică a lumii și în inserția specifică a conștiinței în devenirea universului explicația libertății umane și a creației de valori. Simpatia sa simultană pentru autori atât de deosebiți, spre a nu spune cu totul opusi, ca Blaise Pascal și G.W.F. Hegel, se explică prin descoperirea unor motive comune ale celor doi gânditori: critica raționalismului dogmatic, năzuința către o logică a individua-lului, a contingentului, a dinamicii, volința de a suprima hiatusul între **mundus phaenomenon** și **mundus noumenon**, acordând locul cuvenit funcțiilor afective ale spiritului.

Eroziunea la care filosofia modernă a timpului, a devenirii și istoricității, considerate ca dimensiuni constitutive ale lumii (de la Hegel la Bergson) a supus tiparele determinismului clasic și s-a părut auto-rului **Existenței tragice** un punct de scrie în solid pentru a preconiza o filosofie a invenției și creativității umane. Recriminările împotriva mecanicismului și a raționalismului dogmatic sint dictate de un motiv primordial etic: o lume în care ar domina decalpa previzibilitate nu ar mai lăsa loc incertitudinii, neliniștii creatoare, tensiunii problematice, riscului și aventurii metafizice. O actualitate dintre cele mai vii are critica îndreptată împotriva tezei hegeliene (dar care va reveni, sub o altă formă, și în neopozitivismul contemporan) cu privire la caracterul **coextensiv** al realității în raport cu gândirea, al cărei coro-

lar este eliminarea ideii despre eterogeneitatea relativă între gândire și existență. **Existența tragică** a formulat cu o îndrăzneală premonitoare teza caracterului prin definiție **neomogen** al unei realități bozată stratificate și diversificate, respingând energie pretentivele reductioniste ale unui raționalism cu veleități omnipotente.

CRITICA simetrică îndreptată de filosoful român împotriva determinismului mecanicist și a finalismului, împotriva materialismului metafizic și a spiritualismului, urmărea un scop demistificator în plan antropologic și moral: să zdruncine definitiv credința într-un progres rectiliniu și uniliniar al lumii și să atragă atenția asupra primejdiilor care pândesc perpetuu cuceririle civilizației umane, trezind sentimentul unei fecunde incertitudini și al unei imense responsabilități pentru destinele ei. Tocmai fuziunea armonioasă între considerațiile cu caracter ontologic sau epistemologic, cele despre „urzeala substanțială a lumii”, și cele cu caracter moral, conferă până astăzi **Existenței tragice** o mare putere de iradiazare intelectuală. Tensiunea între puterea de cuprindere a minții umane, articulată în categoria „rationalității”, și caracterul infinit al realității, cu corolarul: caracterul nefinit și „provizoriu” (într-o accepție mai înaltă) al instituțiilor civilizatorii, expuse surprizelor, contingentei și imprevizibilului din imanența realului, îi îngăduie lui D. D. Roșca nu numai să evidențieze „caracterul inegal al dezvoltării sociale” (ca să folosim o expresie marxistă), dar și să dezvăluie rădăcina sentimentului pe care îl considera cel mai profund în adâncurile ființei umane: **neliniștea metafizică**.

Obiectul privilegiat al meditațiilor gânditorului român îl formau activitățile conștiinței care depășeau sfera adaptării imediate la exigentele realului: cele considerate „inutile” și „gratuite”. O polemică perpetuă împotriva utilitarismului și pragmatismului străbate scrierile sale. Morală randamentului, eficacității imediate și a profitului, capitularea în fata „dezavualizării” existenței umane, erau dezavuate în favoarea unei etici a sentimentelor superioare, „inutile” și „gratuite” din unghiul de vedere al autoconservării și securității. D. D. Roșca a pus energie în valoare vocația omului de a-și propune scopuri care depășesc interesele sale imediate, mergând chiar până la sacrificarea de liberatată a acestora, în favoarea unor care vizează interesele spetei umane în integralitatea ei: saltul de la **homo faber** la **homo sapiens** și apariția unui **uomo universale**, ca rezultat al unui asemenea salt, sint teme de predicție ale gândirii sale.

Apropierile de Mihai Ralea devin în acest punct frapante. Se cunoaște interesul extrem arătat de Ralea formulei unui gânditor german, reluat de Max Scheler: omul este cel care poate spune **nu**, cu alte cuvinte aptitudinii funciare a omului de a-și depăși condiția omă. Ideea aparent paradoxală conditie dată de Scheler „animal absurd”, care își poate impune atitudini cu totul dezinteresate, în răspăr cu interesele sale imediate, nu putea să nu trezească consensul entuziast al lui D. D. Roșca. Un incoercibil idealism moral îi unea pe cei doi gânditori.

D. D. Roșca își concentra atenția asupra acelor conduite umane care vizau condiția umană în totalitatea ei, independent de

utilitatea lor imediată, văzând în ele titlul de mindrie și gloria ființei umane (contemplatia dezinteresată, cunoașterea pentru cunoaștere, cultul artei ca atitudine spectaculară în fata lumii, interogațiile cu privire la „sensul existenței”, gratuite în raport cu interesul imediat). Mihai Ralea elogia la rindul său în „Ceca ce e nobil”, capitolul culminant al **Exilării omului**, sfânta insatisfacție față de realitatea prezentă, frenezia de a cuceri imposibilul, indiferența la recompensă și insensibilitatea la sancțiune a omului nobil. Aversiunea față de cei „tari” și „destești”, profitori invincibili ai circumstanțelor imediate, și elogiul „răsturnării raporturilor de forță” existente, în favoarea altora mai drepte și mai umane, întrezărite în ceata viitorului, erau deopotrivă leit-motive ale scrisului celor doi gânditori democrați. „Primatul spiritualului”, formula pe care a cultivat-o cu ferocitate și Camil Petrescu, era celebrat explicit de D. D. Roșca și implicit de Mihai Ralea.

Originalitatea gândirii lui D. D. Roșca se exprimă în faptul că din observarea **fragilității** constitutive a unor asemenea valori, dacă le judecăm în perspectiva caracterului prin definiție non-teleologic al mersului lumii, nepăsător în multiplicitatea tendințelor lui eterogene față de triumful valorilor, el nu scoate concluziile defetiste ale unei „filosofii a absurdului”, ci cele tonice ale unei morale a **rebeliunii** și **eroismului intelectual**. Tensiunea lunei pentru impunerea „gratuitului” și „inutilului” i se pare singurul răspuns demn față de morală „omului-automat” și a pragmatismului vulgar. Neliniștea metafizică a existenței tragice are rolul unui imens catalizator în acțiunea de a impune lumii un „sens uman”, împotriva acțiunii corosive a iraționalului și absurdului.

MORALA tragică și eroică preconizată de D. D. Roșca, străbătută de suflul unui activism inflexibil, avea la bază credința indestructibilă în **universalitatea valorilor umane**. Stima față de originalitatea diferitelor culturi nu-i împiedica să afirme existența unei ierarhii în dezvoltarea lor: superioritatea culturii grecești asupra celei indice și se părea incontestabilă datorită emancipării totale a inteligenței și gândirii ratiionale de reziduurile mitice în cultura elină (cf. studiul **Minune greacă** în vol. **Linii și figuri**). Teoria spengleriană a autarhiei culturilor, inclusiv fundamentul ei teoretic: condiționarea stilurilor culturale de o sensibilitate spațială specifică erau categoric respinse. D. D. Roșca nu putea accepta izolarea provincială și claustrarea zonală a culturilor, deoarece ar fi făcut imposibile comunicarea și asimilarea necesară a valorilor superioare create de alte culturi. Fatalismul spenglerian, ca și teoria „pseudomorfozei” (denunțarea influențelor culturale ca „grefe” artificiale pe un organism autonom), îi repugnau unui partizan programatic al universalității valorilor umane superioare. Conceptul de **uomo universale** dicta și polemica lui D. D. Roșca împotriva „noii sofistici” cultivate de Nae Ionescu și de discipolii săi: audiența de care se bucura conceptul de „viață” în rindurile celor influențati de **Lebensphilosophie** i se părea suspectă, dacă nu cu totul nefastă, deoarece ea ducea la subordonarea valorilor intelectuale celor vitale și utilizare, cind raportul firesc și necesar i se părea a fi exact cel invers. Primatul civilizației și al rațiunii universale era celebrat de D. D. Roșca fără echivoc în studiile sale din timpul celui de al doilea război mondial. Se cuvine să profităm deopotrivă în cel mai înalt grad faptul că, opunându-se categoric oricărei resurrecții a tomismului, în care vedea un anacronism filosofic. D. D. Roșca a fost singurul gânditor român care a preconizat, în anumite limite, o renastere a hegelianismului, văzând în filosofia hegeliană un ferment încă foarte viu pentru progresul filosofiei contemporane.

Este aproape inutil să subliniem cât de apropiate erau multe din asemenea idei și atitudini intelectuale de cele susținute de Mihai Ralea. Critica îngustimii provinciale și promovarea europenismului ca ferment de civilizare au fost și leit-motive ale activității lui Mihai Ralea în perioada inter- și postbelică. Nimic nu-i uneste însă mai mult pe cei doi gânditori în plan filosofic decât analiza **genezei valorilor**. Mihai Ralea plănua să scrie o lucrare „Obsta-col și infinit”, deoarece convingerea sa profundă era că **obstacolele** sint adevăratul impuls stimulator al creației de valori. D. D. Roșca a descris admirabil în paginile finale ale **Existenței tragice** caracterul prin definiție **problematic** al existenței umane, natura riscată și aventuroasă, în sensul superior al cuvintului, a oricărei creații de valori superioare. Primejdia periclitată a demolitiei, care instoteste orice inițiativă îndrăznească de a înstaura unor valori non-conformiste, nu era însă considerată de autorul **Existenței tragice** un factor de descurajare: ca și Mihai Ralea, mai târziu, D. D. Roșca va privi dificultatea ca un moment constitutiv al creației axiologice și va elogia protestul împotriva „existențului” și tensiunea luptei eroice ca adevăratele însemne de no-blete ale ființei umane.

N. Tertulian

PETRE VULCĂNESCU

■ PE Petre Vulcănescu l-au plins mai întâi păsările cerului și ramurile înfrunzite ale copacilor. În aceea mohorâtă zi de 12 mai, din această primăvară tîrzie, cînd Petre Vulcănescu s-a desprins dintre noi, dureros de devreme, vămile văzduhului s-au desferecat și plînsorile nemărginirii pogorau într-o ploaie sfîșietor de tristă. Pe Petre Vulcănescu l-au plins mai întâi fantasmalele zării și intruchipările naturii pentru ca, fără de vina nimănui, în clipa tragică a săvîrșirii din viață, nimeni din cei dragi lui nu s-a aflat lîngă el ca să-l asculte ultima șoaptă, ca să-i soarbă ultimul suspin, ca să-i închidă ochii visători, ca să-i depună pe fața lui

încrustată de suferință sărutarea din urmă.

Petre Vulcănescu a pășit în lumea neființei tăcut, discret, modest și blajin, așa cum a fost în întreaga sa existență. Pe cit de zbuciumată i-a fost viața, pe atât de liniștită i-a fost încetarea generoasă și sfîrtecatei sale inimi, dăruită jocurilor inmiresmate ale culorii.

Pe Petre Vulcănescu îl plingem ca om, ca prieten și coleg, dar îl plingem deopotrivă și ca artist, ca eminent grafician și împătimit creator al cărții frumoase. De mai bine de două decenii el și-a doruit talentul, fantezia, naftile de trudă și de veghe, zilele de căutări și frămîntări împodobirii cărții românești cu cele mai alese flori ale gîndu-

lui și sensibilității neamului din care a făcut parte. Dacă cititorul de pe meleagurile noastre și de peste fruntarii a avut bucuria să-și incinte spirital, mîngîind cu miinile și cu privirea cartea superb arcuită din culori și linii, aceasta s-a datorat și strădanilor mereu înaripate ale lui Petre Vulcănescu.

Noi, editorii, deopotrivă cu cititorii, îi aducem lui Petre Vulcănescu un ultim și devotat omagiu, prinso de recunoștință pentru nobila sa strădanie de a înfrumuseța cartea românească.

Carte frumoasă, einstită fie memoria celui ce s-a dăruit într-o izbînda ta!

TEODOR VARGOLICI

Arta veche coreeană

S E poate întâmpla ca, privind un exponat aparținând multimilenarelor arte coreene, să nu putem distinge, din prima clipă, ceea ce constituie nota sa specifică, fiind mai degrabă tentați a-l integra în contextul general al artei extrem-orientale. Dar dacă vom privi cu atenție acest obiect în peisajul autohton din care face parte integrantă, vom descoperi cu ușurință proveniența sa specific coreeană, chiar dacă specialiștii nu au definit încă toate caracteristicile tehnice ce-i conferă unicitatea. Tot ceea ce a fost creat, în domeniul artistic, în Coreea, «Țara dimineților liniștite», este rodul a nenumărate generații de artiști, în parte anonimi, conștănți, în istorie, cu opera lor, artiști ce s-au aflat într-un permanent contact cu marile grupuri etnice învecinate. Dificultățile apar atunci când vrei să compari arta coreeană cu cea a continentului nostru, căci, în Europa, am fost obișnuiți cu o mai mult sau mai puțin strictă delimitare între «arta pură» și cea «aplicativă», între arta profesionistă și cea populară. În tot Extremul-Orient, însă, aceste distincții își pierd orice valabilitate, funcționând doar criteriile mai «de adâncime», legate de structurile profunde ale creației. Pe de altă parte, cunoașterea artei coreene este strins legată de cunoașterea istoriei acestui popor, căci un curent artistic a fost întotdeauna contemporan cu o mare perioadă de eflorescență economică și socială a țării», afirmă, în prologul lucrării (apărută la Praga, în 1962) **Arta veche coreeană**, Werner Forman și Jaroslav Barinka, eminenti specialiști în cultura și arta Extremului-Orient.

Aprecieri ce se regăsesc în afirmațiile criticului de artă Godfrey St. G. M. Gompertz, care afirma: „Este extrem de interesant de văzut cum cultura și arta coreeană, primind, în aproape toate perioadele sale de evoluție, influențe din marile zone artistice învecinate, și-a dezvoltat continuu caracteristici specifice, depășind faza influenței pentru cea a unei asimilări în cadrul sensibilității artistice proprii... Și este semnificativă, în acest sens, arta epocii Koryo, care, pe plan istoric, corespunde secolelor X—XIII, secole de mare înflorire economică, socială și spirituală a Coreei, reunită, în acea vreme, într-un regat unificat... Astfel, în anul 1123, un învățat chinez, Hsu Ching, care însoțise în Coreea un ambasador al regatului Sung, a făcut o foarte vie descriere a țării, text ce s-a păstrat, din fericire, până în zilele noastre. El nota, mai ales, faptul că ceramiștii coreeni se aflau în mare progres în ultima perioadă și se arăta extrem de surprins de noutatea motivelor ornamentale folosite, motive de o discreție și stilizare desăvârșite, precum și de calitatea cu totul deosebită a porțelanului colorat în verde închis sau verde strălucitor. (Trebuie să adăugăm că epocii Koryo îi corespunde perioada de maximă dezvoltare a artei porțelanului, cea care a făcut ca operele artistice coreene să devină rețede celebre în întreaga lume, opere ce aveau să exercite o influență durabilă asupra artei similare japoneze). De asemenea, învățatul chinez nu conținea cu laudele adresate meșterilor coreeni ai timpului, maeștrii ai artei «intarsiilor» (metodă de împodobire a unui obiect, fie din marmură, fildeş sau bronz prin aplicarea unor ornamente în creștăturile anume făcute) ce realizau splendide decorații în alb și negru. În cazul în care s-au folosit intarsiile metalice, rezultatul a fost obținerea unui stil specific coreean, cu realizări stilistice de mare efect. Spiritul coreean, notează învățatul chinez, se manifestă în sugestie cu o mare naturalitate, în toate formele artei din perioada Koryo, unde putem regăsi, asemenea unui leit-motiv, decorațiile cu motive florale sau animale, sau desenul în spirală infinită. Una din marile splendori ale artei coreene ale acestei perioade rămâne, desigur, tehnica, ajunsă aproape de perfecțiune, de ornare a obiectelor de bronz cu intarsiile de argint [...] Iată deci cum artiștii coreeni au reușit să asimileze influențe (vizibile încă spre sfârșitul sec. X) pentru a crea o artă profund națională și originală, de mare valoare în contextul întregii arte universale».

Am încercat, prin selectarea unor imagini sugestive ce prezintă obiecte aflate în bogatul patrimoniu al unor mari muzee de artă și istorie din R.P.D. Coreeană, să înfățișăm un drum al artei care este, în același timp, și unul al spiritualității poporului coreean. Căci, de peste două milenii, în «Țara dimineților liniștite», artiști anonimi creează, treaptă cu treaptă, scările imaginare ce urcă spre perfecțiune. Aici, în această țară, unde, cu două sute de ani înaintea lui Gutenberg, au apărut literele mobile pentru tipar... Creatorii unei arte despre care Malraux, generalizând, spunea că ne oferă „o revelație a arbitrarului, o artă profund aluzivă, sugestivă și noniluzionistă”. „Pentru a crea această stilizare, — spunea Malraux —, artele extrem-orientale au parcurs un drum foarte complicat, pe care doar cu greu îl pot defini limbile europene... Pentru a atinge extremitatea flăcării — spune un vechi adagiu oriental —, punctul-limită în care aceasta devine fum, opera artistică trebuie să fie legată de ceea ce exprimă, așa cum extremitatea flăcării este legată de foc, trăgându-și doar esența din această ardere».

Să privim, în sfârșit, stampele coreene ale secolului XVII, exemplară operă de sugestie ce a impresionat atât de mult artiștii europeni ai sfârșitului de secol XIX, care descopereau astfel: puterea de evocare a liniei și semnelor, ajungând, prin intermediul artei extrem-orientale, la incredibila bogăție a unei tradiții culturale și spirituale multimilenare.

Cristian Unteanu

Bronz reprezentând o Zeltate așezată pe un elefant. În mina stângă se află o perla (secolul XVII, Muzeul de istorie al provinciei Kangwondo, Wonsan)

Kjomdschä Tsong Son (1676—1759): Cheile Jongjang, provincia Nordjongsang. Tuș pe hirtie (Galeria Pjongjang)

Nemuritorul Li Tje-kwaj, desen în tuș, pe hirtie, discret colorat, operă a lui Jondam Kim Mjongguk (mijlocul secolului XVII)

Carafă din bronz și vas de cult, datate aproximativ în secolul XII (Muzeul de istorie din Kësong)

Vas de afumat din alamă, cu minere împodobite cu capete stilizate de broaște festoase, ornat cu un model arhaic din meandre mărunte. Pe capac, figura mitică a unui unicorn (secolul XIX)

Capacul unui vas de afumat din alamă, decupat, reprezentând motivul celor doi balauri în nori. Perimetrul este ornat cu nori stilizați decorativ (secolul XVII)

Vas de afumat din alamă. Suportul, minerele și capacul decupat reprezintă crengi și frunze de bambus. A fost descoperit la minăstirea Sogwangsa în 1952. Datat aproximativ pe la 1430.

Vas de afumat din bronz, cu incrustații de aur, din minăstirea Jongdsangsonsa, cu o inscripție votivă incrustată în argint pe marginea inferioară. Elementul decorativ reprezintă planta posanghwa (1325)

Cutie de cusut cu intarsiile de sifid în lemn negru lustruit, minere și balamale din alamă. Decorațiunile tratează liber motivele longevității și ale fericirii (secolul XIX)

GO MO JO

Înfloresc o sută de flori

■ LA 9 aprilie 1958, Go Mo Jo așeza în fruntea volumului său următoarele gânduri: „Denumirea comună de o sută de flori tinde să includă, simbolic, toate florile. Alegând o sută de flori pentru a scrie despre ele, rămân, de fapt, numai o sută și nu cuprind alte flori. Iată

de ce conținutul expresiei o sută de flori s-a schimbat. De aceea eu am scris, în plus, a o sută una poezie intitulată Rostul florilor. La urma urmei, mie îmi place această cifră 101, căci ea pare să simbolizeze «un început ciclic, reînnoirea universului».

(Din volumul reeditat recent la Pekin)

Roșul sosirii vulturilor

Sintem din seminția Crestei Cocoșului,
Frumoase precum florile ni-s frunzele.

Cind vulturii se reintorc
Ni-s frunzele de-un roșu ușor ca de maimuță
Și, pe măsură ce îmbătrânim,
De sus în jos,
Ele se fac mai roșii, tot mai roșii.

Ni se mai spune: „pionierii virstnici”
Căci noi purtăm, în noi, drept cheazăie
Supremă, dialectica.
O! Astăzi nimeni n-ar mai trebui
Să-mbătrânească.
Dimpotrivă, toți
Ar trebui, prin lungul mers al anilor,
Să-ajungă tot mai tineri,
Tot mai roșii!

Crinii

Un alb, de lapte,
Pe-un pisc de verde jad stă incrustat.

Un fir pălește,
Altul se deschide,
Fără popas, prin nopțile profunde,
Iar frunzele, în evantai duc spre
Delicatețe, vintul miresmat.
Păstrăm cu grijă albul cast, ferii
De orice țifnă sau cochetărie.

De fast nu ducem lipsă.
Ni-s de-ajuns
Aceste raze calde ale soarelui
Pe cari le absorbim și-n intuneric.
Și-n joc de-a negura ne încolțesc
Mlădițele.

HSIA KUEI : Peisaj in timp de ploaie (pe la 1180-1230)

Sîmburii de legume

Noi poleim, cu aur pur, Cimpia
Să-oducem mulțumire primăverii
Și, mai ales, plugarilor destoinici
Căci numai cei incinși de muncă sînt
Stăpini adevărați ai universului.
In cinstea lor noi îndurăm, blajine
Și grase, macerarea.

Adesea stăm în vase, n loc de flori
Sătencele ne poartă în plete.
Miliarde
De simburii, nasc lichidul aurit
Ce se re-ntoarce-n colb, la matca mumă
Indestulind pămîntul.

Rochița rîndunicii

La Zori-de-zi, dis de cu vreme
Strigăm din difuzoare iluzorii
„Răsare soarele!
Porniți la treburi!”

Sonata miilor de difuzoare
Străbate o chemare.
Insufleșit, poporul - milioane -
E ca o cavalcadă peste tot.

Străbateți mări și munții rînduiți!
Curaj! Chiar de se prăbușește cerul,
Noi, oamenii, vom ști să-l re-nălțăm,
Mai pricepuți decît Nii-Wu, zeița.
E universul doar al celor ce muncesc.
Să construim
Socialistă, China!

Narcisele

Cu frunza de verde jadului
Și flori de paloarea argintului,
Ce simplu de clare sintem
Pretutindeni.
Sintem de asemeni
Vrăjmașe risipei și incremenirii.
Viața ne este
Chivernisită, vertiginoasă, frumoasă.

Numite, de oameni, narcise sau zinele apelor
Ne place pociela. Și, voi!,
Un picur de apă și-o seamă de pietre
Ne-ajung să trăim liniștite.
Sintem purtătoarele noului
Și lepădăm
Vechiturile iernii.
Cu primăvara cîntăm,
Cîntăm pentru voi pentru toți
O odă vieții.

Floarea Soarelui

Noi nu sintem faimoase ca bujorii
Dar dăm, ca Nemurirea, o floare, peste tot.
Și cine nu ne știe?
Ne rotim
De-a pururi după soare, pe brazdele agreste.

Puține flori sînt zdravene ca noi.
Dăm și ulei cum dă numai balena.
Să nu disprețuiți uleiul nostru.
In industrii il vom ajunge pe John Bull.

In românește de
Al. Andrițoiu
și
C. Lupeanu

Măiestria narațiunii

RAREORI arta narațiunii ni se pare mai apropiată de practicile magiei ca atunci cînd citim povestirile vechilor cărturari chinezi. Ei înșiși, povestitorii chinezi, făceau, se pare, o apropiere între aceste arte. O magie a artei nu era o simplă metaforă pentru ei. Evocarea fapturilor sau a lucrurilor prin cuvînt, în povestirile naratorilor, ne amintește iscusința magicienilor. Iluzionism și atenție meticuloasă a realității se întrepătrund. Astfel, ne apare chiar în istorisirea cite unui povestitor arta vreunui magician care din fumul pipei sale proiectează în fata spectatorilor uimiti, vrăjiti sau înspăimîntați, cele mai diverse scene, o natură complicată la exces, mari desfurări de viață umană urbană, lupte inferocitoare. Cînd Dzu-an Siu-an, în povestirea *Trei magicieni*, îl pune pe unul din ei să plămăsească din fumul uriașei sale pipe asemenea scenarii fabuloase, ceea ce îi seduce, îi tîmeste sau îi umple de panică pe privitori este verosimilitudinea, și, mai mult decît atît, veridicitatea teribilă, antrenînd participarea spectatorului, a scenelor inchipuite. Artă aceasta seduce prin fabulos dar și prin acel als ob al ei, prin fictionalismul placentiar la concretul cel mai concret. Ca și în arta plastică, chinezii înscriu în aceea a cuvîntului o multîmikenară știință dobîndită prin observație practică.

Un florilegiu de povestiri ale cărturarilor din dinastiile Ming și Cing (deci între secolul al XIV-lea și începutul secolului XX), antologie excepțional tradusă și prefată de Li Yu-Gru și Al. Saucă, intitulată *Frumoasa în străie verzi*, cuprinde mostre ale artei naratorilor chinezi din sirul acelor care nu fac parte dintre clasicii canonici, din literatura „oficială” a vechii Chine. Proza chineză savantă, puternic conventionalizată, cunoaște în opera acestor scriitori mai populari o descătușare din normele prea

rigide. Aceasta nu înseamnă că narațiunile lor nu cunosc o anumite ordine interioară. Găsim și în această literatură toposuri care o structurează prin repetiție. O cale de acces pentru noi, europenii, în literatură chineză — spuneam odată vorbind despre *Visul din pavilionul roșu*, romanul lui Cao Xue-Qin, ar putea fi aceea a familiarizării lente cu aceste toposuri. Căci literatura chineză abundă în sentințe repetate, izvorite dintr-un fond comun. A descoperi invariante în suvoitul textelor ar fi echivalentul găsirii unui teren ferm. Aceleași imagini revin iarăși și iarăși. Un număr de modele par să prezideze formele discursului literar. Un număr de imagini, de expresii, care revin în textele literare, organizează nucleul lor, asemenea unor formule rituale care alcătuiesc scheletul ceremoniilor cultice. Dar dacă poezia prezintă gradul cel mai înalt de ritualizare, proza naratorilor care ne stă în față este mult mai degajată de formule, reguli și canoane.

Ceea ce admirăm în aceste proze este, înainte de toate, arta miniaturistului ce se reflectă în ele. Desigur, evul mediu european a cunoscut și el o artă a povestirii „scurte”, aceea a novelierilor, în care vîna popular-realistă se manifestă spre deosebire de literatura curteană în minuscule fabule, istorisiri anecdotice, în acele *novelle* al căror model exemplar îl găsim în *Decameron*-ul lui Boccaccio. Dar iscusința chinezilor în arta miniaturii produce opere mult mai complexe, îndoșate prin amalgamul fantasticului cu notația obiectivă. Putem vorbi despre un fabulos al realului, despre o minuție în concret care sparge limitele concretului. Într-o povestire a lui Tien Yun, *Sculptorul și împăratul*, stare evocată un „sculptor diabolic... în este să scrijeleze intr-un simbulic de piersică sau de măslină o scenă cu mai multe personaje, o poveste în-

treagă”. Abilitatea diabolică a aceluia sculptor poate fi regăsită în unele scurte povestiri ale naratorilor chinezi.

DE ALTFEL, adeseori aceste narațiuni ne amintesc pictura veche chineză. Ca și aceasta, povestirile fac să transpară din faptele și lucrurile observate cu minuție, din portretele pure făcute cu o candidă pătrundere, melodia profundă alcătuită din valori senzoriale delicate, o melodie a formelor seducător-cuceritoare. Unui personaj din *Povestea unui tablou* de Li Ciang-Ti, o operă picturală i se pare că „răs-pîndeste un aer de neliniște, de iale, cum nu-i mai fusese dat să simtă”. Un asemenea aer, sau asemenea atmosfere emană vechile povestiri chineze. Desigur, desenarea hiroglifelor, trăsăturile de pensulă, stilul, nu sînt nici în arta picturii, nici în aceea a prozatorului doar simplă indeletnicie formală. Ele sînt moduri de a fi manifestate în modul de a face. De aici imposibilitatea acestor producții de a cădea în manierismul gol al repetițiilor mecanice, cu toată predilectia artistilor pentru teme ori motivele recurente.

Approape toate textele vădese pe de o parte o ambiguitate fundamentală, și pe de altă parte cultivarea unei estetici pe care o putem numi cu un termen european al *meravigliei*. Atît ambiguitatea cit și acest miraculos introdus cu discreție dau ficțiunilor acestor proze un anumit caracter, pe care mentalitatea noastră europeană, discriminatoare, o numeste poetică. Nici o poetizare, în sensul obișnuit al termenului în micile povestiri chineze, Poczia derivă imediat, din substanța însăși a imaginarului. Poezie spontană, originară și în acelasi timp calculată, o multă ingeniozitate.

Ambiguitatea ca și căutarea acelei meraviglia produce efecte dintre cele mai

stranii. Miniaturile narrative cultivă fantasticul care nu este, însă, de natura misterioasă a numinosului, sau a unei transcendente străpungînd planul imanenței. Desigur, se petrec ciudate fapte (ciudate chiar și pentru eroii peripetiilor narate, nu numai pentru noi, lectorii străini). Reîncarnări, spirite care părăsesc trupul pentru a se atasa de alte ființe, animale fabuloase care intervin în viața oamenilor. Dar alunecarea acestui alt plan în acela al cotidianului se face pe nesimțite, și ambiguitatea ne face să pendulăm între vis și adevăr, între istorie și fantasmagorie. Pendulare delectabilă care produce poate farmecul major al acestor scrieri. *Frumoasa în străie verzi* de Tai You, *Papagalul* lui Cianbai Haugazi sînt exemple în această privință. Despre arta aceasta a iluzionării prin reproducerea realului, ca și a împrumutării unui corp real fabulosului aflăm cite ceva, evident pe un plan parabolic, din *Povestea povestitorului* de Wu Wei-Ye. Un vagabond și un pierde-vară devine povestitor. Trăsese cu urechea la ce povesteau alții, văzuse și trăise multe. Dar învățătura lui Mi Hoguean, vestit cărturar și propriul exercițiu perseverent îl desăvîrșesc pe povestitorul nostru în arta sa. Artă a mimului și a pantomimei (pe care trebuie să o includă, să o posede orice artă a narațiunii). Cînd povestitorul ajunge la măiestrie este suficient să apară, și fără cuvinte, arta sa ajunge să convingă. Dar iată, în povestirea amintită o secerță din scena prezentării povestitorului: „Decodată se opri brusc: Isi împreună mîinile în dreptul gurii. Iși arcui trupul săltîndu-și puțin călciele, în timp ce fața lui exprima o suferință de negrăit. — Nemaivăzut!!! strigă marele maestru, oprindu-l înainte de a apuca să scoată o singură vorbă. Meriti toate laudele! Ai ajuns la ultima treaptă a desăvîrșirii. Iată, nici n-ai început să declami și m-ai făcut să simt întreaga disperare a eroului pe care voiai să mi-l intruchipezi. Asta zic și eu artă”. Adeseori, citind prozele admirabililor naratori chinezi ne vine să exclamăm astfel.

Nicolae Balotă

O legendă vie : Bette Davis

● La șaptezeci de ani și după ce mult de nouăzeci de roluri în filme de neuitat, Bette Davis continuă să fie o actriță în plină forță creatoare, prezentă pe ecranul cel mai important în viața rămine muncă, nu oricare, ci munca ei de

artist interpret de caracter și destine umane. Cel puțin așa reiese din interviul publicat de „Telegraph Sunday Magazine”, ilustrat, printre altele, și cu această imagine în care Bette Davis apare împreună cu fiica ei, Barbara, și cu fiul ei adoptiv, Michael.

Don Quijote față-n față cu Cervantes

● Cunoscut prin filmul „Hebdomadaire polonais”, celebrul autor de literatură științifico-fantastică Stanislaw Lem face unele mărturisiri cu privire la activitatea sa din ultima vreme: „Trebuie să recunosc că de aproape un an nu mai scriu romane. Din păcate, toate plângerile mele exprimate în diferite interviuri, din care reiese că am devenit o victimă a propriilor mele succese, nu erau pură co-

chetărie. Acum îmi dau seama că nu mai pot continua astfel... Situația mea seamănă cu cea a unui mângar pe spinarea căruia au fost indeseate, unul câte unul, fire de paie, care pină la urmă i-au zdrobit șira spinării... Am diferite planuri, materiale în pregătire, am cite ceva pe șantier și pot să vă asigur că îi voi decepționa pe cei ce pretind că Lem nu s-a sfârșit, că Lem nu mai poate scrie!”

Stanislaw Lem se confesează

● Într-un interviu apărut în publicația „Hebdomadaire polonais”, celebrul autor de literatură științifico-fantastică Stanislaw Lem face unele mărturisiri cu privire la activitatea sa din ultima vreme: „Trebuie să recunosc că de aproape un an nu mai scriu romane. Din păcate, toate plângerile mele exprimate în diferite interviuri, din care reiese că am devenit o victimă a propriilor mele succese, nu erau pură co-

chetărie. Acum îmi dau seama că nu mai pot continua astfel... Situația mea seamănă cu cea a unui mângar pe spinarea căruia au fost indeseate, unul câte unul, fire de paie, care pină la urmă i-au zdrobit șira spinării... Am diferite planuri, materiale în pregătire, am cite ceva pe șantier și pot să vă asigur că îi voi decepționa pe cei ce pretind că Lem nu s-a sfârșit, că Lem nu mai poate scrie!”

Un eveniment

● Într-un număr recent al revistei „Lire” a apărut un interviu cu J.M.G. Le Clezio. „Le Figaro” apreciază că este vorba de „un adevărat eveniment”, fiindcă Le Clezio, lăsându-se intervievat de Pierre Boncenne, vorbește pentru prima dată, pe larg, despre munca lui de scriitor, despre cărțile și personajele sale. Mărturisirile, mai menționează „Le Figaro”, de o bună ținută intelectuală și de o mare autenticitate, dezvăluie structura și personalitatea deosebită a lui Le Clezio, care, la 35 de ani, e un romancier de mult afirmat (debut: *Le Procès-Verbal*, Premiul Renaudot, 1963).

Noi enciclopediști

● Marca Enciclopedie a lui Diderot va avea în curând o „soră” mai modernă și mai specializată: *Enciclopedia istoriei tehnicii*, realizată sub conducerea lui Raymond Queneau. Pregătirea operii a durat zece ani. Ea va fi „didactică, bilanț, deschidere spre viitor” — potrivit dorinței lui Queneau însuși. Intenția autorilor a fost de a împăca științele umaniste cu tehnica, în speranța că lucrarea va fi accesibilă „tuturor celor care, zilnic, trec de partea tehnicii, aproape fără să-și dea seama”.

„Austria astăzi”

● Printre cele mai recente antologii apărute în editura „Volk und Welt” din R. D. Germană se numără și cea dedicată literaturii austriece, intitulată — *Austria astăzi*. În peste 600 de pagini sunt inserate versuri, proză și creații dramatice ale celor mai reprezentativi scriitorii austriece contemporani, printre care Ingeborg Bachmann, Alois Brandstetter, Peter Handke, Berthold Viertel și alții.

Dicționarul bibliofililor sovietici

● Ideea elaborării acestei lucrări aparține lui Paul Berkov, membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S. Dicționarul, aflat încă în stadiu de pregătire (va apărea în 1980), va oferi date despre bibliofilii de pe teritoriul U.R.S.S., despre preferințele lor, despre cărțile considerate de ei ca având o valoare deosebită.

Fritz Lang

● O „retrospectivă” a creației regizorului Fritz Lang (1890—1976), care, după ce studiasese arhitectura și pictura, debutase în cinematografie ca scenarist, devenind, apoi, unul din regizorii de frunte ai filmelor monumentale. Cineastul a realizat și pelicule melodramatice, gen pe care avea să-l transpore în sine la Hollywood. „Stilul Fritz Lang” se vede mai ales într-un film ca *Nibelungii* (1924), în care omul e subordonat total plasticilor formelor, incitate apare pierdut în imensitatea încăperilor pustii, a trelor monumentale, a pădurilor cu uriași arbori de stuc, abandonat unui destin implacabil. Nu mai puțin, *Metropolis*, filmul turnat în 1926, se impune prin excelențele tehnice de trucaj și de regizare de detaliilor. În *M*, primul său film sonor, aduce o nouă confirmare a calităților sale de autentic mare regizor.

La Opera din Krasnoiarșk

● Orașul siberian Krasnoiarșk a fost înzestrat cu un teatru de operă, care va fi inaugurat în vară, cu prilejul sărbătoririi a 350 de ani de existență a acestei importante așezări. Printre primele spectacole: *Evgheeni Oneghin* de Ceaikovski, *Cneazul Igor* de Borodin, *Bărbierul din Sevilla* de Rossini, *Furtuna* de Hrennikov, precum și baletele *Lacul lebedelor* de Ceaikovski și *Giselle* de Adam. Ansamblul de interpreti este alcătuit din conservatorilor de muzică și școlilor de balet din Moscova, Leningrad, Novosibirsk, Sverdlovsk și Odesa.

Au trecut 1 110 ani...

...de când s-a tipărit prima carte din lume (*Sutra de diamant*, operă indiană tradusă în limba chineză), la 11 mai 868, de meșterul chinez Ven Ci. Tipărirea avea forma uruiul format din șase foi de text și o foaie cu o gravură care-l reprezenta pe Budha.

Karl Gutzkow

● Printre cei mai talentați reprezentanți ai „Germaniei tinere”, curent programatic desprins din operele lui Heine și Börne, se numără Karl Gutzkow (1811—1878) de la a cărui moarte se implinesc 100 de ani. Celebru în epocă prin romanele ca *Wally neincrezătoarea* (1835) sau prin comediele *Prototipul lui Tartuffe* (1845), *Locotenentul regal* (1848) și altele care reflectă lupta intelectualității pentru înlăturarea barierelor religioase și de clasă și emanciparea femeii, Gutzkow este și autorul monumentalei creații în 9 volume — romanul *Cavalerii spiritului* (1850—1851).

Imaginea lui Zola

● Pe ecranele televiziunilor elvețiene reapare imaginea lui Emile Zola (interpretat de Jean Toppart), ca apărător — celebru — al căpitanului Dreyfus. E un film încă viabil (realizator, Stelias Lorenzi), urmărit cu interes de mare public, mai ales pentru evocarea figurii marelui romancier francez, autorul celebrului *J'accuse!*

Cenzura în Africa de Sud

● „În luna martie, în Africa de Sud au fost interzise 18 402 cărți, 307 broșuri, 305 calendare, 97 discuri, 407 cărți poștale, 595 filme... Nu știm de ce cărți sînt permise în rafturile noastre — a declarat un librar. Printre autorii interziși: D. H. Lawrence, John Steinbeck, Georges Simenon, Iris Murdoch, John Updike etc. O dovadă a modului arbitrar în care este aplicată cenzura îl constituie cazul scriitorului Etienne Leroux. Un roman al său, scris în limba afrikaans, a fost interzis chiar cu un premiu literar.

Giono omagiat

● Primul număr al publicației trimestriale „Revue des sciences humaines” este dedicat în întregime lui Jean Giono. Dintr-o serie de studii care se referă la viața și opera lui Giono și spațiul deschis de Georges Poulet, *Discursul adevăratului în „Le Moulin de Pologne”* de Jean-Claude Coquet și *Aspectele reale ale „Le Chant du Monde”* de Louis Theubet. Numărul mai conține însemnări din *Jurnalul* înedit al lui Giono și câteva documente puse la dispoziția revistei de familia scriitorului.

Léopold Sédar Senghor comentează un film

● Inspirat din romanul *L'État sauvage*, care l-a adus autorului, Georges Conchon, premiul Goncourt în 1964, filmul cu același titlu realizat de Francis Girod — adaptat de romancier însuși —, înfățișează drama rasismului după cucerirea independenței într-un stat african. Rasismul fiind o temă care l-a preocupat dintotdeauna pe președintele Senegalului, marile poet Léopold Sédar Senghor, revista „L'Express” i-a solicitat opiniile cu privire la film și la problemele pe care le abordează. „Îmi spu-

neam că două ore de proiecție vor fi prea mult. Că mai voi plietisi. Dar au trecut foarte repede. Cred deci că este un film bun. Vehement. Apoi, trebuie să subliniez că lucrul cel mai îngrozitor în zilele noastre este rasismul. Dar îndărătul acestui rasism se ascunde mai ales un dispreț cultural. Pentru că, astăzi, marea problemă nu este numai de a combate rasismul, ci de a elabora o nouă ordine culturală. Și acest film ne arată că, lipsiți de cultură, albi pot fi mai sălbatici decât negrii”.

Primul „Baedeker”

● Este desigur primul ghid turistic publicat de Karl Baedeker (1801—1859), librar-edițor din Koblenz. Ideea de a publica un

asemenea ghid (ce-l va transforma numele într-un simplu substantiv comun echivalentul sensului „ghid turistic”) o-a venit lui Baedeker odată cu apariția trenului. Prima „transă” a constituit-o Ghidul pentru Belgia și Olanda, care acordă atenția cuvenită noului vehicul. Se-nțelege că actualmente, ca și în cazul lui Jules Verne, primele ediții ale celor devenite rare sau ghidurilor lui Karl Baedeker constituie un mijloc de înțelegere a trecutului. (În imagine: Karl Baedeker, în costum de voiaj — gravură publicată în revista „Die Gartenlaube”, în 1861).

AM CITIT DESPRE...

Răzbunare și sfârșit (sau încă nu?)

■ AU trecut doi ani de la tragica moarte a soției sale Jenny, (născută Cavillier și deplinsă de întregul mapamond (50 de milioane de dolari rețeta filmului, zece milioane de volume vândute numai în America), Oliver Barrett este, firos, neconsolat, stă singur, departe de familia lui demnă de dispreț pentru că e bogată, muncăse frenetic ca avocat al cauzelor liberale și caută să iasă din starea de vid sufletească prin cele mai la modă metode — ședințele de psihanaliză și alergările de unul singur prin Central Park, sportul acela foarte democratic-snob numit jogging — și pină la urmă din jogging, binecuvântați fie nascocitorii curselor individuale în teniși și trening, i se va trage, pare-se, ali-narea, căci, într-o bună zi, se trezește alergând alături de o blondă superbă, înaltă, ultrașic, ea îl depășește cu „un sprint pe care Jesse Owens l-ar fi învidiat”, din vorbă în vorbă în conversație, încep să joace tenis la șase dimineața (ideea ei), să cinceze împreună, ea „era îmbrăcată în bani. Nu vreau să spun cu lucruri care îți iau ochii. Dimpotrivă. Avea ostentația supremă, aceea a simplității absolute”, ceea ce îl incită era taina din jurul ei, venea de fiecare dată nu se știe de unde și jurca nu se știe unde —, oare cine era frumoasa necunoscută?

Fugise de ea când fusese pe punctul de a se lăsa sedus și acum o caută cu disperare, jucind ca nebunul tenis în zori, făcând stupide investigații avocătești, pină când ea, făcând-o să binevoii să i se arate și să-i mărturisească în sfârșit cine este cu adevărat, stupor, e Marcie Binnendalc, da, da, e chiar patroana imperiului comercial Binnendale, binecunoscuta rețea de mari magazine răspândită în 11 metropole, a moștenit-o de la tatăl ei și, spre uimirea generală, și-a asumat de foarte tânăr conducerea acestei afaceri colosale, făcând-o să prospere.

Urmează scenele de amor. Ea îl iubeste tandru, dacă își ascunsese la început identitatea, o făcuse de teamă să nu cadă pentru a doua oară în viața ei unuia învinsor de zestre, dar el nu poate suporta somptuoasa, recea ei reședință, prea asemănătoare cu palatul propriilor lui părinți, „Marcie, i-am spus, locul acesta e

exclusiv pentru paleontologi, e plin de dinozauri adormiți”, se mută amindoi în sărăcicioasa lui cămăruță dintr-un subsol unde mănincă cu linguri desperecheate, pe el continuă să-l roadă ceva. „Ce naiba nu-i în ordine cu mine? Am fost readmis în treburile mele. Petelele sufletului meu se deschid. Ar trebui să fiu copleșit de bucurie. Și totuși, din cine știe ce motive bizare, mă simt doar mezzo-mezzo”, continuă să respingă propunerile tatălui său de a prelua afacerile familiei, familia o părăsește pe Marcie, o place (retrospectivă) din cauza lui Oliver care își amintesc cum au tratat-o pe Jenny), o problemă e de aici doi sălci prea puțin împreună, călătoriile ei de afaceri îl calcă pe nervi, dar iată că ea îi oferă o scurtă vacanță în Extremul Orient, unde o cheamă o mare prezentare de modă, dar, vai, luna de miere plănuită nu va avea loc, el descoperă că ea pleagătează munca prost plătită a unor copile de pe mezaguriile acelea îndepărtate, ea îi spune că toată lumea face la fel și că uite cine vorbește, domnul Barrett, cu aversea făcută în textile în Massachusetts pe aceeași cale, replica lui este că, în urmă cu o sută de ani, nu fusese personal de față pentru a declara cit îl îngreșează chestiunea. „Cine te-a ales pe tine să schimbi lumea?” îi dă ea peste nas, adăugând, „jocul ăsta simți-ți cauți liberalismul e doar un pretext, vrei să termini și-ți cauți motive, de ce n-ai curajul să mi-o spui în față? Toată preocuparea ta pentru problemele sociale e o fațadă, o scuză pentru a rămâne în dolii”. „Ești o cățea rece și fără inimă”. Punct. Și un codicil: Oliver află că tatăl său e... un om de ispravă, care a făcut sacrificii pentru ca muncitorii lui să aibă de lucru și care luptă în continuare cu concurența miinii de lucru ieftine din Continutul Orient. El se decide să-i continue „opera”. „Și acum sint Oliver Barrett. Al patrulea”.

Oliver's story de Erich Segal, urmarea („sechela”, cum se spune în englezește) lui *Love story*, 188 de paginute de finele culminând cu „recuperarea” socială a eroului, dinlăun deschis (poate mai merge o urmă), decupaj aproape cinematografic, scene de efect, dar despre ea Kurt Vonnegut nu va mai spune, ca despre *Love story*, că „este la fel de greu s-o lași neterminată ca un echer cu șocolată”. „Întrebarea filosofică”, scria îndată după apariția cărții un recenzent, este următoarea: dacă n-ar fi existat *Love story*, ar fi fost oare necesar să se inventeze această carte? E totuși, Erich Segal a calculat bine, un bestseller.

Felicia Antip

Cele mai lungi romane

● După cercetări și calcule îndelungate ale unor statisticieni s-a ajuns la concluzia că cele mai lungi romane din lume sînt: **Infiorarea mărilor**, roman scris în secolul al XVIII-lea în China, care însumează 4830 000 de cuvinte; **Oameni de bună credință**, roman în 27 volume, scris de Jules Romains între anii 1932 — 1946, și romanul **Tokuga-Waleyasu**, publicat de Sohachi Yamaoka, într-un cotidian japonez, începînd din anul 1951. În final, romanul este proiectat să a- pară în 40 de volume.

Ortega y Gasset — 95

● Se împlinesc, luna aceasta, 95 de ani de la nașterea lui José Ortega y Gasset (n. 1883, Madrid — m. 1955), remarcabil gânditor și filosof al secolului XX. El a condus ani îndelungi revistele „España” și „Revista de Occidente”, a cărei importanță poate fi comparată cu aceea pe care a avut-o „Nouvelle Revue Française”, sau „Critica” lui Croce în Italia. Dintre lucrările sale capitale, amintim: **Meditațiile lui Don Quijote** (1914), **Spictețorarea** (eseuri), **Dezumanizarea artei**, **Tema timpului nostru**, **Revolta maselor** și **Mirabeau sau omul politic**.

Serial Voltaire

● Bicentenarul morții lui Voltaire (30 mai 1778) generează diverse formule cinematografice sau teatrale menite a-i evoca personalitatea și prodigioasa-i activitate. Un serial TV i-a consacrat regizorul Claude Brulé. În episodul 2, fiul notarului Aruet se vede exilat. Sistem în 1726. El debarcă în Anglia, de unde se reîntoarce pentru a-și publica faimoasele **Lettres anglaises**. E, în același timp, pasionat după aceea care va deveni „divina Emilie” (interpretată de actrița Nicole Garcia, în rolul lui Voltaire apărînd actorul D. Manuel — în imagine).

Pierre Gascar premiat

● Deținător, pînă acum, al unui „Premiu al criticii” și al unui „Premiu Goncourt” (1953), Pierre Gascar (Pierre Bourrier, n. 1916 la Paris), nuvelist, romancier și autor dramatic, a fost distins cu „Marele premiu literar Monaco” pe anul 1978 pentru ansamblul operei sale (peste 30 de volume).

Pictura lui Leonardo

● La Accademia di San Luca a fost lansat recent volumul **Leonardo — pictura**, publicat de Ed. Martelli-Giunti din Florența. Fruct al colaborării mai multor critici de artă și a unor instituții culturale din întreaga lume, volumul prezintă toate picturile semnate de marele artist. La această importanță manifestare culturală a fost prezent și cunoscutul critic de artă Giulio Carlo Argan, primarul Romei, colaborator la realizarea acestui instructiv instrument de cunoaștere a creației unuia din cei mai de seamă artiști ai omenirii.

Anna Neagle

● Cîndva cea mai populară stea a filmului englez, Anna Neagle, prima actriță de cinema investită cu titlul D.B.E. (Dame of the British Empire), s-a întors la teatru. Noul ei debut a

avut loc pe scena Teatrului Englez din Viena, într-un spectacol cu piesa lui Noel Coward, **Valori relative**. În imagine: scenă din spectacol, cu Sandra Dickinson (stînga) și Anna Neagle.

Dante Gabriel Rossetti — 150

● La 12 mai se împlinesc 150 de ani de la nașterea poetului preraphaelit englez, Dante Gabriel Rossetti (1828—1882). Fiul al unui revoluționar italian emigrat în Anglia, deopotrivă de înzestrat și în pictură, în tinerețe s-a dedicat acesteia, apoi poeziei — scriind balade, poezii lirice, cultivînd cu mare măiestrie sonetul. Suferind un șoc la moartea soției sale, el și-a îngropat toate scrierile în mormîntul acesteia; la insistențele prietenilor, le-a deshumat și publicat. În 1850, poemul **Fericita**

fecioară a produs mare ecou, de asemenea **Casa vieții**, 1870. Dante Gabriel Rossetti a fost și un înegalabil traducător al lui Dante (**Vita Nuova**) în limba engleză. După ce criticul Robert Buchanan a publicat un strivitor pamflet la adresa poetului, **Senala carnală în poezie** (1871), acesta a încercat să-și pună capăt zilelor, fiind salvat de prietenii săi.

Anul acesta sărbătorește poetul și a fost înscrisă în Anglia alături de alte trei comemorări literare: Meredith, Goldsmith, Hardy.

Șapte ore de teatru

● Pe scena Teatrului Sary din Cracovia a avut loc, de curînd, un eveniment artistic puțin obișnuit: un spectacol de teatru care a durat... 7 ore. A început sîmbătă seara și s-a terminat duminică dimineața.

E vorba de serialul de teatru în trei părți, intitulat **Din goana anilor și a zilelor...**, pus în scenă de regizorul Andrzej Wajda, după colajul scenariștei Joanna Ronkier, alcătuit din fragmente din dramaturgia și proza clasică poloneză.

Mulți dintre cei care au reușit să reziste pînă la sfîrșit — doar 3/4 dintre spectatori au putut suporta „o noapte de teatru” — afirmă că, prezentat în întregime, spectacolul cîștigă din punct de vedere artistic, fragmentarea distanțîndu-l pe spectator de evenimentele de pe scenă. Scenografia semnată de Kazimierz Wisniak, costumele aparținînd Krystinei Zachwatowicz și muzica lui Stanislaw Radwan au constituit elemente ajutoare pentru Wajda în temerara sa încercare.

Memoriile academicienilor

● A apărut recent volumul al 23-lea din ciclul de **Memorii biografice ale membrilor de la Royal Society**, pe care celebra instituție academică engleză le publică în ritmul de un volum pe an. Fiecare are un subiect tratat cu autoritate și mare bogăție de informații. Unele sînt de un interes cu totul ieșit din comun, cum este cazul memoriilor lui Heisenberg. Pe lîngă expunerea și analiza contribuției acestui mare savant la dezvoltarea fizicii moderne, volumul conține, de asemenea, informații și comentarii asupra personalității lui Heisenberg, mai sincere și mai directe decît este obișnuit în seria **Memoriilor**, caracteristică salutăată atît de presa literară, cît și de cea științifică.

Inregistrări Callas

● Seria marilor discuri „Opera live” lansată de Fonit-Cetra include șapte opere interpretate de Maria Callas, toate înregistrate „pe viu” la Scala din Milano: **Trubadurul de Verdi**, **Medeea de Cherubini**, **Andrea Chénier de Giordano**, **Semirambula și Norma de Bellini**, **Bărbierul din Sevilla de Rossini** și **Vestala de Spontini**.

Cannes înseamnă afaceri

● André Halimi, realizator la televiziunea franceză, va instala în culisele festivalului cinematografic de la Cannes aparate care vor filma pe profesioniștii celei de a șaptea arte. Odată montate, peliculele vor alcătui un film de 52 de minute care va fi prezentat la televiziune sub titlul **evocator Cannes înseamnă afaceri**. „Discuțiile între afaceriști englezi, germani sau japonezi constituie unora un spectacol foarte insolit, incit ar fi păcat să nu fie văzut de telespectatori” — declară Halimi.

„Perceval”

● Cineastul francez Eric Rohmer și-a propus să realizeze un film pentru marele public, scenarizînd pentru ecran celebrul roman **Perceval** — 9234 versuri scrise în 1190 de Chrétien de Troyes într-o limbă astăzi incomprehensibilă. Bineînțeles, Rohmer, care trece drept un erudit, și-a produs ca primă sarcină „aducerea la zi” a limbajului. Totodată, și-a dat frîu fanteziei imaginînd decoruri ale unor vaste întinderi deșertice, cu arbori stilizați, castele auriate. Filmul urmează a fi turnat integral în studouri. Interpretul lui Perceval e tînărul actor Fabrice Luchini (în imagine).

ATLAS

Cele două Italii

■ NU este prima oară cînd mă gîndesc la Italia ca la două realități deosebite și fără nici o legătură între ele, ca la două realități de a căror existență separată nu pot să mă îndoiesc, după cum nu pot să le pretind să fuzioneze în înțelegerea mea. Pe de-o parte, Italia colinelor metafizice ale Umbriei, a peisajelor aburoase din spatele Monei Lisa, a cipreșilor incendiatori ai cerului acut, a piețelor medievale și a catedralelor baroce, a arenelor romane și-a templelor grecești, a oamenilor celor mai prietenoși și-a muzeelor celor mai celebre; pe de altă parte, Italia Mafiei și-a emigrantilor, a frumuseții și-a grevelor, a atentatelor și-a vendetelor, a extremelor și-a demonii. Am cunoscut prima Italie într-o perioadă de liniște și de miracol, cînd viața nu reușea să concureze arta, resemîndu-se cu modestie să-i fie numai un idilic și îngînor cadru. Pe harta lumii mele perfecțiune se numește Italia, iar faptul că frumusețea fără hotar ar fi putut izvorî cîndva din suferință nu ero decît o aberantă presupunere. Războaiele Evului Mediu, crimele Renașterii, concurențele care născuseră catedrale, tragediile care măcuseră capodopere nu mi se păreau mai reale decît suferințele și luptele mitologiei. Frumusețea era prea puternică pentru a nu exorciza totul, istoria însăși nu îndrăznea să se erijeze decît într-un comentariu timid, cel mult pitoresc, al ei.

Și iată, deodată, din glasurile alarmate ale crainicilor și din fotografiile năclăite de singe ale revistelor, țîșnește spre mine o altă Italie, necunoscută, incredibilă, ireconciliabilă cu Italia mea, o Italie asupra căreia istoria își asumă cu revoltătoare aroganță dreptul de viață și de moarte. De moarte? Italia pe care popoarele migratoare și timpul devastator, războaiele absurde și orgoliile nemăsurate n-au făcut decît s-o îmbogățească în frumusețe și s-o cufunde în nemurie, nu va putea fi distrusă nici de fanatismul și prostia de ocum. Și, dacă din crimele care ne înfricoșează azi va rămîne un semn în viitor, va fi numai umbra trecutului peste chipul perfect al frumuseții, așa cum Savonarola a rămas doar prin tulburarea din sufletul lui Michelangelo.

Ana Blandiana

Scrisoare din Bruxelles

● BELGIA e o țară desenată de un arhitect în noaptea nunții, cînd toate lucrurile sînt frumoase pe pămînt, iar Bruxelles, orașul unde oamenii au timp să-și împodobească străzile cu flori și din cînd în cînd sînd închinuți în **Grand-Place** un covor măsurînd mai mult de două ocașione, gîndit și lucrat în nopți miraculoase numai din perle de becană. Aceasta te stătură de lumini amintind de apăsătoare belșugul culorii a vechilor flamanzi, dominată de un arcas purtînd pe umeri curcubeie sau de vesnic rătăcitorul Till, străbătînd istoria cu un ulcior de vin în mînă (în Belgia, draği oameni buni, nu există vin prost, ca odinioară pe drumurile Moldovei), trebuie să mi-a astern în suflet de fiecare dată cînd inima se adună, fără să ceară voie, lîngă hotare triste. Deasupra unui asemenea covor, aerul e o apă înșirată din care nasc stoluri de porumbel lațat aripă lîngă aripă, cu destulul cohoririi într-o cîmpie umbră de griu, de oiași și de mori de vînt.

Răsturnînd rigorile ce stăpînesc Mont des Arts, adică plantînd ochii vii în crînii de piatră și de aramă și lăsînd să cînte la flaut un lup ce așteaptă, de sute de ani, să-i cadă la picioare mielul atîrnînd din totdeauna în spinarea lui Isus, m-am suit o clipă în sărbătorile iluziei: am vrut să cred că acel tapis de fleurs din **Grand-Place** e făcut din vitaliile catedralei Notre Dame de Sabou și ale catedralei Saint-Michel, unde-și doarme somnul de nemurire Breugel cel Bătrîn, desprins, pentru o săptămînă, din legăturile de plumb și din peretii ce vor fi adăpătinînd joc de izvoare în cura rîului și întinse pe pămînt pentru ca din bruma lor rosie, albastră, violetă, galbenă și albă să urce singe cald și foc virginal în grădiniile întregii lumi.

Astăzi, la Bruxelles, se deschid zilele închinatelor trandafirului. Iar eu întirzi lîngă un covor cum nu mi-a fost dat să văd nici odată și gîndul sparac simburii de aur.

Fănuș Neagu
13 mai 1978

Premiile „Lenin” — 1978:

Maksim Tank

● POETUL Maksim Tank, căruia i s-a decernat Premiul „Lenin” pentru literatură pe anul 1978, este un nume cu rezonanță aparte în gama scriitorilor sovietici ai zilelor noastre. El s-a născut în anul 1912, într-un sat din apusul Bielorusiei. Scrierile sale, antologate în patru volume de **Opere**, cuprînd versuri din **Urma fulgerului**, **Piinea noastră de acasă**, **Ultimele cu apă**, **Scrieri către țară** și, mai recent, **Pini din Narocansk**, pentru care a și fost încununat cu laurii marelui premiu al U.R.S.S.

Maksim Tank este un poet reflexiv, în cel mai bun înțeles al cuvîntului. Pentru el nu există teme minore sau majore, pentru el nu există nimic sub soare care să nu-l îndemne la meditație, la reflecție, care să nu-i producă o bucurie fără margini sau o tristețe adîncă. Iată două din aceste semnificative meditații:

Nu știu

Nu știu dacă există viață pe planetele vecine sau pe îndepărtatele stele
Eu știu doar o singură stea —
buna și caldă
mînă de mamă
din care am crescut noi
și piinea noastră și cîntecul noastre și care luminează cu dragostea ei nesfîrșitele spații...

Poate de aceea

Poate pentru că am băut dintr-un singur pahar (un alt pahar n-am avut)
că am împărțit un singur măr (altul n-am rupt de pe creangă)
că ne-am încălzit la același foc (alt foc n-am împărțit)
că ne-am acoperit cu același cer (există oare altul?)
poate de aceea imi ghicește cu atîta siguranță cele mai tainice gînduri...

Prezentare și traducere de NICOLAE NICOARĂ

Sub auspiciile tradiționalelor relații de adâncă și trainică prietenie, de colaborare rodnică, multilaterală româno-chineze

La grandiosul spectacol de gală artistic-sportiv în onoarea înalților oaspeți români

EROICA ROMÂNIE

Am venit din Răsăritul îndepărtat cu
prietenie

Și am pășit pe vatra Daciei străvechi.

Am văzut străfulgerarea sabiei

lui Mihai

Și umiliți trei împărați ce se credeau

atotputernici

În fața lui chiar și diavolul era

cuprins de frică

Iar prietenii peste tot îi cîntau slavă.

O, eroică Românie !

De ar îndrăzni un tiran lacom

Să încalce în picioare a ta liberă

grădină înfloritoare,

Strănepoții Viteazului Mihai

Vor ridica paloșul victorios al

apărării

Și în iureșul unei bătălii eroice

El va cunoaște un sfârșit mai trist

decît predecesorii săi tirani.

O, eroică Românie !

Ești asemenea unui leu neînfricat,

Ce veghează în veșnic tinăra vatră

strămoșească.

Tricolorul unității și neatrînrării

flutură în văzduh,

Iar sabia-ți victorioasă va străluci

mereu...

Te rog primește salutul meu adînc prietenesc

În versurile mele pornite din inimă.

O, eroică Românie !

CIU ȚI-CI

Membri al delegației Asociației
de prietenie a poporului chinez
cu străinătatea și al Asociației
de prietenie China - România

19 aprilie 1978

În românește de
ANA BUDURA

În timpul convorbirilor oficiale

Tovarășă Elena Ceaușescu în vizită la Institutul de chimie de pe lângă Academia de științe a Chinei

„România literară“

Săptăminal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU